

POMORZ.
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050 | 52

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

52

1 I 1998 — 31 XII 1998

TORUŃ 1999

65

I - 10165

Cyf. Pom.
09050 / 52

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Ciepłota

Towarzystwo Naukowe
SPIS TREŚCI

Zestawienie

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie prezesa Towarzystwa 52 prof. dra Mariana Biskapa 5

Wykład prof. dr hab. Krystyny Kamińskiej „Pomorska Komunalna Kasa Oszczędności z siedzibą w Toruniu (1925-1951)” 13

Protokół Dorocznego 1 I 1998 — 31 XII 1998 członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 24 II 1999 r. 21

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1998 24

Sprawozdanie finansowe Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1998 32

Sprawozdanie z posiedzenia Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 17 III 1999 r. 34

Zmiany w składzie Towarzystwa 35

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZENI

W YAZAŁOZISIA
UNIWERSYTETU
TORUNIA

Salmonowicz S., Historia Pomorza, t. 1, cz. 1 37

Obłowski P., General Gustav Drüch-Dresser (1889-1938). Dowódca wojskowy i działacz społeczno-polityczny 37

Wójcicka J., Uniwersytet w Toruniu, sprawozdanie z działalności Rzecząpospolitej w latach 1792-1794 37

Czaja K., Umieślnicy 1792-1794 37

TNT
TORUŃ 1999

E. 3000/199

52 / 09050
REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Wojciech Gutowski

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący

Janusz Kryszak

Członkowie

Teresa Karwicka, Ludmiła Roszko

Sekretarz Redakcji

Bożena Soltys

ISSN 0371-375x

52
8001 IX IE — 8001 I I
Cyf. Pom.

09050

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

Wydanie I. Nakład 650 egz.

E. 3000/99

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

Nr 52

1 I 1998 – 31 XII 1998

SPIS TREŚCI

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra Mariana Biskupa	5
Wykład prof. dr hab. Krystyny Kamińskiej „Pomorska Komunalna Kasa Oszczędności z siedzibą w Toruniu (1925–1951)”	13
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 24 II 1999 r.	21
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1998	24
Sprawozdanie finansowe Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1998	32
Sprawozdanie z posiedzenia Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 17 II 1999 r.	34
Zmiany w składzie Towarzystwa	35

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

<i>Salmonowicz S.</i> , Historia Pomorza, t. 4, cz. 1	37
<i>Olstowski P.</i> , Generał Gustaw Orlicz-Dreszer (1889–1936). Dowódca wojskowy i działacz społeczno-polityczny	37
<i>Wijaczka J.</i> , Relacje Jerzego Woyny Okołowa – przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu w latach 1792–1794	37
<i>Czaja R.</i> , Urzędnicy miejscy Torunia w średniowieczu do r. 1454	37

<i>Mikulski K.</i> , Urzędnicy miejscy Torunia do połowy XVII w.	37
<i>Dygdała J.</i> , Urzędnicy miejscy Torunia od 1650 do 1793 r.	38

WYDZIAŁ II

<i>Handke K.</i> , Polskie nazewnictwo miejskie – stan i zagrożenia u schyłku XX w.	38
<i>Wolk M.</i> , Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszoosobowa w powieściach Kazimierza Brandysa	38
<i>Szulc A.</i> , Leksykalne zróżnicowanie cerkiewnosłowiańskich psalterzy redakcji ruskiej z XI–XX w.	41
Posiedzenia Komisji Filologicznej	41
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki i Konserwatorstwa	41
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	47

WYDZIAŁ III

<i>Tęgowska E.</i> , Ultrafiolet jako czynnik toksyczny	54
Posiedzenia Komisji Nauk Medycznych	54

WYDZIAŁ IV

Posiedzenia Komisji Ekonomicznej	55
---------------------------------------	----

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

W y d z i a ł I

Górski Grzegorz	57
Hübner Piotr	60
Mikulski Krzysztof	64
Sarnowsky Jürgen	67

W y d z i a ł III

Tęgowska Eugenia	73
Wydawnictwa Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1999	79

E. 3000.199

I

DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

w dniu 24 lutego 1999 r.

PRZEMÓWIENIE PREZESA TOWARZYSTWA

PROF. DRA MARIANA BISKUPA

Otwieram doroczne Walne Zgromadzenie TNT, witając przybyłych członków Towarzystwa i gości. Spotykamy się w 124 roku istnienia naszego Towarzystwa założonego 16 XII 1875 r. Za półtora roku czeka nas jubileusz 125-lecia.

Zebranie nasze z powodu generalnego remontu Sali Kolumnowej gmachu TNT odbywa się w sali Instytutu Geografii UMK. Za jej użyczenie składamy serdeczne podziękowanie władzom Instytutu w osobie profesora Jana Falkowskiego.

Rok sprawozdawczy 1998 mimo wielu trudności okazał się znowu bardzo owocny, szczególnie w dziedzinie wydawniczej oraz przy pogłębianiu więzi z instytucjami naukowymi w kraju. Pod koniec 1998 r. Towarzystwo liczyło 498 członków: 210 członków wydziałów, w tym 3 członków honorowych, 287 zwyczajnych oraz jednego członka wspierającego (Fundację na Rzecz Nauki Polskiej). Zmarło 3 członków wydziału oraz 3 członków zwyczajnych. Skreślono z listy członków zwyczajnych 2 osoby na własne życzenie. Przyjęto w poczet nowych członków 16 osób.

Zmarł prof. dr hab. Hartmut Boockmann, wybitny historyk średniowiecza, profesor-ordynariusz na Uniwersytecie w Getyndze (RFN). Urodził się 22 VIII 1934 r. w Malborku, a po II wojnie światowej znalazł się w Poczdamie (NRD), gdzie uzyskał maturę. W 1953 r. przeniósł się do RFN, gdzie odbył studia historyczne na uniwersytecie w Tybindze i Getyndze. Tutaj też doktoryzował się w 1961 r. na podstawie pracy poświęconej czołowemu

doradcy wielkich mistrzów w Prusach i juryście – Wawrzyńcowi Blumenu. Nawiązał potem kontakty z historykami polskimi i ich dziełami czy edycjami. Rezultatem tego była praca habilitacyjna z 1975 r. o Janie Falkenbergu, Zakonie Niemieckim i polskiej polityce w dobie pogrunwaldzkiej na soborze w Konstancji, ze świeżo odkrytą słynną „Satyrą” antypolską Falkenberga. Praca ta zapewniła mu ordynariat z historii średniowiecznej i nowożytnej na uniwersytecie w Kilonii. Jednak w 1982 r. wrócił jako ordynariusz do Getyngi, gdzie pracował aż do zgonu, sporadycznie przebywając w Monachium i Berlinie.

H. Boockmann wysunął się na czoło wśród badaczy średniej generacji mediewistów, publikując wiele prac poświęconych miastom późnośredniowiecznym czy w ogóle Niemcom. Badał także instrumentarium nowoczesnego badacza mediewistyki. Bronił też pozycji historii i silnie akcentował obecność średniowiecza w mentalności ludzkiej. Napisał też historię macierzystej uczelni w Getyndze. Był członkiem zasłużonej Göttinger Akademie der Wissenschaften i Centralnej Dyrekcji Monumenta Germaniae Historica w Monachium, wreszcie członkiem „Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaft”. Działal też dla otwarcia niektórych konserwatywnych instytucji na współpracę ze wschodnimi sąsiadami. Interesował się nadal przeszłością i losami swojej małej ojczyzny – Prus Zachodnich i Wschodnich, podejmując od 1973 r. dialog z nauką polską w ramach Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej, skierowany zwłaszcza na przeszłość i rolę zakonu krzyżackiego tak wobec Polski, jak średniowiecznej Litwy, przestrzegając przed anachronizmem ujęć po obu stronach. Poglądy jego były żywo dyskutowane na konferencjach w Warszawie i Toruniu (w 1974 i latach następnych). Interesował się także wyrastaniem Malborka na niemiecki gotycki pomnik narodowy nad Wisłą w XIX w. Ogłosił też w 1981 r. tom szkiców *Der Deutsche Orden. Zwölf Kapitel aus seiner Geschichte*, ukazując Zakon w kontekście średniowiecznego społeczeństwa i państwowości, jak także realizmu walki z Prusami i Litwinami. Stworzył przy tym podstawy do dalszej dyskusji ze stroną polską. Interesował się reprezentacjami stanowymi w Prusach i sąsiednich krajach Europy Środkowej. Brał też udział, poprzez członkostwo w Międzynarodowej Komisji Historycznej dla Badania Zakonu Niemieckiego, w przygotowaniu wielkiego katalogu wystawy norymberskiej z okazji 800-lecia istnienia Zakonu (w 1990 r.), ukazując ideologię Zakonu w mentalności pruskiej (XIX w.), jak i w społeczeństwie polskim. Niejednokrotnie wygłaszał referaty na toruńskich „Ordines militares”. A jako jedyny z badaczy niemieckich w 1994 r. na osobnej konferencji w Toruniu podsumował bilans 8-tomowej serii wydawniczej naszego Towarzystwa „Akta Stanów Prus Królewskich

1479–1526”. Także w Toruniu odbyła się ogólnopolska dyskusja z udziałem autora nad jego największym dziełem „Niemiecka historia we wschodniej Europie na przykładzie Prus Wschodnich i Zachodnich”.

W 1994 r. H. Boockmann został członkiem zamiejscowym Wydziału Nauk Historycznych TNT. Nadal badał nowocześnie pojmowaną tematykę krzyżacką w Prusach i w Rzeszy. Zaniemógł nagle w połowie marca 1998 r. i zmarł 15 czerwca w Getyndze, gdzie został pochowany na cmentarzu ewangelickim. Już pośmiertnie ukazało się w Warszawie polskie tłumaczenie jego dzieła z 1981 r. *Zakon Niemiecki. Dwanaście rozdziałów jego historii*.

Zmarł także Ryszard Jadczyk, historyk filozofii i etyki. Urodził się 19 II 1951 r. w Radziejowie Kujawskim, gdzie ukończył liceum ogólnokształcące. W 1970 r. podjął studia historyczne na UMK, ale jednocześnie uczestniczył w konwersatorium filozoficzno-etycznym. Po ukończeniu pracy magisterskiej na kierunku historii w 1975 r. pracował w Zakładzie Etyki Instytutu Nauk Społecznych UMK. Doktoryzował się w 1980 r. na podstawie pracy „Poglądy filozoficzne Władysława Witwickiego” i został adiunktem w obecnym Zakładzie Etyki Instytutu Filozofii UMK. Interesował się zarówno historią filozofii, jak i percepcją treści filozoficznych przez dzisiejszych studentów, a także rolą filozofii w ich życiu. Uczestniczył też w prywatnych spotkaniach organizowanych przez prof. Tadeusza Czeżowskiego. W połowie lat osiemdziesiątych podjął szerokie badania nad spuścizną naukową Kazimierza Twardowskiego, nad tzw. Szkołą Lwowsko-Warszawską, drukując wiele artykułów na ten temat, a także tekstów ze spuścizny K. Twardowskiego. Habilitował się w 1993 r. na UMK na Wydziale Filozofii i Socjologii UMK nt. „Człowiek szukający etyki. Filozofia moralna Kazimierza Twardowskiego”; uzyskał tytuł doktora habilitowanego nauk humanistycznych z zakresu filozofia-etyka. Współpracował z kilkoma czasopismami filozoficznymi oraz regionalnymi. Uczestniczył też w organizacji kilku poważnych konferencji, także w Toruniu. Ryszard Jadczyk był członkiem zwyczajnym TNT od 1992 r. Członkiem Wydziału II został w 1996 r. Pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Filozoficznej TNT od 1995 r. Zmarł nagle 13 VI 1998 r. w Toruniu i pochowany został na Cmentarzu Komunalnym.

Zmarł również Tadeusz Lesiak, profesor chemii organicznej na UMK. Urodził się 7 IX 1925 r. w Niewiadowie koło Łodzi. Szkołę powszechną ukończył w Ujeździe w 1939 r., a po II wojnie światowej udał się do Polski Północnej, gdzie pracował jako robotnik portowy. W 1945 r. wstąpił do Państwowego Liceum Pedagogicznego w Tczewie, po czym odbył studia chemiczne I stopnia na WSP w Gdańsku. Studia chemiczne II stopnia odbył

na UMK, uzyskując w 1954 r. stopień magistra. Po studiach aspiranckich przy katedrze chemii organicznej na UMK został starszym asystentem. W 1960 r. uzyskał stopień doktora nauk za pracę pod kierunkiem prof. Witolda Zacharewicza „Nowe syntezы związków indolowych”, a w 1965 r. – docenta chemii organicznej. Od 1966 r. jako docent etatowy rozpoczął zajęcia dla studentów Wieczorowego Studium Chemii na UMK. W 1972 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1980 r. – profesorem zwyczajnym. Od 1974 r. był organizatorem i kierownikiem Zakładu Technologii Chemii Organicznej, kierował też Studium Doktoranckim Chemii dla stacjonarnych i pracujących. Był autorem 52 opatentowanych wynalazków, w tym 7 wdrożonych do praktyki przemysłu. W 1995 r. przeszedł na emeryturę.

Od 1961 r. był członkiem zwyczajnym TNT, a od 1967 r. – członkiem Wydziału III. Zmarł 2 XI 1998 r. w Toruniu i został pochowany na cmentarzu przy ul. Poznańskiej.

Zmarło także 3 członków zwyczajnych, wśród nich 27 X 1998 r. o. dr Paweł Szczaniecki, benedyktyn tyńiecki rodem z Nawry pod Toruniem, z rodziny tak bardzo zasłużonej dla naszego Towarzystwa, bibliofil i historyk Kościoła.

Zmarł też dr Zdzisław Mameła (2 VIII 1998 r.), emerytowany aptekarz toruński, autor prac z dziedziny aptekarstwa, także Kopernika.

Uczcijmy pamięć wszystkich naszych zmarłych członków chwilą milczenia.

* * *

Towarzystwo nasze w 1998 r. dążyło do podtrzymania osiągniętej pozycji wydawniczej i organizacyjnej. Główną rolę sponsora odegrał Komitet Badań Naukowych w Warszawie i Rektorat UMK, realizujący zawartą wcześniej umowę o wspólnym wydawaniu niektórych pozycji przygotowanych przez pracowników Uczelni. Także władze miejskie okazały realną pomoc, finansując ważne pozycje, zwłaszcza *Historię Torunia*, częściowo pomogły też władze województwa toruńskiego. Dzięki temu mógł zostać zrealizowany obszerny plan wydawniczy, który objął 13 pozycji o objętości aż 253 arkuszy. Tak więc ukazał się periodyk Wydziału I „Zapiski Historyczne”, t. 63, z. 1, 2, 3–4 (sponsorowany przez KBN), przy czym nr 2 został pomyślany jako jubileuszowy na 90–lecie istnienia tego organu – jednego z trzech najstarszych w kraju. Został on publicznie zaprezentowany na spotkaniu jubileuszowym 4 XII 1998 r. w Ratuszu Staromiejskim. W serii „Fontes” Wydziału I ukazała się opracowana przez Zenona Huberta Nowaka i Janusza Tandeckiego część druga *Metryki uczniów Toruńskiego*

Gimnazjum Akademickiego za lata 1718–1817 wraz z indeksami osób i miejscowości dla obu części (sponsorem był KBN). W ten sposób TNT dopełniło swego obowiązku edytorskiego wobec bogatej przeszłości kulturalnej Torunia.

Jednocześnie też ukazała się w tej serii (sponsorat KBN) wyjątkowa pozycja *Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltyńskiej z 1761 r.*, opracowana przez Stanisława Litaka na podstawie mikrofilmu egzemplarza znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Wilnie. Pozycja ta po raz pierwszy daje obraz stosunków nie tylko wyznaniowych tzw. Polskich Inflant (dziś wschodnia część Łotwy – Łatgalia) na 11 lat przed ich aneksją przez Rosję carską w I rozbiorze. W ten sposób nauka nasza dała podstawę do międzynarodowych badań nad tym zapomnianym północno-wschodnim fragmentem Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

W serii „Roczniki” Wydziału I ukazała się monografia Bogusława Dybasia *Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów fortyfikacji stałych w państwie polsko-litewskim w XVII w.* (sponsorat KBN). Ukazało się także studium wilnianina Jana Sawickiego *Michał Römer a problemy narowodościowe na ziemiach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego*, naświetlające tę postać działającą między Polską a Litwą w początkach XX w. (sponsorat Fundacji Stefana Batorego i UMK).

Opublikowana też została w serii „Studia Iuridica” Wydziału IV monografia Dariusza Makilly *Między Welawą a Królewcem. Geneza Królestwa w Prusach (Königtum in Preußen). Studium historyczno-prawne 1657–1701* (własnym sumptem). Ukazała się także zbiorowa praca pod redakcją Stanisława Alexandrowicza i Tomasza Kempy *Czterechsetlecie zawarcia unii brzeskiej 1596–1996* zawierająca materiały ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej w ramach „Colloquia Torunensia” w 1996 r. (sponsorat placówek samorządowych i Kurii Diecezjalnej, UMK i kilku zakładów handlowych i przemysłowych naszego miasta). Pozycję tę współfirmowali Kuria Diecezjalna, Muzeum Okręgowe, TNT i Wydział Nauk Historycznych UMK w Toruniu.

Szczególną rolę odegrała albumowa publikacja *Toruń i miasta ziemi chełmińskiej na rysunkach Jerzego Fryderyka Steinera z pierwszej połowy XVIII wieku* zawierająca 122 fotografie z 1942 r. zaginione od 1944 r. zbioru rysunków toruńskiego białoskórnika – zarazem rysownika-artysty. Przygotowania do druku tego trudnego przedsięwzięcia podjęli się pracownicy Muzeum Okręgowego na czele z dyr. Michałem Woźniakiem, historykiem sztuki, prof. Marian Arszyński z UMK (autor komentarzy), historyk XVIII w. Jerzy Dygdała oraz mówiący te słowa jako współautor „Wstępu” i redaktor całości z ramienia TNT. „Album Steinera” został wydru-

kowany najnowocześniejszymi metodami przez inowrocławski POZKAL, który stanął na wysokości zadania. Sponsorami tego wyjątkowego przedsięwzięcia byli: Urzędy Miejski i Wojewódzki, a zwłaszcza Rektorat UMK, któremu szczególnie gorąco dziękuję za umożliwienie opublikowania wyższego nakładu tego „Albumu”. Został on zaprezentowany na uroczystości wpisania Torunia przez UNESCO na listę światowych obiektów kultury w czerwcu ubiegłego roku. Egzemplarze jego wręczono delegatom UNESCO na zakończenie uroczystości.

Dzięki subwencji Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej mogliśmy też spowodować wznowienie (1000 egz.) poszukiwanego trójjęzycznego albumu *Toruń – miasto i ludzie na dawnej fotografii (do 1939 r.)* z 1996 r. Zarząd – wobec głosów czytelników – planuje kontynuację tego albumu, który zawierałby fotografie do drugiej połowy XX stulecia. Na koniec w serii „Prac Popularnonaukowych” – „Zabytki Polski Północnej” (nr 10) ukazała się interesująca publikacja Jerzego Domasłowskiego i Jarosława Jarzewicza *Kościół Najświętszej Marii Panny w Toruniu*, z 46 czytelnymi ilustracjami. Praca ta stanowi zapoczątkowanie nowej szaty i formy graficznej w publikacjach z cytowanej wyżej serii. Podjęte już zostały uzgodnienia, iż Liliana i Jerzy Domasłowski przygotowują niebawem książkę o kościele nowomiejskim św. Jakuba.

Ukazały się także „Sprawozdania TNT” za rok 1997 (nr 51), gdzie członkowie znajdują na końcu wykaz wszystkich naszych publikacji z 1998 r. Można także zobaczyć ich ekspozycję czy dokonać zakupu na miejscu.

Zaznaczam także, iż zgodnie ze zleceniem Wydziału Kultury Urzędu Miejskiego w druku znajduje się zbiorowa średniowieczna *Historia Torunia*, t. 1 (do r. 1454), która ukaże się w drugiej połowie 1999 r. TNT zabiega również o wznowienie t. 1 *Bibliografii miasta Torunia* w tymże roku.

Pragnę serdecznie podziękować wszystkim realizatorom publikacji TNT z 1998 r., a przede wszystkim Redakcji Naczelnej – prof. dr. hab. Wojciechowi Gutowskiemu i niezmordowanej i niezawodnej pani redaktor mgr Bożenie Sołtys. Dziękuję także artyście grafikowi Zygfrydowi Gardzielewskiemu oraz Zakładowi Poligraficzno-Wydawniczemu POZKAL w Inowrocławiu za zapewnienie naszym publikacjom wysokiego poziomu graficznego.

Towarzystwo nasze w 1998 r. brało udział w kilku poważnych imprezach kulturalno-oświatowych na terenie miasta. Zorganizowało w czerwcu kiermasz własnych wydawnictw naukowych i popularnonaukowych oraz pozycji archiwalnych. Brało też udział w organizowaniu konferencji „Rozmowy braterskie” pod auspicjami Komitetu Organizacyjnego Toruńskich Obchodów Colloquium Charitativum, poświęconej 50-leciu Deklaracji Praw Człowieka

ONZ. Zebrano też materiały z „Rozmowy...” z 1997 r. „Kultura czynnikiem jednoczącym Europę”, które ukażą się niebawem drukiem. O udziale TNT w obchodach wpisania Torunia na listę światowych obiektów kultury w czerwcu 1998 r. była już mowa wyżej. Nawiązano też kontakty z GTN, które być może zaowocują w przyszłości szerszym zbliżeniem. Podtrzymana była też współpraca z ośrodkiem naukowym berlińskim przy publikacji materiałów konferencji „Theodor von Schön a Polska”. Współpracowano także z Instytutem Herdera w Marburgu (RFN) przy kolejnej publikacji bibliografii historycznej Pomorza Zachodniego i Nadwiślańskiego oraz Prus Wschodnich za rok 1996, której polska wersja ukazała się już w nr 3-4 „Zapisek Historycznych” za 1998 r.

Zarząd TNT wspierał też poczynania nowej Dyrekcji Książnicy Miejskiej mające na celu podtrzymanie jej naukowej rangi. Członkowie Zarządu uczestniczyli w obchodach 75-lecia naszej bratniej placówki, nadal są członkami Rady Naukowej działającej przy Książnicy Miejskiej. Z ich też inicjatywy został złożony grant wydawniczy do KBN na wydawanie wspólnie z TNT periodyku naukowego „Folia Thorunensia”, który ma prezentować problematykę historii książki, zwłaszcza toruńskiej, a także bibliotekoznawstwa, przy udziale filologów klasycznych.

Prace wydziałów i komisji Towarzystwa przebiegały nadal w tempie zwolnionym, chociaż największą aktywność przejawiały Wydziały I i II, a przy Wydziale II Komisja Historii Sztuki i Konserwatorstwa oraz Komisja Nauk Medycznych przy Wydziale III.

Zarząd zajmował się także coraz bardziej zbliżającą się w 2000 r. 125 rocznicą założenia naszej organizacji społeczno-naukowej. Opracowany już został wstępny plan wydawnictw jubileuszowych i przeprowadzono uzgodnienia z kilkoma autorami. Prace jubileuszowe obejmują zarówno małą jak i większą historię TNT u schyłku XX stulecia, jak i t. II pracy zbiorowej *Działacze TNT*, prezentującej zasłużonych członków z wszystkich specjalności naukowych, działających po 1975 r. aż do zgonu. Planujemy też edycję korespondencji ze zbiorów prof. Konrada Górskiego, zwłaszcza jako dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych, choć nie tylko, z lat 1945-1950, w oparciu o materiały z Archiwum Konrada Górskiego, jak i Archiwum UMK. Przewidujemy również druk zbioru „Teatralia” – będą to głównie recenzje i artykuły dotyczące teatru, pióra Konrada Górskiego. Przewidujemy też ogłoszenie „Bibliografii wydawnictw TNT za lata 1961-1999” oraz monografii pierwszego prezesa – Ignacego Łyskowskiego. W programie obchodów jubileuszowych jest także konferencja naukowa o charakterze ogólnokrajowym oraz wystawa zbiorów i publikacji TNT. Główne uroczystości odbędą się w połowie grudnia roku 2000 w konserwowanej obecnie

Sali Kolumnowej TNT lub w Sali Mieszczkańskiej Ratusza Staromiejskiego.

W roku 1998 TNT wymieniało swoje publikacje z 207 kontrahentami z 35 krajów oraz z 78 kontrahentami krajowymi. Za granicę wysłano aż 711 egz., a do krajowych partnerów 264 egz. Od zagranicznych partnerów uzyskano w ramach wymiany 1068 egz., drogą zakupu – 5 egz.; od instytucji krajowych 645 egz. z wymiany, 3 egz. jako dary, zakupiono 19 egz. Łącznie więc Towarzystwo uzyskało 1740 egz. dla swoich zbiorów.

Pracownia Mikrofilmowa wykonała ogółem 179 956 zdjęć negatywowych, 606 przeźroczy (diapozytywy) i 188 odbitek fotograficznych. Najwięcej zdjęć negatywowych wykonano dla Towarzystwa Genealogicznego Stanu Utah (92 585) oraz dla Książnicy Miejskiej (na zlecenie KBN – 87 119). Niestety kończy się współpraca z amerykańskimi mormonami, co rzutuje na przyszłość Pracowni Mikrofilmowej.

Biblioteka nasza, w trwałym depozycie Książnicy Miejskiej, liczyła pod koniec 1998 r. 89 133 woluminy. Biblioteka Podręczna przy ul. Wysokiej liczy 2082 woluminy. Razem ze zbiorami prof. Konrada Górskiego posiadamy więc już ponad 100 000 woluminów (dokładnie 102 280).

W ciągu niemal całego roku Zarząd prowadził rozmowy z władzami wojewódzkimi, a także z miejskimi. Ich rezultatem było rozpoczęcie wspomnianej już renowacji Sali Kolumnowej przez Miejskiego Konserwatora Zabytków p. Zbigniewa Nawrockiego oraz dofinansowanie druku kilku książek. Pragnę podziękować wszystkim poprzednim władzom wojewódzkim i samorządowym za pełne zrozumienie potrzeb naszego Towarzystwa. Szczególnie zaś serdecznie dziękuję władzom rektorskim UMK za okazaną życzliwość i realizowanie uzgodnień dotyczących wspólnej publikacji niektórych pozycji z „Albumem Steinera” na czele. Dziękuję także naszym sponsorom – darczyńcom: panu Włodzimierzowi Tribusowi (Apteka „Pod Lwem”) oraz panu Radzimirowi Prusowi-Grobelskiemu z firmy DGG za wydatne wsparcie naszych niektórych publikacji.

Administracji naszej należą się słowa szczerzej podziękowań za iście ofiarną i wydatną pracę, na czele z niezawodnym dyrektorem administracyjnym mgrem Janem Pronobisem.

Całemu Zarządowi dziękuję za zgodną współpracę przy realizowaniu naszych zadań, a zwłaszcza Sekretarzowi Generalnemu prof. Marianowi Kallasowi, nadal wytrwale podtrzymującemu naszą pozycję. Dziękuję także prof. Mirosławowi Nesterowiczowi za światło rady natury prawno-finansowej, a prof. Wojciechowi Gutowskiemu za czuwanie nad akcją wydawniczą, która jest naszym najlepszym biletem wizytowym dla szerszych kręgów społecznych.

WYKŁAD PROF. DR HAB. KRYSZTYNY KAMIŃSKIEJ

POMORSKA KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI

Z SIEDZIBĄ W TORUNIU (1925–1951)

„Przez oszczędność rośnie siła i hart moralny narodu, a to znaczy więcej nawet, niż zamożność”.

„Zdrowym i twórczym jest taki kredyt, który posiada trzy główne warunki: a) jeżeli dostaje się w dobre ręce b) jeżeli jest na dobry cel użyty i c) jeżeli jest tanim i dogodnym”.

Podręcznik dla kas Stefczyka, Lwów 1927, s. 21, 35.

Panie Prezesie, Szanowni Państwo,

Obydwie idee: oszczędzania i taniego oraz dogodnego kredytu narodziły się w połowie XIX w. w Europie Zachodniej, w tym i w państwach niemieckich, gdzie też rychło zostały zinstytucjonalizowane. W okresie zaborów znalazły naśladownictwo na ziemiach polskich, a następnie uzyskały dużą popularność i różnorodność organizacyjną w II Rzeczypospolitej. Jedną z form instytucji oszczędnościowo-kredytowych były wówczas komunalne kasy oszczędności (dalej skrót: k.k.o.).

Do tradycji k.k.o. okresu międzywojennego nawiązywał złożony w Parlamencie w 1992 r. poselski projekt ustawy o k.k.o. Tradycja kas komunalnych stanowiła motyw przewodni projektu, natomiast jego treść została niemal dosłownie przejęta z ustawodawstwa polskiego okresu międzywojennego. Projekt nie znalazł jednak szerszego poparcia parlamentarzystów. Przeciwno projektowi podnoszono, że obecnie na świecie w sektorze finansowym trwa proces koncentracji, utworzenie zaś kas oszczędności byłoby działaniem wręcz odwrotnym. Ze szczególną krytyką spotkało się zamieszczone w projekcie postanowienie o zwolnieniu kas od wszelkich podatków, co stawiałoby je, w przeciwieństwie do banków komercyjnych, w sytuacji uprzywilejowanej.

Argumenty przeciwników projektu ustawy skłaniają do zainteresowania się zagadnieniem kas komunalnych, zwłaszcza bliskiej nam miejscowo Pomorskiej Komunalnej Kasy Oszczędności. Na poznanie jej historii, organizacji i zasad działania pozwalają zachowane do dzisiaj materiały źródłowe. Część ważnej dokumentacji Kasy udało się ocalić dzięki temu, że w 1939 r. przewieziona została do magazynu depozytowego w Lublinie.

Najlichnieszy zespół akt, liczący łącznie 116 jednostek, znajduje się w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy. Stanowi on około 30% akt o trwalej wartości i obejmuje lata 1925–1939/42. Spośród dokumentów Kasy Pomorskiej istotne znaczenie mają też coroczne bilanse, sporządzane od 1927 do 1938/39 r., które publikowane były w Czasopiśmie Kas Oszczędności w Poznaniu, w Gazecie Handlowej oraz w miejscowej prasie toruńskiej.

Regulamin Rady i Zarządu Pomorskiej Komunalnej Kasy Oszczędności z 1934 r., w wersji drukowanej, znajduje się w zbiorach Książnicy Miejskiej w Toruniu, natomiast akta rejestrowe znajdują się w archiwum w Sądzie Rejonowym w Toruniu. Wśród nich jest m.in. statut Kasy uchwalony w 1938 r. Ponadto istotne znaczenie mają obowiązujące w II Rzeczypospolitej akty prawne, regulujące organizację i kompetencje k.k.o.

Na podstawie źródeł oraz literatury, która jest raczej fragmentaryczna, można ustalić, że już w 1918 r. na terenie Pomorza działały 54 kasy komunalne. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości przystąpiono do zakładania kas na terenie całego kraju, przydzielając ówczesne województwa do jednej z czterech grup: centralnej, zachodniej, południowej i wschodniej. W okresie tym, z braku odpowiedniego ustawodawstwa polskiego, działalność kas opierała się na prawie państw zaborczych (austriackim i pruskim; prawu rosyjskiemu instytucja kas nie była znana).

Dnia 10 IX 1925 r. Pomorski Sejmik Wojewódzki podjął uchwałę o założeniu Pomorskiej Kasy Pożyczkowej w Toruniu (nazwa ta w następnych latach ulegała jeszcze dwukrotnie zmianie), uchwalił jej statut i zagwarantował działalność oraz zobowiązania Kasy własnym majątkiem. Kapitał zakładowy Kasy ustalony został na kwotę 175 000 zł, zapasowy na 25 000 zł. Jeszcze w listopadzie 1925 r. Sejmik Wojewódzki wybrał członków Dyrekcji Kasy (organu zarządzającego) oraz Komisji Rewizyjnej. W tym czasie w całym kraju dostrzec można było zmniejszanie się dominującego znaczenia bankowości na rzecz komunalnych instytucji oszczędnościowo-kredytowych.

Procedura zatwierdzania statutu Kasy przeciągała się w czasie. Dopiero na początku 1927 r. statut został zatwierdzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i 7 I 1927 r. Pomorska Kasa Pożyczkowa rozpoczęła działalność. Decyzją Starosty Krajowego Pomorskiego siedziba Kasy umiejscowiona została w Toruniu przy ul. Mostowej pod nr 13.

Pomorska Kasa Komunalna, tak jak i inne, pod względem organizacyjnym powiązana była z organami samorządu terytorialnego, z tym że w pierwszym okresie jej istnienia, do lat trzydziestych, powiązanie to było szczególnie ściśle. Organem zwierzchnim wobec Kasy był Sej-

mik Wojewódzki (m.in. uchwalał statut, ustalał budżet i zatwierdzał bilans), przewodniczącym Dyrekcji Kasy z urzędu był Starosta Krajowy, a nadzór nad bieżącą działalnością Dyrekcji sprawował Wydział Krajowy (m.in. wydawał instrukcje i ustalał zasady lokaty kapitałów Kasy). Zadaniem Kasy w tym okresie, obok przyjmowania wkładów oszczędnościowych, było udzielanie kredytów związkowi samorządowemu, stowarzyszeniom i innym podmiotom gospodarczym. Dokumenty rachunkowe Kasy z 1928 r., a więc w rok po rozpoczęciu działalności, wykazują zysk w kwocie 62 524 zł.

W 1931 r. w województwie pomorskim działało 17 kas powiatowych i 23 kasy miejskie. Liczba książeczek zarejestrowanych w kasach wynosiła 102 112, a kapitał zakładowy wszystkich kas województwa wynosił 4 544 471 zł.

Od 1927 r. zaczęto wprowadzać polskie ustawodawstwo regulujące działalność kas: rozporządzenia Prezydenta RP z 1927, 1928, 1933 i 1934 r., które ustaliły jednolitą nazwę „komunalna kasa oszczędności” oraz przyjęły jako podstawową zasadę, że kasy są zakładami samorządu terytorialnego i każda jednostka samorządu odpowiada za kasę własnym majątkiem. Art. 1 rozporządzenia z 1934 r. stanowił, że „k.k.o. mają na celu rozwijanie zmysłu oszczędnościowego, ułatwianie składania oszczędności w sposób zapewniający całkowite bezpieczeństwo złożonego kapitału i godziwe od niego odsetki oraz udostępnianie kredytu”.

Od tej pory w całym kraju ustaliły się jednolicie zadania kas komunalnych, jak i ich schemat organizacyjny. Kasy mogły być zakładane przez miasta, związki samorządowe powiatowe, wojewódzkie oraz przez związki międzykomunalne. Na czele wszystkich k.k.o. stał Związek Związków KKO z siedzibą w Warszawie. Ustanowiono ponadto szczególne uprawnienia kas: 1) suma zadłużenia związków samorządowych oraz zakładów komunalnych w kasach nie mogła przekroczyć 20% ogólnej sumy wkładów oszczędnościowych wykazanej w bilansie na ostatni dzień roku obrotowego; 2) kasy zostały zwolnione od podatków państwowych oraz komunalnych. Zobowiązano też kasy do dokonywania wpłat na rzecz Funduszu Gwarancyjnego KKO w wysokości 5% czystego rocznego zysku.

W związku z nowym prawem Pomorska Kasa Pożyczkowa od 1 VI 1933 r. zmieniła nazwę na Pomorską Wojewódzką Komunalną Kasę Oszczędności i pod tą nazwą weszła w skład Związku Komunalnych Kas Oszczędności w Poznaniu. Zmieniono też statut, a 10 VII 1937 r. nastąpił jej wpis do rejestru handlowego w Sądzie Okręgowym w Toruniu. Następnie został uchwalony Regulamin Rady i Zarządu Kasy.

Dnia 23 II 1939 r. po raz kolejny zmieniono nazwę Kasy, tym razem na Komunalną Kasę Oszczędności Województwa Pomorskiego w Toruniu, po

czym nastąpił kolejny wpis do rejestru handlowego w Sądzie Okręgowym w Toruniu pod nr RHA IV 1127.

Od 1933 r. Pomorska Komunalna Kasa miała odrębną od Pomorskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego osobowość prawną. Terenem jej działalności było województwo pomorskie, a siedzibą – Toruń. Kapitał zakładowy wynosił 1 mln złotych, ponadto Pomorski Związek Komunalny przyznał Kasie dotację w wysokości 350 000 zł.

Organami Kasy były: Rada oraz Dyrekcja. Rada była organem nowym w porównaniu ze stanem z 1925 r. Składała się z przewodniczącego, którym z urzędu był Starosta Krajowy Pomorski, oraz z ośmiu wybranych na 3-letnią kadencję członków. Do zadań Rady należało m.in.: wybór członków Dyrekcji, ustanawianie regulaminów i zasad administrowania majątkiem Kasy, zatwierdzanie preliminarzy budżetowych, rachunków zysków i strat, wnioskowanie o likwidację Kasy.

Organem zarządzającym Kasy była 3-osobowa Dyrekcja, która m.in. udzielała kredytów oraz co pół roku ustalała stopy procentowe. W wykonaniu tego uprawnienia np. w grudniu 1933 r. Dyrekcja ustaliła stawki oprocentowania: od wkładów na rachunkach bieżących – 4%, od wkładów z 3-miesięcznym wypowiedzeniem – 5%, ponad 3-miesięcznym wypowiedzeniem – 5,5%, od udzielonych pożyczek – 8%. W styczniu 1938 r. oprocentowanie wynosiło: od wkładów *à vista* – 3,25%, 6-miesięcznych – 4,5%.

Kontrolę nad Kasą sprawował Pomorski Wojewódzki Związek Komunalny za pośrednictwem wybranej na okres jednego roku Komisji Rewizyjnej. Nadzór państwowy sprawował Minister Skarbu działający w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, a nadzór bezpośredni – Związek Kas Oszczędności.

Cele Kasy w sposób ogólny sformułował jej statut. W jego treści odnajdujemy echa dziewiętnastowiecznej idei oszczędzania oraz powtórzenie treści art. 1 rozporządzenia RP z 1934 r. § 7 statutu Kasy postanawiał, że „zadaniem Kasy jest rozwijanie w najszerszych warstwach ludności zmysłu oszczędnościowego, ułatwianie gromadzenia oszczędności, gospodarowanie nimi w sposób zapewniający całkowite bezpieczeństwo złożonego kapitału i słuszne odsetki oraz popieranie produkcji przez udzielanie kredytu najszerszym warstwom społecznym”.

Zgodnie z tak wyznaczonym celem do zakresu czynności Kasy należało m.in.: przyjmowanie terminowych i bezterminowych wkładów na książeczki oszczędnościowe od osób fizycznych i prawnych, przyjmowanie lokat instytucji finansowych i ubezpieczeniowych, udzielanie kredytów zabezpieczonych hipoteką, wekslem lub skrytem dłużnym, kupno i sprzedaż papierów wartościowych na rzecz osób trzecich, dokonywanie przelewów

krajowych, przechowywanie papierów wartościowych, nabywanie wierzytelności hipotecznych, udzielanie kredytu budowlanego do wysokości 25% wartości wykonanych robót. Wolną gotówkę Kasa mogła lokować w bankach państwowych i komunalnych, w komunalnych kasach oszczędności oraz w bonach skarbowych Banku Gospodarstwa Krajowego. Z kredytu Kasy nie mogli korzystać członkowie jej organów oraz pracownicy.

Faktyczną działalność Kasy Pomorskiej odzwierciedlają drukowane sprawozdania z lat 1930–1935 i z 1938 r. W latach 1930–1932 Kasa udzieliła kredytu instytucjom wyznaniowym na budowę kościołów, np. kościoła na Mokrem w Toruniu, Stowarzyszeniu Popierania Budowy Domów Własnych w Toruniu, elektrowniom, drukarniom, spółkom, bankom ludowym oraz osobom prywatnym. Udzielała też pożyczek innym komunalnym kasom, np. w Brodnicy, Działdowie i Lidzbarku. W 1933 r. udzieliła kredytu k.k.o. w Świeciu, Chełmży, magistratom Chojnic, Lidzbarka i Wydziałowi Powiatowemu w Chełmnie. W 1938 r. kredytowała budowę domów pomocy społecznej, m.in. w Pelplinie.

Stale kontakty finansowe utrzymywała Kasa Pomorska z bankami ludowymi, którym także udzielała pożyczek, np. w 1930 r. czterokrotnie wyższych niż w latach minionych.

Z informacji Kasy dla Głównego Urzędu Statystycznego z początku 1933 r. wynika, że Kasa udzieliła pożyczek na rzecz Wojewódzkich Związków Komunalnych w kwocie 242 380 zł, Miejskich Związków Komunalnych w kwocie 20 000 zł, Komunalnych Kas Miejskich w kwocie ponad 400 000 zł, kas powiatowych w kwocie 282 100 zł. Tylko w IV kwartale 1933 r. Pomorska Kasa udzieliła kredytu na kwotę ponad 377 000 zł. W tym też roku na terenie województwa pomorskiego działało 40 kas komunalnych. W 1934 r. wkłady na książeczkach oszczędnościowych wystawionych przez Pomorską Kasę wynosiły 929 027 zł, na rachunkach czekowych – 223 587 zł. Kasa była przy tym zadłużona w bankach na kwotę 351 932 zł. W styczniu 1935 r. wkłady na książeczkach oszczędnościowych Pomorskiej Kasy wynosiły 1 160 157 zł, na rachunkach czekowych – 198 273 zł, zasoby zaś płatnicze Kasy wynosiły 322 037 zł, a zadłużenie Kasy w bankach wynosiło 339 153 zł.

W latach kryzysu gospodarczego poważnie zmniejszyła się ogólna suma wkładów w kasach komunalnych, groźna też była słaba wypłacalność dłużników. Mimo to, wobec upadku wielu banków, k.k.o. pozostały niekiedy jedynymi instytucjami kredytowymi w terenie.

Na działalność k.k.o. w latach trzydziestych ogromny wpływ wywarło ściśle ich powiązanie z działalnością samorządu terytorialnego. Uprawnienia finansowe samorządu były w tym czasie przez państwo

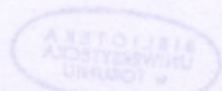
sukcesywnie ograniczane, w przeciwieństwie do zakresu zadań, który ulegał zwiększeniu przez przerzucanie zadań z organów rządowych na samorządowe. Szczególnie brakowało środków na inwestycje. Ich realizacja następowała więc drogą zaciągania pożyczek, popularnych zwłaszcza w okresie ożywienia gospodarczego, kiedy rosące dochody stwarzały pozory, że samorząd udźwignie ciężar obsługi długów. Samorząd zaciągał kredyty często na długie, nawet 40-letnie okresy, z oprocentowaniem 5,5% w stosunku rocznym. W wyniku takiej praktyki zadłużenie samorządu, w tym i kas komunalnych, poważnie wzrosło.

Tymczasem w okresie kryzysu gospodarczego związki samorządu terytorialnego w dziedzinie finansów znalazły się w bardzo trudnym położeniu. Obsługa zadłużenia pochłaniała znaczną część budżetów samorządowych. Kiedy samorzady stały się praktycznie niewypłacalne, w 1934 r. władze państwowe przystąpiły do ich oddłużenia. Trwająca do 1937 r. akcja oddłużania przeprowadzana była m.in. kosztem komunalnych instytucji kredytowych, występujących najczęściej w roli wierzycieli samorządów.

W publikacjach z tego okresu podnoszono, że zadłużenie samorządu w k.k.o. narusza przede wszystkim wiarygodność samorządu jako gwaranta kas. W 1937 r. za pilne uznano udzielenie kasom komunalnym kredytu przez Bank Polski lub PKO, tak aby uchronić kasy przed stratami.

Powyższe skutki kryzysu dotknęły także Pomorską Komunalną Kasę. Już w 1933 r. zmniejszyły się wkłady oszczędnościowe instytucji publiczno-prawnych, a wzrosły wkłady osób i instytucji prywatnych. Zmniejszyła się rentowność Kasy, ale nie w stopniu, który mógłby zagrażać jej bytowi, skoro na posiedzeniu Dyrekcji w dniu 18 IV 1934 r. jej przewodniczący, starosta krajowy Wincenty Łącki, zawiadomił, że Rada Miejska Torunia przydzieliła Pomorskiej Komunalnej Kasie bezpłatnie 1776 m² gruntu, położonego przy ul. Fosa Staromiejska, pod budowę budynku. Środki na budowę Kasa czerpać miała ze swego funduszu zapasowego. Uchwałę o budowie budynku podjęła Rada Kasy z zastrzeżeniem, że koszty budowy nie mogą przekroczyć kwoty 300 000 zł. Wybrany też został 5-osobowy komitet budowy, po czym rozpisano konkurs na architekta. Dla realizacji projektu wybrano warszawskiego architekta Jerzego Wierzbickiego. Budowę budynku rozpoczęto już na przełomie 1934/35 r. Od połowy 1936 r. komitet budowy odbierał poszczególne elementy ukończonej budowy i instalacje wewnętrzne, a w grudniu tynki zewnętrzne.

Mimo trudności finansowych, które były wynikiem przede wszystkim kryzysu gospodarczego i kredytowania samorządu terytorialnego, k.k.o. działały aż do wybuchu II wojny światowej. W 1938 r. na terenie całego kraju działały 353 kasy komunalne i 115 oddziałów tych kas. Prawnemu by-

towi k.k.o. nie zagroził nawet czas wojny, wydaje się, że głównie z powodu braku organu, który byłby władny podjąć decyzję o ostatecznej likwidacji kas.

Po zajęciu Torunia przez wojska niemieckie Pomorska Komunalna Kasa formalnie nie zaprzestała działalności. Ustanowiono likwidatora Kasy w osobie Otto Minnera. W okresie od 9 IX 1939 r. do września 1940 r. likwidator przejął majątek ruchomy i nieruchomy Kasy, sporządził protokoły otwarcia schowków Kasy, dokonał rozliczenia nieruchomości oraz sporządził wykaz papierów wartościowych i listy hipotek. Na 30 IX 1940 r. sporządzony został bilans Kasy.

Zgodnie ze statutem likwidacja Kasy nastąpić mogła na mocy uchwały Pomorskiego Sejmiku Wojewódzkiego, zatwierdzonej przez władze nadzorcze lub też z mocy zarządzenia władz nadzorczych Kasy. Powyższe wymogi spowodowały, że do likwidacji Kasy Pomorskiej przystąpiono ponownie po zakończeniu II wojny.

Dnia 16 X 1945 r. Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszcy podjęła uchwałę o likwidacji Komunalnej Kasy Oszczędności Województwa Pomorskiego. Uchwałę tę 24 IV 1946 r. zatwierdził dekretem Minister Skarbu i na tej podstawie w aktach rejestrowych Sądu dokonano wpisu o likwidacji Kasy. Na likwidatorów wyznaczono członków ówczesnej Dyrekcji Kasy: K. Sobolewskiego – dyrektora Kasy, B. Ornasa – zastępcę dyrektora i mgr. M. Budzyńskiego – członka Dyrekcji. Likwidatorzy stwierdzili, że Pomorska Kasa działała nieprzerwanie do wybuchu wojny i nadal posiada osobowość prawną i wobec tego 29 XI 1946 r. wystąpili do Sądu Okręgowego w Toruniu z wnioskiem o przywrócenie jej wpisu w rejestrze handlowym. Po rozpoznaniu wniosku 26 III 1947 r. Sąd Okręgowy w Toruniu wydał postanowienie o przywróceniu wpisu Kasy w rejestrze.

Dnia 15 XII 1947 r. Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszcy odwołała dotychczasowych likwidatorów Kasy i powołała nowych. Nadmienić należy, iż w tym czasie obok Kasy Wojewódzkiej istniały także w Toruniu k.k.o. miasta Torunia i powiatu toruńskiego.

Proces likwidacji Pomorskiej Kasy przyspieszyły nowe przepisy o bankowości. Nie bez znaczenia były też trwające prace legislacyjne nad reformą systemu rad narodowych. Dekret z 25 X 1948 r. o reformie bankowej uznał Pomorską Kasę Komunalną za podlegającą likwidacji. Uzupełnieniem dekretu było rozporządzenie Ministra Skarbu z 22 XII 1949 r. w sprawie likwidacji niektórych komunalnych kas oszczędności. 11 I 1950 r. Minister Skarbu drogą zarządzenia mianował likwidatorem wszystkich k.k.o. Państwowy Bank Rolny.

Wkrótce po zarządzeniu Ministra Skarbu, 20 III 1950 r. uchwalona została ustawa o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, której art. 32 w pkt. 1 stanowił, że: „znosi się związki samorządu terytorialnego”, w pkt. 2 – „Majątek dotychczasowych związków samorządu terytorialnego z mocy prawa staje się majątkiem Państwa”, co oznaczało upaństwowienie mienia komunalnego.

Dnia 30 XI 1951 r. Państwowy Bank Rolny skierował do Sądu Powiatowego w Toruniu wniosek o wykreślenie Komunalnej Kasy Oszczędności Woj. Pomorskiego w Toruniu z rejestru handlowego. W końcowym sprawozdaniu podano, że do podziału pozostała w Kasie kwota 8 214,13 zł, z której to sumy zaspokojono osoby fizyczne posiadające w Kasie wkłady oszczędnościowe, a resztę, czyli 6 081,40 zł, przekazano na pokrycie wkładów oszczędnościowych osób fizycznych tych k.k.o., których masa likwidacyjna rachunku „starego” i „okupacyjnego” okazałaby się niewystarczająca.

Dnia 12 XII 1951 r. Komunalna Kasa Oszczędności Woj. Pomorskiego została wykreślona z rejestru handlowego.

Przegląd działalności Pomorskiej Komunalnej Kasy Oszczędności dowodzi, że jej kondycja finansowa była dobra nawet w najtrudniejszym okresie, to jest w latach trzydziestych. Do likwidacji Kasy, podobnie jak i innych k.k.o. w kraju, doszło dopiero po II wojnie światowej w wyniku nacjonalizacji banków i mienia komunalnego. Na przykładzie Pomorskiej Komunalnej Kasy Oszczędności nie można jednak przyjąć, że podobnie korzystnie przedstawiała się działalność wszystkich czy też większości k.k.o. Zagadnienie to wymaga zatem badań naukowych, których wyniki mogłyby ewentualnie stanowić podstawę do przywrócenia niektórych założeń instytucji oszczędnościowo-kredytowych sprawdzonych w okresie międzywojennym. W takim zakresie historycy mogliby służyć pomocą ustawodawcy. Biorąc jednak pod uwagę zmiany, jakie dokonały się w dziedzinie bankowości i w prawie bankowym w porównaniu z okresem II Rzeczypospolitej, należy przypuszczać, że w poszukiwaniu sposobu na dogodny kredyt raczej nie będzie możliwe mechaniczne przeniesienie do współczesności instytucji k.k.o., tak jak to uczynili autorzy projektu ustawy z 1992 r.

Na zakończenie wypada jeszcze dodać, że k.k.o. są często utożsamiane z tzw. kasami Stefczyka. Tak m.in. pojmowali k.k.o. autorzy projektu ustawy o k.k.o. z 1992 r., co wprost wynika z treści uzasadnienia projektu. Tymczasem tzw. kasy Stefczyka były spółdzielniami, łączącymi osoby fizyczne, które ich twórca, dr F. Stefczyk, oparł na niemieckim wzorze towarzystw dobroczynności, autorstwa Raiffeisena. K.k.o. były osobami prawnymi, których zadania częściowo oparto na ideach, jakie

propagował dr F. Stefczyk, natomiast organizacja, w tym powiązanie k.k.o. ze związkami samorządu terytorialnego, zdecydowanie różniła te dwie instytucje.

Dziękuję Państwu za uwagę.

P R O T O K Ó Ł
DOROCZNEGO WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
W DNIU 24 LUTEGO 1999 R.

P o r z ą d e k o b r a d

Część I – publiczna

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa w 1998 r. – prof. dr h.c. Marian Biskup, prezes TNT.
2. Publiczny wykład naukowy: prof. dr hab. Krystyna Kamińska „Pomorska Komunalna Kasa Oszczędności z siedzibą w Toruniu (1925–1951)”.

Ad 1. Obrady otworzył prezes TNT prof. dr Marian Biskup. W imieniu Zarządu powitał przybyłych członków Towarzystwa oraz gości. W dalszej części wystąpienia wyjaśnił, że wobec trwających w siedzibie TNT prac remontowych Zarząd skorzystał z zaproszenia prof. dr hab. Jana Falkowskiego, by w bieżącym roku Walne Zgromadzenie odbyło się w Instytucie Geografii UMK. Następnie przedstawił sylwetki członków Towarzystwa zmarłych w 1998 r. Fakt ten uczczono chwilą ciszy. W ramach kolejnej części wystąpienia prof. dr Marian Biskup, omawiając działalność Towarzystwa w roku sprawozdawczym, podkreślił ciągle dążenie Zarządu do podtrzymania wysokiej aktywności, czego wyrazem są liczne publikacje, utrzymane na wysokim poziomie naukowym i edytorskim.

Ad 2. W części publicznej Walnego Zgromadzenia członków TNT wystąpiła prof. dr hab. Krystyna Kamińska z wykładem nt. „Pomorska Komunalna Kasa Oszczędności z siedzibą w Toruniu (1925–1951)”. Prelegentkę nagrodzono gromkimi brawami.

Część II – administracyjna

3. Wybór Prezydium Zgromadzenia.
4. Przyjęcie protokołu z poprzedniego Walnego Zgromadzenia.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1998.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami i podjęcie uchwały w sprawie absolutorium dla Zarządu.
8. Mianowanie członków honorowych oraz wybór członków wydziałów i ogłoszenie nazwisk nowych członków zwyczajnych.
9. Ustalenie wysokości składek członkowskich za rok 1999.
10. Wolne wnioski i zakończenie.

Ad 3. Na wniosek prezesa Zarządu prof. dr. Mariana Biskupa na przewodniczącego Walnego Zgromadzenia wybrano jednogłośnie prof. dr. hab. Jana Głuchowskiego, a na sekretarza dr. Zbigniewa Podgórskiego. Po stwierdzeniu przez przewodniczącego braku statutowego quorum zebranie rozpoczęło się w drugim terminie. Przewodniczący zaproponował przyjęcie porządku obrad z uwzględnieniem korekt, tj. z wprowadzeniem punktu „3a. Wybór Komisji Skrutacyjnej” i rozszerzenie punktu 8 o sformułowanie „Mianowanie członków honorowych oraz”. Uzupełniony porządek obrad przyjęto bez zastrzeżeń. Do Komisji Skrutacyjnej jednogłośnie wybrano następujących członków Towarzystwa: prof. dr. hab. Danutę Janicką, dr. Michała Woźniaka oraz dr. Dariusza Makillę.

Ad 4. W jawnym głosowaniu przyjęto jednomyślnie protokół z poprzedniego Walnego Zgromadzenia, które odbyło się 23 lutego 1998 r.

Ad 5. Sekretarz Generalny TNT prof. dr. hab. Marian Kallas przedstawił sprawozdanie Zarządu za rok 1998. Kończąc wystąpienie zwrócił uwagę, iż po raz pierwszy od wielu lat obrady Walnego Zgromadzenia TNT toczą się pod nieobecność przedstawicieli władz miasta Torunia oraz regionu. Fakt ten, w związku ze zbliżającym się 125-leciem Towarzystwa, jest niepokojący. Sprawozdanie finansowe przedstawił skarbnik – prof. dr. hab. Mirosław Nesterowicz. W swoim wystąpieniu podkreślił, że przychody Towarzystwa w roku 1998 (478 612 zł) przekroczyły wydatki (407 000 zł) o 71 tys. zł. Zatem pod względem finansowym mijający rok sprawozdawczy był bardzo pomyślny. Szczegółowe zestawienie przychodów i rozchodów zostało przygotowane i przedstawione zgodnie z wymogami statutowymi.

Ad 6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej z powodu chwilowej niedyspozycji prof. dr. hab. Krystyny Kamińskiej odczytał przewodniczący Walnego

Zgromadzenia prof. dr hab. Jan Głuchowski. Komisja pozytywnie oceniła działalność Zarządu, wskazując jednocześnie na potrzebę zintensyfikowania działań na rzecz pozyskiwania środków finansowych. Jako niepokojące zjawisko uznano wzrost zapasów magazynowych książek. W roku 1996 wartość zapasów do wartości budynku TNT miała się jak 1:1, gdy tymczasem obecnie wynosi 2:1. W reasumpcji Komisja Rewizyjna postawiła wniosek o udzielenie Zarządowi absolutorium za działalność w roku sprawozdawczym.

Ad 7. W części obrad przeznaczonych na dyskusję nad przedłożonymi sprawozdaniami nikt nie zabrał głosu. Zebrani na sali członkowie Towarzystwa w głosowaniu jawnym jednomyślnie udzielili Zarządowi absolutorium.

Ad 8. Prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki przedstawił sylwetkę kandydata na członka honorowego TNT – prof. dr hab. Artura Hutnikiewicza – emerytowanego profesora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, którego wybitne zasługi naukowe dla rozwoju Towarzystwa oraz realizacja jego zadań zaczęły się w 1948 r., tj. z chwilą objęcia funkcji kierownika biura Zarządu TNT. Niniejszy wniosek (przygotowany przez sekretarza Wydziału II prof. dr hab. Teresę Friedelównę i przewodniczącego Wydziału II prof. dr. Zygmunta Kruszelnickiego, zaakceptowany przez członków) został w głosowaniu jawnym jednomyślnie przyjęty i nagrodzony oklaskami.

Prof. dr hab. Stefan Cackowski przedstawił cztery kandydatury na członków Wydziału I: prof. dr hab. Piotra Hübnera, prof. dr hab. Grzegorza Górskiego, dr. Krzysztofa Mikulskiego oraz prof. dr hab. Jürgena Sarnowsky'ego jako członka zamiejscowego.

Prof. dr hab. Gabriel Wójcik zaproponował przyjęcie w poczet członków Wydziału III prof. dr hab. Eugenii Tęgowskiej, a następnie przedstawił jej dorobek naukowy.

Ponieważ po prezentacjach sylwetek kandydatów na członków wydziałów nie było dyskusji, niezwłocznie przystąpiono do tajnego głosowania. Jego wyniki przedstawił członek Komisji Skrutacyjnej dr Michał Woźniak. Wszystkie osoby uzyskały wymaganą liczbę głosów (2/3) i zostały wybrane na członków wydziałów.

Przewodniczący Zgromadzenia odczytał nazwiska 16 nowych, przyjętych w 1998 r. członków zwyczajnych Towarzystwa.

Ad 9. Zgromadzenie wysłuchało wniosku Zarządu o utrzymanie składek na rok 1999 w dotychczasowej wysokości. W wyniku jawnego głosowania propozycję przyjęto jednomyślnie.

Ad 10. W ramach wolnych wniosków prof. dr hab. Andrzej Tom-

czak zaproponował ustalenie stałego terminu odbywania Walnych Zgromadzeń Członków TNT, np. w pierwszy poniedziałek po dniu urodzin Mikołaja Kopernika (19 lutego). Głos poparł przewodniczący Zgromadzenia prof. dr hab. Jan Głuchowski, który następnie zwrócił się do prof. dr. Mariana Biskupa z prośbą o ustosunkowanie się do przedłożonego wniosku. Prezes Zarządu zaproponował, aby Zgromadzenie upoważniło Zarząd, by ten rozstrzygnął niniejszą kwestię. Wniosek przyjęto przez aklamację.

Przewodniczący Walnego Zgromadzenia prof. dr hab. Jan Głuchowski podziękował przybyłym, a następnie zamknął obrady.

Sekretarz
Walnego Zgromadzenia
(-) *Dr Zbigniew Podgórski*

Przewodniczący
Walnego Zgromadzenia
(-) *Prof. dr hab. Jan Głuchowski*

S P R A W O Z D A N I E

Z CZYNNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1998

I. Członkowie

Na koniec 1998 r. Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło 498 członków, w tym 210 członków wydziałów i 287 członków zwyczajnych oraz jednego członka wspierającego – Fundację na Rzecz Nauki Polskiej. Dwoch członków miało tytuł członka honorowego. Przyjęto w poczet członków zwyczajnych 16 osób. Zmarło w 1998 r. 3 członków wydziałów i 3 członków zwyczajnych.

Skład ilościowy wydziałów:

	miejscowi	członkowie zamiejscowi	razem
Wydział I – Nauk Historycznych	40	15	55
Wydział II – Filologiczno-Filozoficzny	38	6	44
Wydział III – Matematyczno-Przyrodniczy	61	12	73
Wydział IV – Nauk Prawnych, Społecznych i Ekonomicznych	33	5	38
Razem:	172	38	210

II. Walne Zgromadzenie

Dnia 24 II 1999 r. odbyło się doroczne Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu, na którym dokonano oceny działalności Towarzystwa w roku 1998.

III. Komisja Rewizyjna

W 1998 r. Komisja Rewizyjna działała w następującym składzie: prof. dr hab. Bogumił Brzeziński, prof. dr hab. Krystyna Kamińska, prof. dr hab. Andrzej Radziwiński. Komisja odbyła posiedzenie w dniu 17 II 1999 r., na którym przeanalizowano i skontrolowano działalność TNT w okresie od 1 I 1998 r. do 31 XII 1998 r.

IV. Zarząd TNT

Rok 1998 był pierwszym rokiem pracy Zarządu w kadencji 1998–2000. Zarząd działał w następującym składzie: prof. dr Marian Biskup – prezes, prof. dr hab. Andrzej Woszczyk – wiceprezes, prof. dr hab. Marian Kalas – sekretarz generalny, prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz – skarbnik, prof. dr hab. Wojciech Gutowski – redaktor naczelny, prof. dr hab. Stefan Cackowski – przewodniczący Wydziału I, prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki – przewodniczący Wydziału II, prof. dr hab. Gabriel Wójcik – przewodniczący Wydziału III, prof. dr hab. Kazimierz Lubiński – przewodniczący Wydziału IV oraz prof. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr hab. Czesław Lapicz i prof. dr hab. Władysław Niewiarowski – członkowie.

W okresie sprawozdawczym Zarząd odbył cztery posiedzenia, podczas których omawiano najważniejsze sprawy Towarzystwa, dotyczące zarówno podstawowych zadań statutowych, jak i bieżących problemów finansowych i organizacyjnych:

16 stycznia – oceniano wykonanie planu wydawniczego w 1997 r. oraz stan przygotowań do Walnego Zgromadzenia Sprawozdawczo-Wyborczego Członków TNT.

17 kwietnia – omówiono sytuację finansową Towarzystwa, ze szczególnym uwzględnieniem zakresu i wielkości dotacji na wykonanie planu wydawniczego w 1998 r. Przedstawiono również propozycję ściślejszych form współpracy z towarzystwami Polski Północnej, zwłaszcza z Gdańskim Towarzystwem Naukowym.

10 lipca – omówiono stan przygotowań do jubileuszu 90-lecia ukazywania się „Zapisek Historycznych”, a także do obchodów 125 rocznicy powstania Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

6 listopada – oceniono stan realizacji planu wydawniczego oraz sytuację finansową Towarzystwa. Zaakceptowano zamierzenia wydawnicze na 1999 r.

V. Redakcja Naczelna Wydawnictw TNT

Redakcja Naczelna działała w następującym składzie: prof. dr hab. Wojciech Gutowski – redaktor naczelny, prof. dr hab. Antoni Czacharowski, prof. dr hab. Kazimierz Maliszewski – przedstawiciele Wydziału I, prof. dr hab. Jerzy Speina, prof. dr hab. Witold Wróblewski – przedstawiciele Wydziału II, prof. dr hab. Daniela Szymańska – przedstawiciel Wydziału III, prof. dr hab. Andrzej Borodo – przedstawiciel Wydziału IV, dr Cecylia Iwaniszewska – przewodnicząca Komitetu Redakcyjnego „Prac Popularnonaukowych”.

VI. Komisje i komitety przy Zarządzie TNT

1. ZESPÓŁ DO BADAŃ NAD PRZESZŁOŚCIĄ TORUNIA pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Mariana Arszyńskiego, sekretarzem była dr hab. Krystyna Zielińska-Melkowska. Zespół kontynuował prace nad poszukiwaniem i gromadzeniem materiałów do historii Torunia.

2. KOMITET REDAKCYJNY „SPRAWOZDAŃ TNT”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Janusz Kryszak, sekretarzem – mgr Bożena Sołtys, członkami – prof. dr hab. Teresa Karwicka i prof. dr Ludmiła Roszko.

3. KOMITET REDAKCYJNY „PRAC POPULARNONAUKOWYCH” działał pod kierunkiem dr Cecyli Iwaniszewskiej. Członkami byli: prof. dr hab. Kazimierz Maliszewski, prof. dr hab. Józef Poklewski, prof. dr hab. Zofia Mocarska-Tycowa, prof. dr hab. Marian Rejewski, prof. dr hab. Zbigniew Kwaśniewski.

VII. Wydziały

WYDZIAŁ I – NAUK HISTORYCZNYCH. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Stefan Cackowski, zastępcą prof. dr hab. Jerzy Dygdała, sekretarzem prof. dr hab. Janusz Tandecki. Wydział odbył trzy posiedzenia naukowe (15 VI, 12 X, 30 XI) oraz trzy posiedzenia administracyjne, na których przyjęto do druku: „Historię Pomorza”,

t. IV, cz. 1, pracę dr. Przemysława Olstowskiego „General Gustaw Orlicz-Dreszer (1889–1936)” oraz wydawnictwa źródłowe – „Relacje Jerzego Woy-ny Okołowa, przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu w latach 1792–1794”, wyd. Jacek Wijaczka, „Urzednicy miejscy Torunia w sredniowieczu do 1454 r.”, oprac. Roman Czaja, „Urzednicy Torunia do pol. XVII w.”, oprac. Krzysztof Mikulski, „Urzednicy Torunia od 1650 r. do 1793 r.”, oprac. Jerzy Dygdała. Na posiedzeniu administracyjnym w dniu 30 XI przyjeto tez kandydatury nowych czlonkow Wydzialu.

1. KOMISJA HISTORYCZNA pracowala pod kierunkiem prof. dra hab. Stefana Kwiatkowskiego. Sekretarzem byl dr Roman Czaja.

2. KOMITET REDAKCYJNY „FONTES”. Przewodniczacy byl prof. dr hab. Zenon H. Nowak, a czlonkami: prof. dr hab. Stefan Cackowski i prof. dr hab. Ryszard Kozłowski. W serii „Fontes” ukazaly sie: „Metryka uczniow Torunskiego Gimnazjum Akademickiego (1600–1817)”, cz. 2 (1718–1817), wyd. Zenon H. Nowak i Janusz Tandecki; „Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltyńskiej z 1761 roku”, wyd. S. Litak. Przygotowywane sa m.in. indeksy do wydanej juz w serii „Fontes” „Lustracji wojewodztw wielkopolskich i kujawskich 1659–1665”.

3. KOMITET REDAKCYJNY „ROCZNIKÓW TNT”. Przewodniczacy Komitetu byl prof. dr hab. Antoni Czacharowski, czlonkami prof. dr hab. Jacek Staszewski i prof. dr hab. Mieczyslaw Wojciechowski. W serii „Rocznikow Towarzystwa Naukowego w Toruniu” ukazala sie w 1998 r. praca Boguslaw Dybasia „Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejow budowy fortyfikacji stalych w panstwie polsko-litewskim w XVII wieku”.

4. KOMITET REDAKCYJNY „PRAC ARCHEOLOGICZNYCH” pracowal pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Koli. Czlonkami byli: prof. dr hab. Jadwiga Chudziakowa, prof. dr hab. Krystyna Przewozna i prof. dr hab. Jerzy Olczak.

5. KOMITET REDAKCYJNY „ZAPISEK HISTORYCZNYCH”. Przewodniczacy byl prof. dr Marian Biskup, sekretarzem dr Magdalena Niedzielska, a czlonkami: prof. dr hab. Stefan Cackowski, doc. dr Karola Ciesielska, prof. dr hab. Antoni Czacharowski, prof. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr hab. Zenon H. Nowak, prof. dr hab. Kazimierz Wajda, prof. dr hab. Mieczyslaw Wojciechowski. W 1998 r. ukazaly sie nastepujace numery „Zapisek Historycznych”: t. 63, z. 1, 2, 3–4. Odbyly sie dwa posiedzenia Komitetu.

WYDZIAŁ II – FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki, zastępcą prof. dr hab. Franciszek Peplowski, a sekretarzem prof. dr hab. Teresa Friedelówna. Wydział odbył trzy posiedzenia naukowe: 18 V – na którym prof. dr hab. Kwiryna Handke z IS PAN w Warszawie wygłosiła wykład „Polskie nazewnictwo miejskie – stan i zagrożenia u schyłku XX wieku”, 26 VI – dr Marcin Wołk zreferował swoją pracę doktorską „Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszoosobowa w powieściach Kazimierza Brandyśa”, 28 IX – na którym dr Arleta Szulc zreferowała pracę doktorską „Leksykalne zróżnicowanie cerkiewnosłowiańskich psalterzy redakcji ruskiej z XI–XIX w.”. Wydział odbył także jedno posiedzenie administracyjne.

1. KOMISJA FILOLOGICZNA. Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Jerzy Smulski, sekretarzem dr Marek Wiśniewski. Odbyły się dwa posiedzenia naukowe: 21 X i 25 XI

2. KOMISJA FILOZOFICZNA. Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Ryszard Jadczak (do 13 VI 1998 r.)

3. KOMISJA HISTORII SZTUKI I KONSERWATORSTWA. Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Józef Poklewski, a sekretarzem dr Michał Woźniak. Komisja odbyła trzy posiedzenia naukowe (4 III, 25 III i 1 VI) oraz dwa zebrania organizacyjne (30 XI i 14 XII). Na tym ostatnim posiedzeniu przedyskutowano wydanie z okazji jubileuszu TNT IX tomu „Teki Komisji Historii Sztuki”.

4. KOMISJA BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA. Przewodniczącą Komisji była prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel, sekretarzem zaś mgr Urszula Zaborska. Komisja odbyła dwa posiedzenia naukowe (25 V i 25 XI) i jedno posiedzenie administracyjne.

5. KOMITET REDAKCYJNY „PRAC WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Marian Szarmach, a członkami: prof. dr hab. Leon Gumański, prof. dr hab. Krystyna Jakowska, prof. dr hab. Krystyna Kallas, prof. dr hab. Aleksander Szwedek i dr Michał Woźniak. Komitet odbył jedno posiedzenie w 1998 r.

WYDZIAŁ III – MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Gabriel Wójcik, a sekretarzem prof. dr hab. Lech Jacuński. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe i administracyjne w dniu 17 XII 1998 r., na którym przyjęte zostały sprawozdania z działalności komisji wydziałowych i Komitetu Redakcyjnego „Studia Societatis Scientiarum Torunensis”.

1. KOMISJA ASTRONOMICZNA – działalność zawieszona.

2. KOMISJA GEOGRAFICZNO–GEOLOGICZNA pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Leona Andrzejewskiego, sekretarzem był dr Roman Rudnicki.

3. KOMISJA NAUK MEDYCZNYCH. Przewodniczącym był prof. dr hab. Waldemar Jędrzejczyk, zastępcą dr nauk medycznych Lech Bieganowski, sekretarzem dr nauk medycznych Grzegorz Jarczyk. Odbyły się dwa zebrania naukowe (14 II i 14 XI), na których wygłoszono 6 referatów. Zorganizowano także dwa posiedzenia administracyjne.

4. KOMITET REDAKCYJNY „STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS”. Przewodniczącym Komitetu była prof. dr hab. Daniała Szymańska.

WYDZIAŁ IV – NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH. Wydział pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Kazimierza Lubińskiego. Zastępcą był prof. dr hab. Zbigniew Witkowski, sekretarzem zaś prof. dr hab. Krystyna Kamińska. Wydział odbył jedno posiedzenie administracyjne (13 I), na którym oceniono działalność i wybrano nowe władze Wydziału.

1. KOMITET REDAKCYJNY „STUDIA IURIDICA”. Przewodniczącym był prof. dr hab. Jan Głuchowski, a członkami: prof. dr hab. Marian Kallas i prof. dr hab. Eugeniusz Ochendowski. W 1998 r. ukazała się w tej serii praca Dariusza Makilly „Między Welawą a Królewcem 1657–1701. Geneza Królestwa w Prusach (Königtum in Preußen). Studium historyczno–prawne”.

2. KOMISJA EKONOMICZNA pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Kosiedowskiego. Sekretarzem była dr Maria Marszałkowska. Komisja odbyła dwa posiedzenia naukowe (24 IV i 30 XI) oraz jedno posiedzenie administracyjne (30 XI).

VIII. Konferencje naukowe i popularyzacja nauki

W dniu 4 XII odbyła się uroczystość jubileuszu 90–lecia „Zapisek Historycznych” oraz 40–lecia redagowania ich przez profesora Mariana Biskupa. Ponadto w dniach 8–10 VI zorganizowano kiermasz wydawnictw naukowych i popularnonaukowych TNT.

IX. Krajowa i zagraniczna wymiana wydawnictw

	1997	1998
1. Liczba krajów, z którymi prowadzona jest wymiana wydawnictw	35	35
2. Liczba kontrahentów wymiany zagranicznej	212	207
3. Liczba kontrahentów wymiany krajowej	77	78
4. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom zagranicznym	889	711
5. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom krajowym	295	264
6. Liczba egzemplarzy otrzymanych od instytucji zagranicznych (z wymiany)	1250	1073
7. Książki otrzymane w ramach wymiany od instytucji krajowych	443	667

X. Sprzedaż wydawnictw

W 1998 r. Towarzystwo uzyskało ze sprzedaży wydawnictw własnych 51 007 zł. Wydawnictwa TNT można było nabyć w siedzibie Towarzystwa przy ul. Wysokiej 16, w toruńskich księgarniach o profilu naukowym oraz w niektórych księgarniach w Warszawie, Gdańsku, Poznaniu i Krakowie. Sprzedaż pozycji popularnonaukowych prowadziły także inne księgarnie toruńskie, punkt sprzedaży pamiątek oraz Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej i PTTK. Powodzeniem cieszył się specjalny kiermasz zorganizowany w czerwcu.

XI. Pracownia Mikrofilmowa i Fotograficzna

W 1998 r. Pracownia wykonała 179 956 zdjęć negatywowych, 606 przeźroczy oraz 188 fotokopii. Wykonywała ona mikrofilmy i fotokopie materiałów naukowych i archiwalnych dla instytucji krajowych i zagranicznych, a także dla indywidualnych badaczy. Większość prac mikrofilmowych wykonano w ramach stałej umowy z Towarzystwem Genealogicznym Stanu Utah. Znaczącą pozycją było także mikrofilmowanie części księgozbioru TNT znajdującego się w depozycie w Książnicy Miejskiej w Toruniu.

XII. Zbiory archiwalne i muzealne TNT

Zbiory akt i dokumentów TNT oraz materiały archiwalne przekazane Towarzystwu przez różne osoby tworzą oddzielny depozyt i zespół w Archiwum Państwowym w Toruniu. Fragmenty zbiorów archiwalnych znajdują

się również w Książnicy Miejskiej w Toruniu. Akta przechowywane są też w archiwum własnym TNT. Pozostałości dawnych zbiorów muzealnych, gromadzonych od początku istnienia Towarzystwa i eksponowanych w latach zaboru pruskiego w siedzibie TNT przy ul. Wysokiej 16, znajdują się obecnie w depozycie w Muzeum Okręgowym w Toruniu. Na zbiory te składają się:

- malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne, militaria, meble i inne przedmioty zabytkowe - 183 eksponaty,
- obiekty archeologiczne - 574 eksponaty,
- stare grafiki w różnych technikach (w większości z darów W. Amrogowicza) - 345 pozycji,
- obiekty numizmatyczne - 2919 pozycji.

XIII. Biblioteka Towarzystwa Naukowego

W 1998 r. Towarzystwo Naukowe przekazało do swojego księgozbioru, znajdującego się w Książnicy Miejskiej, 1740 woluminów z wymiany, zakupów, darów i wydawnictw własnych. Księgozbiór ten liczył na koniec roku 98 133 woluminy. W bibliotece podręcznej TNT znajdowały się 2082 pozycje. Księgozbiór prof. dra Konrada Górskiego obejmował 11 065 książek. Łącznie zbiory Towarzystwa liczą 102 280 pozycji.

XIV. Personel etatowy

W dniu 31 XII 1998 r. skład pracowników etatowych TNT był następujący:

mgr Jan Pronobis - dyrektor Biura
Krystyna Jaworska - główna księgowa (niepełny etat)
mgr Bożena Soltys - kierownik Redakcji
Małgorzata Dykier - starszy instruktor (kancelaria)
Grzymisław Jasiński - kierownik Pracowni Mikrofilmowej
Aleksandra Paluba - laborant w Pracowni Mikrofilmowej
Grażyna Lenkiewicz - magazynier
Alicja Zawadzka - sprzątaczką (niepełny etat).

Sekretarz Generalny TNT

(-) *Prof. dr hab. Marian Kallas*

Prezes TNT

(-) *Prof. dr h. c. Marian Biskup*

S P R A W O Z D A N I E
FINANSOWE TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1998

	PRZYCHODY A+B+C	478 612,64
A. PRZYCHODY ZE SPRZEDAŻY:		
1.	Przychody własne	178 693,90
	– sprzedaż wydawnictw	51 007,44
	– sprzedaż usług Prac. Mikrofilm.	55 076,46
	– dzierżawa pomieszczeń	26 290,00
	– wynajem sali kolumnowej	5 290,50
	– wynajem pokoju gościnnego	970,00
	– porozumienie z UMK	37 359,50
	– prawa autorskie	2 700,00
B. PRZYCHODY FINANSOWE:		
		48 418,74
1.	Wpłaty składek członk.	4 725,00
2.	Członek wspierający – Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej	3 500,00
3.	Odsetki od lokat terminowych	38 193,74
4.	Apteka „Pod Lwem” na cele statutowe	2 000,00
C. POZOSTAŁE PRZYCHODY:		
		251 500,00
1.	Komitet Badań Naukowych Warszawa na druk:	145 500,00
	– „Zapiski Historyczne” t. 63,	40 000,00
	– B. Dybaś „Fortece Rzeczypospolitej...”	21 000,00
	– „Akta wizytacji generalnej...”	19 000,00
	– „Metryka uczniów Gimnazjum...” cz. 2	15 500,00
	– mikrofilmowanie księgozbioru	50 000,00
2.	UMK wpłata za zbiór obrazów prof. K. Górskiego	33 000,00
3.	IH PAN Warszawa na druk pracy B. Dybasia „Fortece...”	2 000,00
4.	Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej Warszawa na wznowienie albumu „Toruń – miasto i ludzie...”	20 000,00
5.	Urząd Miejski Toruń na druk: – „Album Steinera...”	25 400,00
		10 000,00

- „Kościół NMP w Toruniu”	7 000,00
- „Unia brzeska...”	1 500,00
- „Historia Torunia” t. 1	6 900,00
6. Urząd Wojewódzki Toruń	
dofinans. na druk:	11 000,00
- „Album Steinera...”	5 000,00
- „Protokoły Rady Stanu Księstwa Warszawskiego	3 500,00
- „Unia brzeska...”	2 500,00
7. Fundacja im. Batorego na druk:	
J. Sawicki „Michał Römer...”	6 000,00
8. Kuria Diecezjalna Toruńska	
dofinans. „Unii brzeskiej...”	3 600,00
9. DGG Toruń - „Unia brzeska...”	3 000,00
10. Apteka „Pod Lwem” Toruń	
„Unia brzeska...”	2 000,00
KOSZTY DZIAŁALNOŚCI	407 870,28

1. Wynagrodzenia	195 869,45
- osobowe	117 318,30
- bezosobowe	78 551,15
2. Świadczenia na rzecz pracowników (ZUS + ZFŚS)	60 358,96
3. Zużycie mater., woda, gaz, energia elektr.	20 649,46
4. Usługi obce, w tym:	124 296,48
- drukarskie	106 200,00
- remontowe	6 009,12
- opłaty pocztowe	10 875,76
- prowizje bankowe	1 211,60
5. Podatki i opłaty	1 383,23
6. Pozostałe koszty	5 312,70
- delegacje	1 961,36
- inne koszty związane z działal. stat.	3 351,34

Główna księgowa

Skarbnik TNT

(-) *Krystyna Jaworska*

(-) *Prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz*

P R O T O K Ó Ł
Z POSIEDZENIA KOMISJI REWIZYJNEJ
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
W DNIU 17 II 1999 r.

Komisja Rewizyjna w składzie: prof. dr hab. Bogumił Brzeziński, prof. dr hab. Andrzej Radziwiński i prof. dr hab. Krystyna Kamińska – członkowie, w obecności księgowej TNT Krystyny Jaworskiej, dokonała przewidzianej statutem kontroli działalności merytorycznej i finansowej Towarzystwa w 1998 r.

Komisja stwierdza, co następuje:

W roku 1998 Towarzystwo Naukowe w Toruniu prowadziło działalność statutową w sposób niezakłócony. Podstawowe znaczenie miała działalność wydawnicza. W 1998 r. Towarzystwo wydało 13 pozycji o objętości 253 arkuszy, to jest o 80 arkuszy więcej niż w roku poprzednim.

Działalność Towarzystwa w zakresie organizacji konferencji ograniczyła się do zorganizowania uroczystości z okazji jubileuszu 90-lecia „Zapisek Historycznych”. Ponadto TNT zorganizowało jeden kiermasz wydawnictw TNT.

Zarząd TNT zabiegał skutecznie o środki finansowe na działalność Towarzystwa. Wydawnictwa finansowane były przede wszystkim ze środków pochodzących z KBN, od władz miejskich i wojewódzkich, Fundacji im. Batorego i dwóch prywatnych darczyńców. Wzrosły przychody z działalności wydawniczej (z około 30 tys. zł do około 51 tys. zł), o około 8 tys. zł wzrosły dochody z lokat bankowych.

W porównaniu z 1997 r. ponownie wzrosły zapasy magazynowe książek (o ok. 90 tys. zł). Komisja za niepokojący uznaje wzrost zapasów magazynowych książek. W 1996 r. wartość zapasów do wartości budynku TNT miała się jak 1:1; w roku 1997 1,5:1; w 1998 r. 2:1.

Towarzystwo zatrudnia 8 osób, w tym 6 osób na pełnym etacie, 2 na etatach niepełnych. Ze względu na ograniczone możliwości finansowe Towarzystwa wynagrodzenia pracowników utrzymane były na poziomie 1997 r.

Według stanu na dzień 31 XII 1998 r. Towarzystwo liczyło 498 członków. Wpływy ze składek wynosiły 4725 zł, kwota zaległych składek 6934,94 zł. Niektóre zaległości sięgają 1984 r. Ogólna kwota zaległości w porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosła o około 1400 zł.

Komisja stwierdza, że Zarząd TNT nadal utrzymuje działalność Towarzystwa w tradycyjnych formach i w granicach ukształtowanych wieloletnimi doświadczeniami. Zarząd wkładał wiele wysiłków w 1998 r. dla utrzymania dobrej kondycji materialnej Towarzystwa. Wysiłki Zarządu nie

w pełni znalazły odzwierciedlenie w osiągniętych rezultatach finansowo-gospodarczych.

Komisja pragnie podkreślić, dostrzegany już wcześniej fakt, brak nowych inicjatyw, które nawiązywałyby do statutowego uprawnienia prowadzenia działalności gospodarczej przez Towarzystwo. Komisja sugeruje zwrócenie uwagi na możliwości podejmowania działań w dziedzinie oświatowej, szkoleniowej i wydawniczej o profilu komercyjnym.

W reasumpcji Komisja Rewizyjna, pozytywnie oceniając działalność Zarządu TNT, jednomyślnie stawia wniosek o udzielenie mu absolutorium za działalność w 1998 r.

Członkowie Komisji

- (-) *Prof. dr hab. Bogumił Brzeziński*
- (-) *Prof. dr hab. Krystyna Kamińska*
- (-) *Prof. dr hab. Andrzej Radziwiński*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie wydziałów

Górski Grzegorz, prof. dr hab., kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa Kanonicznego i Świeckiego KUL.

Hübner Piotr, prof. dr hab., Zakład Socjologii Ogólnej i Historii Socjologii Instytutu Socjologii UMK.

Mikulski Krzysztof, dr, adiunkt w Zakładzie Historii Gospodarczej Instytutu Historii i Archiwistyki UMK.

Sarnowsky Jürgen, prof. dr hab., Uniwersytet w Hamburgu.

Tęgowska Eugenia, prof. dr hab., Zakład Fizjologii Zwierząt Instytutu Biologii Ogólnej i Molekularnej UMK.

Nowi członkowie zwyczajni

Grodzicki Antoni, prof. dr hab., kierownik Zakładu Chemii Nieorganicznej Wydziału Chemii UMK.

Hübner Piotr, jw.

Karasiewicz Mirosław, mgr, asystent w Zakładzie Geomorfologii Instytutu Geografii UMK.

- Kunikowski Stanisław, dr, Wydział Pedagogiki i Pracy Socjalnej WSHE
we Włocławku.
- Molewski Paweł, dr, adiunkt w Zakładzie Geomorfologii Instytutu Geo-
grafii UMK.
- Mroczko Marian, prof. dr hab., Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego.
- Olstowski Przemysław, dr, asystent w Zakładzie Historii Pomorza i
Krajów Bałtyckich Instytutu Historii PAN.
- Prokop Krzysztof, mgr, UJ i PAT.
- Rozwadowski Michał, prof. dr hab., Zakład Podstaw Chemii Wydziału
Chemii UMK.
- Rozynkowski Waldemar, dr, adiunkt w Zakładzie I Historii Średniowiecza
Instytutu Historii i Archiwistyki UMK.
- Sarnowski Jürgen, zob. s. 35.
- Szahaj Andrzej, prof. dr hab., ATK.
- Weckwerth Piotr, asystent w Zakładzie Geomorfologii Instytutu Geografii
UMK.
- Wijaczka Jacek, dr hab., WSP Kielce.
- Winczakiewicz Jacek, dr n. med., Toruń.
- Wołk Marcin, dr, adiunkt w Zakładzie Polskiej Literatury Współczesnej
Instytutu Filologii Polskiej.

Zmarli:

Prof. dr hab. Hartmut Boockmann
Prof. dr hab. Ryszard Jadczak
Prof. dr hab. Tadeusz Lesiak
Dr Zdzisław Mameła
O. dr Paweł Szczaniecki
Mgr Henryk Zawadzki

II

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

W Y D Z I A Ł I

NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 15 VI 1998 r.

Stanisław S a l m o n o w i c z przedstawił pracę zbiorową: *Historia Pomorza*, t. IV, cz. 1.

Posiedzenie naukowe dnia 12 X 1998 r.

Przemysław O l s t o w s k i przedstawił pracę własną: *General Gustaw Orlicz-Dreszer (1889-1936). Dowódca wojskowy i działacz społeczno-polityczny*.

Posiedzenie naukowe dnia 30 XI 1998 r.

Jacek W i j a c z k a przedstawił wydawnictwo źródłowe: *Relacje Jerzego Woyny Okołowa - przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu w latach 1792-1794*.

(W druku w serii „Fontes TNT”, t. 87).

Roman C z a j a przedstawił pracę własną: *Urzednicy miejscy Torunia w sredniowieczu do roku 1454*.

(W druku w „Rocznikach TNT”, R. 89, z. 1).

Krzysztof M i k u l s k i przedstawił pracę własną: *Urzednicy miejscy Torunia do polowy XVII w.*

K Jerzy D y g d a ł a przedstawił pracę własną: *Urzędnicy miejsy Torunia od 1650 do 1793 r.*

(Obie prace przewidziane do druku w serii jw.).

W Y D Z I A Ł II

FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 18 V 1998 r.

Kwiryna H a n d k e (IS PAN): *Polskie nazewnictwo miejskie – stan i zagrożenia u schyłku XX wieku.*

Posiedzenie naukowe dnia 26 VI 1998 r.

Marcin W o ł k przedstawił pracę własną: *Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszoosobowa w powieściach Kazimierza Brandysa*

Praca ma na celu opis właściwości i głównych odmian narracji pierwszoosobowej na przykładzie twórczości Kazimierza Brandysa.

Rozdział I („Między autorem a podmiotem mówiącym”. Pragmatyczne spojrzenie na narrację w pierwszej osobie”) zawiera próbę teoretycznego opisu narracji pierwszoosobowej jako tej postaci literackiego opowiadania, która znajduje się pod wyjątkowo silną presją nieliterackich form wypowiedzi. W trakcie analizy – oprócz tradycyjnych narzędzi teoretycznoliterackich - użyte zostają kategorie pojęciowe wypracowane przez pragmatykę lingwistyczną, teorię aktów mowy, teorię tekstu i teorię komunikacji. W proponowanym ujęciu narracja pierwszoosobowa jest literackim przedstawieniem fikcyjnego wydarzenia werbalnego: językowej interakcji między narratorem a adresatem narracji, a jednocześnie – środkiem porozumienia autora z czytelnikiem. Umieszczenie tekstu utworu w dwóch kontekstach sytuacyjnych, poddanie dwu intencjom komunikacyjnym (narratorskiej i autorskiej) sprawia, że tekst ten staje się strukturą ogromnie obciążoną semantycznie. Musi on pozwolić odbiorcy nie tylko na rekonstrukcję świata przedstawionego, w tym wypowiedzi narratora wraz z jej otoczką sytuacyjną, lecz także na porozumienie – jakby nad głową narratora – z autorem.

Różne rozwiązania artystyczne w tym zakresie ilustrują powieści Kazimierza Brandysa. Bogactwo zastosowań opowiadania pierwszoosobowego w prozie Brandysa, a także reprezentatywność kolejnych etapów jego

twórczości dla przemian zachodzących w powojennej literaturze polskiej, pozwala na sformułowanie wielu wniosków ogólniejszych, ważnych nie tylko dla twórczości tego jednego autora.

Rozdział II („Nadmiar ironii”) dotyczy wczesnych powieści Brandysa: *Drewnianego konia* i *Miasta niepokonanego* (1946) oraz *Troi miasta otwartego* (1949). Narracja pierwszoosobowa nosi w tych utworach liczne znamiona skonwencjonalizowania, a stylizacja na formy nieliterackie jest powierzchowna i niezbyt istotna artystycznie. W tym okresie opowiadanie w pierwszej osobie było dla Brandysa przede wszystkim dogodnym sposobem (auto)demaskacji bohatera – „mieszkańskiego inteligenta”. Analiza narracji tych powieści wyraźnie ujawnia cel perswazyjny zastosowanych w nich środków literackich: zatarcie dystansu narracyjnego, przyjmowanie przez narratora punktu widzenia działającego i przeżywającego bohatera („dawnego ja”) pozwalało skonkretyzować doświadczenia i unaocznnić proces zdobywania – pod wpływem przeżyć wojennych – świadomości historycznej; miało to przekonać czytelnika o słuszności i nieuchronności wyborów ideologicznych zarówno bohatera, jak i, zapewne, autora.

Rozdział III („>Autopowieść<: fikcja nowej formy”) dotyczy *Dzokera* (1966) i *Rynku* (1968) – utworów zaliczanych do szerokiego nurtu współczesnej prozy sylwicznej, a przez samego autora określanych mianem „autopowieści”. Stanowiły one próbę wytworzenia nowej formy gatunkowej – wypowiedzi plasującej się na pograniczu literatury i dokumentu, łączącej cechy prywatnego dziennika, eseju i powieści warsztatowej. Wykorzystane w nich środki stylizacyjne, zmierzające do stworzenia iluzji „mowy do siebie”, jak też metody porozumienia z zewnątrztekstowym odbiorcą niemal nie odbiegają od wzorca powieści-dziennika. *Dzoker* i *Rynek* aktualizują przede wszystkim te cechy formy diarystycznej, które pozwalają ukazać zależność wypowiedzi od sytuacji jej formułowania, a w konsekwencji – wielość zmieniających się w czasie punktów widzenia i względność wypowiedzianych sądów. Niezależnie od tego badane w tym rozdziale utwory umożliwiły podjęcie ogólniejszych rozważań na temat genologicznej swoistości powieści w pierwszej osobie, właściwych jej strategii komunikacyjnych (zwłaszcza gry instancji nadawczych: autora i narratora), a także metod sterowania odbiorem.

Rozdział IV („Powieść epistolarna dzisiaj”) poświęcony jest najciekawszej powieści Brandysa: *Wariacjom pocztowym* (1972). Należą one do gatunku stosunkowo rzadkiego w literaturze współczesnej – powieści w listach. Na tle większości realizacji tej formy utwór wyróżnia się da-

leko posuniętym upodobnieniem do wzorca epistolarnego; Brandys wykazuje tu świetną znajomość cech konstrukcyjnych listu i reguł komunikacyjnych rządzących korespondencją. Jednocześnie wyrazista konstrukcja przedstawionego zbioru listów sprawia, że pomimo oddania głosu fikcyjnym postaciom i autonomii poszczególnych nadawców utwór jako całość staje się czytelną wypowiedzią autora na temat istoty człowieczeństwa, mechanizmów historii, powstawania mitów narodowych, rodowodu polskiej inteligencji, przemian pokoleniowych i możliwości porozumienia między ludźmi. Bardzo wyraźne w *Wariacjach pocztowych* napięcie między intencjami komunikacyjnymi podmiotu autorskiego i nadawców wewnątrztekstowych pozwala na podjęcie rozważań nad typowymi dylematami narracji pierwszoosobowej, takimi jak opozycja narracyjności i dyskursywności, ciągłości fabularnej i segmentacji wypowiedzi, prawdopodobieństwa i konieczności pełnego poinformowania czytelnika o świecie przedstawionym.

Ostatnie powieści Brandysa, *Nierzeczywistość* (1977) i *Rondo* (1982), o których mówi rozdział IV („Autointertekstualność i pierwsza osoba”), ilustrują mechanizmy posługiwania się językiem jako narzędziem kreowania subiektywnego obrazu rzeczywistości oraz oddziaływania na adresata. Ukształtowanie narracji jako wypowiedzi „interesownej” podważa wiarygodność narratora w oczach czytelnika i stawia pod znakiem zapytania prawdziwość opowiedzianej (przez kogoś, po coś, z jakiegoś punktu widzenia) historii. Rekonstrukcja prawdziwej wersji wydarzeń byłaby w tych okolicznościach równoznaczna z odtworzeniem sytuacji wypowiedzania – tego, co doprowadziło do podjęcia narracji, motywów kierujących opowiadaczem. *Nierzeczywistość* i *Rondo* pokazują, że taka rekonstrukcja nie zawsze jest możliwa, m.in. dlatego, że oba utwory opowiadają różne wersje tych samych wydarzeń. Powieści te powiązane są ze sobą w sposób, który nie daje się jednoznacznie zinterpretować. Występujące między nimi związki strukturalne i genetyczne stanowią przykład szczególnego typu relacji międzytekstowej: nawiązania do własnej twórczości. Przypadek *Nierzeczywistości* i *Ronda* wydaje się o tyle ciekawy, że jego dokładniejsza analiza zmusza do zrewidowania założeń dość powszechnie przyjmowanego sposobu myślenia o intertekstualności.

Książkę zamyka krótka prezentacja sposobów wykorzystywania form pierwszoosobowych w niefikcjonalnej prozie Brandysa. Porównanie *Listów do pani Z.* (1958–1962), *Małej księgi* (1970), *Miesiący* (1980–1987) i *Zapamiętanego* (1995) z praktyką mimetyzmu formalnego stosowaną w powieściach pozwala uwypuklić najważniejsze cechy literackiej narracji w

pierwszej osobie oraz zasadnicze składniki postawy twórczej samego Brandysa.

W „Zakończeniu” pojawia się syntetyczne ujęcie ewolucji form pierwszoosobowych w twórczości Brandysa oraz próba odniesienia dorobku pisarza do ogólnych przemian prozy narracyjnej w ostatnich dziesięcioleciach.

(Rozprawa wydana w serii „Prace Wydziału Filologiczno-Filozoficznego”, t. 35, z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 28 IX 1998 r.

Arleta S z u l c przedstawiła pracę własną: *Leksykalne zróżnicowanie cerkiewnosłowiańskich psalterzy redakcji ruskiej z XI-XIX w.*

(Praca przewidziana do druku w serii jw.).

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 21 X 1998 r.

Jerzy S m u l s k i: „Trzy książki, do których wracam niechętnie”. *Odojewski – prozaik wobec socrealizmu.*

Posiedzenie naukowe dnia 25 XI 1998 r.

Ewa O w c z a r z: *Inspiracje Mickiewiczowskie w prozie międzypowstaniowej. Żmichowska.*

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI I KONSERWATORSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 4 III 1998 r.

Kazimierz P o ś p i e s z n y: *Ostatnie badania zamku malborskiego ze szczególnym uwzględnieniem zamku wysokiego.*

Zygmunt K r u s z e l n i c k i: *Dwa prawie zapomniane opowiadania z życia Wita Stwosza.*

Autor nawiązał do swego dawniejszego referatu pt. „Z badań nad zagadnieniem postaci Wita Stwosza w literaturze i sztuce polskiej”, wygłoszonego na tym samym forum w dniu 18 V 1994 r. Wśród literackich opracowań, dotyczących biografii Wita Stwosza, warto bliżej zapoznać się z dwoma utworami, które dotychczas nie były dostatecznie uwypuklone.

Pierwszy z nich to opowiadanie *Rzeźbiarz Wit Stwosz*, opublikowane w 1829 r. przez Augusta Ernesta Hagen (1797–1880). A. E. Hagen, historyk sztuki, literat i działacz na polu życia artystycznego, od początku do końca związany był z Królewcem. Od 1830 r. był na tamtejszym uniwersytecie pierwszym „oficjalnym” profesorem historii sztuki na całym obszarze ówczesnych Prus. Pracę ściśle literacką rozpoczął poematem *Olfried i Lisen*a (1820 r.), przyjętym z uznaniem m.in przez Goethego.

W 1829 r. wychodzi *Norica*, tj. *norymberskie opowiadania z dawnych lat*. Jest to rzekomo XVI-wieczny (typowa dla okresu Romantyzmu mistyfikacja!) rękopis frankfurckiego kupca Jakuba Hellera, opisujący m.in jego spotkania z różnymi ówczesnymi osobistościami. W opowiadaniu *Rzeźbiarz Wit Stwosz* opisane zostało spotkanie Hellera w kościele św. Sebald w Norymberdze ze starym i ociemniałym Witem Stwoszem. Następuje opowieść o dawniejszym życiu sędziwego artysty, wreszcie dosyć nieoczekiwany happy end w postaci zaręczyn Hellera z przybraną córką Wita Stwosza, opiekującą się od wielu lat samotnym starcem. W opowiadaniu Hagen o życiu Mistrza trzy zwłaszcza motywy pozostają w niezgodzie z dzisiejszym stanem wiedzy o biografii Wita Stwosza. Po pierwsze: jego rzekome pochodzenie z Krakowa, po drugie: jego „anielski” – według Hagen – charakter, gdy tymczasem ze źródeł wynika raczej jego gwałtowność i kłótność. Po trzecie wreszcie – i to jest najważniejsze – w opowiadaniu Hagen Wit Stwosz utracił wzrok niejako z własnej woli, aby móc stworzyć takie arcydzieło, jakim jest (istniejący i znany skądinąd) krucyfiks w kościele św. Sebald w Norymberdze.

Ze źródeł istotnie wynika, iż Wit Stwosz pod koniec życia był ociemniały; dzisiejsi badacze przypisują to jednak raczej spóźnionym o ćwierć wieku skutkom słynnego napiętnowania artysty (na policzkach) w dniu 4 XII 1503 r. Dodać w tym miejscu warto, że w opowiadaniu Hagen nie widać żadnego śladu spraw narodowościowych Stwosza; spraw

tak pasjonujących pisarzy – wyłącznie zresztą polskich – w późniejszych dziesięcioleciach XIX w.

Opowiadanie Hageny pozostało w ciągu XIX w. raczej słabo zauważone, zarówno w Niemczech jak i poza ich granicami. Przyćmił je w jakimś sensie napisany w 1852 r. utwór sceniczny Fryderyka Wagnera pt. *Sceny z życia artystów norymberskich*, ściślej: jego część poświęcona Stwoszowi. Wagner przejął niewątpliwie od Hageny motyw ociemniałego, osamotnionego starca (Wita Stwosza), pozostającego pod opieką córki, tym razem już rodzonej, a nie przybranej.

Wagner też – a nie Hagen – inspirował całą plejadę polskich dzieł literackich, poczynając od znanego poematu Wincentego Pola. Czy w ogóle w drugiej połowie XIX i początku XX w. opowiadanie Hageny było w Polsce znane? Jest to sprawa otwarta. Żadnego bezpośredniego dowodu nie ma; jednak w znanym obrazie Jana Matejki z 1865 r. „Ociemniały Wit Stwosz z wnuczką” oprócz niewątpliwego wpływu Wincentego Pola można dopatrywać się ewentualnej inspiracji opowiadaniem Hageny. Chodzi tu o wyeksponowanie stóp rzeźbionego krucyfiks; motyw ten jest u Hageny, a brak go w późniejszych utworach literackich na temat Stwosza.

Dopiero w niespełna 90 lat po ukazaniu się opowiadania Hageny, a ściślej mówiąc w 1916 r., pojawia się w mało skądinąd znanym periodyku „Głos Rzeszowski” opowiadanie Ludwika Stasiaka pt. *Ukrzyżowany. Legenda norymberska*. Powołuje się przy tym autor na opowiadanie Hageny, dodając: „W Polsce rzecz nieznaną”.

Ludwik Stasiak (1858–1924), w jednej osobie malarz, literat i publicysta, związany był z problematyką stwoszowską poprzez wiele nader kontrowersyjnych publikacji. Najpełniejsze ich zestawienie znaleźć można w zarysie monograficznym pióra Barbary Łopatkówny – jedynym w istocie dotąd opracowaniu całokształtu działalności Stasiaka.

W wymienionym opowiadaniu z 1916 r. Stasiak rozwija wątek, występujący w formie ogólnikowej retrospekcji w opowiadaniu Hageny. Motyw osłepnięcia Mistrza bezpośrednio po ukończeniu jego najwybitniejszego (według Hageny) dzieła – krucyfiks u św. Sebalda – został przez Stasiaka niejako fabularnie zaktualizowany i udramatyzowany. To co u Hageny ujęte było dosyć subtelnie, z pewnymi niedopowiedzeniami, u Stasiaka nabrało – można powiedzieć – drastycznej dosłowności.

Nie ma tu mowy o plagiacie, przecież Stasiak wyraźnie się na opowiadanie Hageny powołuje. Rzecz ciekawa, że jest to właściwie jedyny tekst Stasiaka o Stwoszu, w którym sprawy narodowościowe nie zostały wpraw-

dzie wyeliminowane (list królewski z Polski), ale są – jak na tego autora – bardzo stonowane.

Jest to niewątpliwie wynik oparcia się przez Stasiaka na tekście Hagena, a więc tekście z początku drugiej ćwierci XIX w. W czasie tym różne konflikty narodowościowe dopiero dojrzywały; wybuchły one w całej okazałości za mniej więcej dwadzieścia lat, a więc w okresie Wiosny Ludów.

Posiedzenie naukowe dnia 1 IV 1998 r.

Janina K r u s z e l n i c k a: *Widoki Jerozolimy w sztuce ziemi chełmińskiej.*

Widoki Jerozolimy w sztukach plastycznych dzielą się na dwa rodzaje: Jerozolimę „ziemską” (tj. miasto istniejące realnie w Ziemi Świętej, czyli dzisiejszym państwie Izrael) i Jerozolimę „niebieską” z wizji św. Jana Ewangelisty opisaney w Apokalipsie. Przedstawienia Jerozolimy „niebieskiej” w sztukach plastycznych są bardzo rzadkie ze względu na jej skomplikowany – według opisów – wygląd, zastępuje się ją zatem widokiem Jerozolimy „ziemskiej” (bądź całego miasta, bądź jego fragmentu, a nawet tylko jednej budowli) spowitej blaskiem; ów blask właśnie nadaje Jerozolimie znamię „niebiańskości”. W sztuce polskiej jedynym przedstawicielem Jerozolimy „niebieskiej” – według opisu w Apokalipsie – jest obraz ołtarzowy z 2. ćw. XVII w. w poznańskiej katedrze.

W najstarszej tradycji Izraela Jerozolima była ośrodkiem kultu lokalnego boga Shulmana; dopiero Dawid (X w. przed n.e.), który zjednoczył plemiona izraelskie, uczynił ją stolicą swego państwa i miejscem świętym. Syn Dawida Salomon rozbudował Jerozolimę i wzniósł w niej świątynię. Po śmierci Salomona jego państwo rozpadło się na Izrael i Judę, lecz Jerozolima, położona na terenie Judy, odgrywała wspólną dla obu państw centralną rolę kultu religijnego. W 598 r. przed n.e. Jerozolimą zawiadnęła Babilonia, później zaś kolejno: Persja, Macedonia, Rzym, Cesarstwo Bizantyjskie, Arabowie, chrześcijańscy krzyżowcy, Cesarstwo Otomańskie (czyli państwo tureckie). Po pierwszej wojnie światowej mandat powierniczy nad Jerozolimą objęła Anglia, od 1948 r. Jerozolima została włączona do Jordanii, a w 1967 r. znalazła się w nowo utworzonym państwie Izrael. Architekturę Jerozolimy kształtowały koleje jej losów politycznych. Za panowania Rzymu przeważał typ rzymskiej bazyliki, za Cesarstwa Bizantyjskiego – bazyliki kopułowe, za panowania Arabów kopułowe meczety na

rzucie koła lub wieloboku, za krzyżowców kościoły romańskie i gotyckie w formie trój- lub jednonawowych bazylik, także warowne zamki. Najstarszy widok Jerozolimy to mozaikowa mapa (po połowie VI w. n.e.) na posadzce cerkwi w Modabie nad Morzem Martwym. We wczesnym średniowieczu widoki Jerozolimy zawarte są w dziennikach podróży do Ziemi Świętej, ale są to ilustracje całkowicie umowne, w których miasto symbolizuje zazwyczaj tylko jeden budynek. Zmienia się to w późniejszym średniowieczu, ukazuje się wtedy panoramę całego miasta lub jego fragmentu w ujęciu strefowym – tak jak miasto europejskie. Do budowli w widokach Jerozolimy specjalnie zaakcentowanych należą: świątynia Salomona, Grób Święty i Wieża Dawidowa. W sztuce ziemi chełmińskiej najstarszym widokiem Jerozolimy jest obraz tzw. pasyjny z około 1480 r. w kościele św. Jakuba w Toruniu (poprzednio zapewne w toruńskim kościele Dominikanów). Przedstawia on przebieg Pasji Chrystusa, dziejący się na ulicach Jerozolimy i wewnątrz domów z otwartą przednią ścianą. Najbliższe analogie – treść i sposób ujęcia tematu – łączą toruński obraz z obrazem Hansa Memlinga z około 1470 r., jednakże ten ostatni ma charakter bardziej postępowy dzięki zaakcentowaniu chronologii ukazanych tam wydarzeń. U Memlinga o ich „dawności” świadczy romański styl architektury przedstawionej na obrazie, gdy tymczasem w obrazie toruńskim jest to architektura gotycka, a więc współczesna autorowi obrazu.

O nawiązywaniu toruńskiego malarza do współczesnej mu architektury świadczą też widniejące na obrazie mansjony, w których w średniowieczu rozgrywano wszelkie przedstawienia teatralne. Obraz „Cierniem Koronowanie” z około 1480 r. z kościoła św. Jana w Toruniu (później w Kurii Biskupiej w Pelplinie, obecnie zaginiony) ma wyraźne związki sposobu przedstawiania architektury z wyżej wymienionym obrazem Memlinga. Szczególnie bliska jest faktura ukazanych tam budowli – ciężar i grubość murów – różniącą ją od lekkości „mansjonowego” budownictwa na obrazie toruńskim. Widok Jerozolimy na obrazie ze sceną Ukrzyżowania w epitafrum Trostów w kościele św. Jana w Toruniu (4. ćw. XVI w.) jest podobny w ogólnej sylwecie do widoku tegoż miasta na obrazach pędzla Hansa Vredemanna de Vries „Alegoria Grzechu i Odkupienia” (jeden z 1590 r. w kościele farnym w Wolfenbüttel, drugi z 1596 r. w kościele szpitalnym Bożego Ciała w Gdańsku). Czasem w tle scen biblijnych zamiast Jerozolimy występuje widok miasta związanego z autorem lub fundatorem danego obrazu (zasada: to co dalekie i obce przedstawiać pod postacią tego co bliskie i swojskie); stąd w obrazie Trostów zamiast budowli kopułowych są budowle gotyckie. W obrazie

epitafijnym z 1. połowy XVII w. nieznaney rodziny z fary Brodnicy Wieża Dawidowa jest odtworzeniem wieży brodnickiego zamku krzyżackiego. W obrazie ołtarzowym „Koronacja Matki Boskiej” pędzla Bartłomieja Strobla z 1643 r. w kościele parafialnym w Radzynie Chełmińskim architektura Jeruzolimy ma cechy bliskowschodnie (ściany przeprute arkadami i niszami). Być może przedstawiona tam w ruinie świątynia Salomona ma symbolizować upadek Starego Testamentu, ustępującego przed Testamentem Nowym symbolizowanym przez Koronację Madonny. Na rzeźbiarskim XVII-wiecznym nagrobku Mikołaja Działyńskiego z fary w Nowym Mieście Lubawskim panorama Jeruzolimy góruje nad wszystkimi przedstawieniami; budowle umieszczone są jedne nad drugimi, gdyż wąska powierzchnia nagrobka nie pozwalała na rozciągnięcie zabudowy w szerz. Oprócz budowli kopułowych widnieje tam kościół św. Anny (wzniesiony w 1142 r. przez krzyżowców) z wieżą i krzyżem oraz wiatrak; ten ostatni element wskazuje na związki z malarstwem Hieronima Boscha (XV/XVI w.). Analogie z widokami Jeruzolimy ma też panorama miasta Betel na obrazie epitafijnym Krzysztofa Floriana z około 1590 r. w kościele św. Jana w Toruniu, ale wiele budynków w obrazie Floriana jest usytuowanych na rzutach czworobocznych i ze spiczastymi wieżami, co wskazuje na czerpanie wzorów z dzieł Mistrza Banderol (2. poł. XV w.) oraz Crispijna de Passe de Oude Starszego (XVI/XVII w.). Zapewne chodziło tu o zaznaczenie, że choć panorama miasta na obrazie Floriana jest usytuowana podobnie do panoram Jeruzolimy, to jednak przedstawia inne miasto. Na obrazie epitafijnym Elżbiety Fabrycjuszowej (zmarła w 1650 r.) z fary w Nowym Mieście Lubawskim panorama Jeruzolimy zawiera wyraźne analogie z obrazem „Droga na Golgotę” (koniec XVI w.) z Prałatówki w Krakowie, jednakże funkcja tych panoram jest różna: w obrazie krakowskim ma charakter historyczno-biblijny, a w obrazie nowomiejskim charakter symbolu – symbolizuje niebo, na co wskazuje oblewający ją blask. Charakter historyczno-biblijny ma też widok Jeruzolimy w scenie Ukrzyżowania na obrazie epitafijnym dam herbu Nałęcz i Leszczyz z 1. ćw. XVII w. w Muzeum Diecezjalnym w Lubawie (poprzednio zapewne w kościele Bernardynów, później w kościele farnym w tymże mieście). Analogie do obrazu radzyńskiego, dotyczące kształtowania ścian budowli, zawiera obraz ze sceną Ukrzyżowania z dawnego kościoła protestanckiego w Lubiczu Dolnym; widniejąca na obrazie data 1669 została niewątpliwie domalowana później, gdyż obraz jest zapewne nieco wcześniejszy. Widok Jeruzolimy na tym obrazie jest silnie wyeksponowany, choć ujęty tylko fragmentarycznie. Na drugim obrazie

(XVIII/XIX w.) z tego samego kościoła architekturę Jerozolimy przedstawiono w sposób nietypowy: budowle mają rzuty czworoboczne i płaskie dachy. Jedynie jeden budynek (zapewne świątynia Salomona lub świątynia Grobu Świętego) ma rzut wieloboku ze stożkowatym dachem i wieżyczką. Można się tu dopatrzeć pewnych analogii ze sztychem Mistrza Banderol i obrazami Crispijna de Passe de Oude Starszego.

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 25 V 1998 r.

Bożena B e d n a r e k-M i c h a l s k a: *Bibliografia Stanisława Lema – budowa i metody pracy.*

Dlaczego Lem?

Bibliografia prac Stanisława Lema powinna powstać, ponieważ po pierwsze jest to jeden z największych polskich pisarzy i eseistów, a po drugie ma ogromny dorobek pisarski.

Stanisław Lem napisał 17 powieści, kilkanaście opowiadań, wiele esejów naukowych z dziedziny teorii literatury, filozofii, nauk biologicznych i medycyny oraz popularnych artykułów o polityce, ekonomii, mediach i innych ważkich sprawach naszego globu (ponad 370). W latach 1954–1998 udzielił ponad 168 wywiadów prasowych i telewizyjnych. Odebrał wiele znaczących nagród i wyróżnień w kraju i za granicą, m.in.: Nagroda Funduszu Kultury, 1988; Austriacka nagroda im. Franza Kafki, 1991; Medal Międzynarodowego Stowarzyszenia Uczestników Lotów Kosmicznych, 1995; Nagroda Wielka Fundacji Kultury za rok 1995; Nagroda im J. Parandowskiego. Nagroda PEN-Clubu, 1995; Kawaler Orderu Orła Białego, 1996; Honorowy Obywatel Miasta Krakowa, 1997; Doktorat Honoris Causa Uniwersytetu Opolskiego, 1997.

Stanisława Lema pyta się o wszystko, a najczęściej o przyszłość, prognozy naukowe, kondycję człowieka w XXI w. Jest on najwybitniejszym polskim futurologiem, który przewidział już w 1962 r. rozwój technologii informatycznych i wirtualną rzeczywistość nazwaną przez niego w *Summa technologiae* – fantomologią. O Lemie napisano w Polsce 10 książek i ponad 513 artykułów (w prasie) i 80 w wydawnictwach zbiorowych, a w TV i radiu przygotowano ponad 55 adaptacji jego utworów i 45 programów kulturalnych i dokumentalnych. Jego książki przetłumaczono na ponad 23 języki

świata, wydano w ogromnych nakładach, których nawet autor nie może się doliczyć. W dowód uznania dla jego dokonań Międzynarodowa Unia Astronomiczna w 1992 r. nadała imię LEM planetoidzie nr 3836.

Stosunek do innych bibliografii autora

Jeśli chodzi o dotychczasowe opracowania bibliograficzne dotyczące Lema, to możemy je znaleźć w słownikach i encyklopediach literackich oraz w pracach dotyczących Lema, autorstwa: Andrzeja Stoffa, Małgorzaty Szpakowskiej, Piotra Krywaka, Jerzego Jarzębskiego i innych. Najobszerniejszy zestaw znajduje się w *Słowniku Współczesnych Pisarzy Polskich*, Warszawa 1964, t. 2, i w nowym słowniku biobibliograficznym przygotowywanym w Warszawie przez zespół IBL PAN *Współcześni Pisarze Polscy i Badacze Literatury* w t. 5 (w druku). Oczywiście *Polska Bibliografia Literacka* IBL odnotowuje wszystko, ale jest to materiał rozproszony w kilkunastu tomach i pozbierany tylko do roku 1987. Ponadto opis bibliograficzny jest mocno skrócony i choć przejęłam wiele opisów z tej bibliografii, to jednak rozbudowałam je dość znacznie.

Rodzaj bibliografii oraz jej budowa

Postanowiłam przygotować osobową bibliografię podmiotowo–przedmiotową o zasięgu terytorialnym ograniczonym do Polski; zasięgu językowym ograniczonym do języka polskiego; zasięgu formalnym – ogólnym (obejmującym wszystkie formy wydawnicze). Będzie to bibliografia selekcyjna: w części podmiotowej – prymarna, a w części przedmiotowej – częściowo prymarna. Selekcja obejmie materiał mający znikomą wartość badawczą. Opisy bibliograficzne będą skrócone, ale prezentowane według polskich norm obowiązujących obecnie dla określonych typów dokumentów z adnotacjami: treściową (słowa kluczowe, spisy treści); księgozawczą (dedykacje, ingerencje cenzury, motta, uwagi tekstologiczne); wyjaśniającą (uwagi inne).

Bibliografia Stanisława Lema

Wstęp

Wykazy skrótów

Cz. I. podmiotowa

Twórczość literacka

Twórczość publicystyczna

VARIA

Cz. II. przedmiotowa
Opracowania ogólne
Opracowania szczegółowe
VARIA
Kalendarium
Indeksy
Źródła bibliograficzne
Spis treści

Metody pracy. Wybór komputerowej bazy danych i jej organizacja

Rozpoczęcie pracy nad bibliografią wiązało się z wyborem odpowiedniego narzędzia pracy. Pierwszą bazą, jaką miałam do dyspozycji, był DBASE – wersje III i IV, po dwóch latach zmieniałam ją na znacznie nowocześniejszą ACCESS dla Windows. Interesowałam się także bazą ISIS, ale nie zdecydowałam się na nią z powodu nieznamomości jej języka programowania, nie byłabym w stanie na bieżąco przerabiać bazy i dostosowywać rekordy dla moich bardzo szczególnych celów. ACCESS wydawał się prostszy i bardziej elastyczny. Pracuję już z drugą jego wersją, daje mi on możliwości ciągłego ingerowania w opis bibliograficzny i rozbudowywania go w zależności od pojawiających się w trakcie pracy potrzeb. Dodatkowym atutem ACCESSA jest jego popularność i współpraca z edytorem tekstu WORD, oba produkty należą do Microsoftu. Mogę z bazy drukować dowolnie skrócone i uporządkowane przeze mnie opisy bibliograficzne: według dat, nazwisk, tytułów, form piśmienniczych itd. Jest to wygodne przy sprawdzaniu dokumentów i ciągłych poprawkach, tworzeniu zestawień tematycznych i pytań dla S. Lema. Będzie to także niezwykle ważne w przygotowaniu bibliografii do druku i tworzeniu indeksów.

Gromadzenie materiału i budowanie struktury rekordu oraz bazy

Pierwszy etap prac polegał na przepisaniu wszystkich opisów z *Polskiej Bibliografii Literackiej* (PBL) tworzonej bardzo starannie przez IBL PAN od 1946 do 1987 r. (stan z 1998 r.) oraz z *Bibliografii Zawartości Czasopism* (BZCz) 1987–1998. W początkowej fazie prac korzystanie z PBL narzuciło mi dobór materiału i sposoby jego porządkowania, a nawet skróty czasopism, ale w trakcie sprawdzania pozycji z autopsji opis rozbudował się o ważne, z mojego punktu widzenia, elementy, takie jak: adnotacje treści, formy, nakłady i ceny książek, źródło opisu, uwagi. Bibliografia osobowa

– a zwłaszcza dotycząca pisarza – takie rozwiązania wręcz narzucała. Był to zatem etap budowania struktury rekordu i struktury całej bazy. W zależności od nowych pojawiających się form piśmienniczych czy wydawniczych powstawały nowe podbazy: książki Lema, książki o Lemie, artykuły, wywiady, przedstawienia teatralne, słuchowiska radiowe itd.

Ponieważ BZCz nie przegląda wszystkich czasopism regionalnych i tylko 2 dzienniki – „Gazetę Wyborczą” oraz „Rzeczpospolitą” – materiał za lata 1987–1998 jest o wiele szczuplejszy. Rozesłałam listy do 42 bibliotek wojewódzkich w kraju z prośbą o dosłanie materiału regionalnego. Kolejdy dokumentaliści z redakcji warszawskiej „Gazety Wyborczej” zrobili dla mnie wydruk wszystkiego, co ukazało się o Lemie w ich dzienniku od 1989–1997. Wysłałam także zapytania o pozycje bibliograficzne do „lemologów”, a także do wszystkich wyższych szkół humanistycznych z prośbą o prace magisterskie. Prace doktorskie zostały opublikowane.

Po wpisaniu materiału z dwóch głównych bibliografii sprawdzałam jeszcze wszystkie bibliografie załącznikowe, zestawienia bibliograficzne w słownikach i encyklopediach literackich oraz przypisy w większych pracach o Lemie. Rzadko, ale jednak, pojawiały się nowe dokumenty. Przejrzałam także katalogi BN w Warszawie i wielu bibliotek uniwersyteckich w Polsce, sprawdzając stan „lemologiczny” – sporadycznie i z ciekawości drukowałam zasoby katalogów światowych, żeby przekonać się, jak bardzo jest to popularny pisarz. Robiłam wydruki z baz danych takich jak *MLA* czy *Wilson's Humanities Index*, ale wiele z odnalezionych opisów nie wejdzie do bibliografii, ponieważ nie spełniają kryteriów przeze mnie wyznaczonych. Byłam w Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN w Poznaniu, gdzie powstaje PBL i przepisywałam tam opisy z kartek za rok 1987, który był wówczas na etapie składania do druku.

Sprawdzanie opisów z autopsji – poprawki i uzupełnienia

Kolejny etap, bardzo istotny, to przejrzanie i sprawdzenie materiału z autopsji. Biblioteka Główna UMK posiada od lat egzemplarz obowiązkowy, zatem większość dokumentów znajduje się w jej magazynach. Jest to dla mnie niezwykle komfortowa sytuacja, bo mogę pracować w dowolnym czasie, miejscu i w bardzo dobrych warunkach, mając łatwy dostęp do materiałów.

W trakcie przeglądania pozycji bibliograficznych sprawdzam i uzupełniam opis. Czytam wstępy, przypisy, wprowadzam do bazy spisy treści –

w przypadku wydawnictwa samoistnego oraz czytam artykuły, opisuję ich zawartość za pomocą słów kluczowych – w przypadku wydawnictwa niesamoistnego. Szukam wszelkich informacji mogących ustalić losy dokumentu, najważniejsze zbieram w polu UWAGI dla ewentualnego późniejszego wykorzystania ich. Wreszcie odnotowuję, że dokument został przejrzany i sprawdzony.

Wnioski

Moje doświadczenia z pracą nad bibliografią S. Lema oceniam bardzo pozytywnie. Niezwykle ważny także okazał się dla mnie osobisty kontakt ze Stanisławem Lemem, który przychylnym okiem spogląda na moją pracę, zdumiewając się faktem, że materiału jest tak wiele i że ktoś chce go porządkować. Sam nigdy nie przywiązywał wagi do porządków, przez całe lata nie miał sekretarza. Dopiero ostatnio zmienił obyczaje, zatrudnił sekretarza, który uporządkował jego prywatną biblioteczkę oraz część dokumentacji. W miarę możliwości i pamięci S. Lem odpowiada na moje listy i prośby o uzupełnienia brakujących ogniw w opisach. Ułatwiam mu to, drukując uporządkowane zestawienia z bazy danych z pustymi miejscami do wypełnienia. Czasem wysyłam pytania, które zbieram w trakcie pracy, w formie ankiety. Po uzupełnieniu opisów bibliografia zostanie przygotowana do druku.

Posiedzenie naukowe dnia 25 XI 1998 r.

Wojciech K a n t a k: *Projekt utworzenia działu pomorskiego w Muzeum Polski Współczesnej w Rapperswilu.*

W 1936 r. z inicjatywy polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych zorganizowano w szwajcarskiej miejscowości Rapperswil (kanton Sankt Gallen) wystawę twórczości Bloku Zawodowych Artystów Plastyków. Rok później tymczasowa ekspozycja została przekształcona w stałe Muzeum Polski Współczesnej. Misło ono za zadanie upowszechniać wśród obcokrajowców osiągnięcia polskiej kultury i gospodarki oraz zapoznawać ich z historią i sytuacją społeczno-polityczną Polski. Ponadto placówka w Rapperswilu miała się stać ośrodkiem propagandy turystycznej – promując polskie uzdrowiska, imprezy sportowe, regiony turystyczne i ośrodki wypoczynkowe, jak również dostarczając informacji o połączeniach komunikacyjnych, noclegach itp. Do września 1939 r. utworzono w nim następujące

działy: ogólnoinformacyjny (zawierający zasadnicze wiadomości o Polsce), komunikacyjno-turystyczny, sztuki, historyczny, gospodarczo-przemysłowy oraz regionalny – śląski. Ponadto, w latach 1936–1939 było eksponowanych kilka wystaw czasowych, m.in. dorobku Stowarzyszenia Polskich Artystów Grafików „Ryt”, książki historycznej.

W roku 1940 planowano otwarcie dla publiczności działu pomorskiego. Lata 1938–1939 to okres wzrastającego napięcia w stosunkach Polski z Niemcami, którego jedną z przyczyn było żądanie rewizji granic przez władze hitlerowskie. Trzecia Rzesza prowadziła intensywną propagandę głoszącą „niemieckość” Śląska i Pomorza. Trzeba więc było przedstawić międzynarodowej opinii publicznej argumenty świadczące o prawie Polski do tych ziem, a Muzeum na zamku w Rapperswilu było idealnym miejscem do tego typu działalności, co roku bowiem było odwiedzane przez wiele tysięcy turystów z całego świata przybywających do Szwajcarii.

Cale przedsięwzięcie zapoczątkowało pismo MSZ skierowane 25 V 1939 r. do władz województwa pomorskiego, w którym wystąpiono z propozycją zorganizowania w Muzeum Polski Współczesnej w Rapperswilu, przy pomocy instytucji naukowych i towarzystw społecznych, działu poświęconego ziemi pomorskiej. W zamierzeniach Ministerstwa miał on zawierać m.in. szeroką informację o rozwoju Gdyni, historycznym i gospodarczym znaczeniu Wisły jako drogi wodnej dla Polski oraz wykazać słowiańskość Pomorza. Odpowiedź władz lokalnych na tę propozycję była bardzo pozytywna. Już 20 czerwca Urząd Wojewódzki Pomorski wyraził zgodę na organizację w Rapperswilu działu pomorskiego. W celu ustalenia szczegółów zorganizowano konferencję. Zaproszono na nią ponad 60 osób. Wśród nich byli: senator Jan Ślaski, biskup chełmiński Stanisław Okoniewski, Wincenty Łacki – starosta krajowy w Toruniu, Leon Raszeja – prezydent Torunia, Leon Barciszewski – prezydent Bydgoszczy, Józef Kawczyński z Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni, Jan Donimirski – prezes Izby Rolniczej w Toruniu, Józef Buczek – dyrektor Pomorskiej Izby Rolniczej w Toruniu, prof. dr Kazimierz Tymieniecki – Poznań, prof. dr Karol Górski – Poznań, dr Józef Borowik – dyrektor Instytutu Bałtyckiego w Gdyni, ks. Alfons Mańkowski – prezes TNT, Zygmunt Mocarski – dyrektor Książnicy im. Kopernika w Toruniu, Tadeusz Lebiński – kustosz Muzeum Miejskiego w Toruniu, Helena Piskorska – kierownik Archiwum Miejskiego w Toruniu.

Konferencja odbyła się w dniu 11 VIII 1939 r. w auli Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego w Toruniu. Przewodził jej wojewoda Raczkiewicz. Ogółem w obradach wzięło udział około 50 osób. Władze centralne

reprezentowali: Aleksy Wdziękoński – zastępca naczelnika Wydziału Prasowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz dr Zieliński z Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji. Ponadto przybyli: mgr Stanisław Malessa – kierownik Biura Planowania Krajowego Ministerstwa Skarbu i radca Deręgowski – delegat Głównego Urzędu Statystycznego. Na konferencję przybyła również dyrektor Muzeum Polski Współczesnej w Rapperswilu Halina Kenar. Licznie przybyli przedstawiciele Urzędu Wojewódzkiego oraz instytucji samorządowych, gospodarczych i społecznych z Pomorza. Środowisko naukowe reprezentowali m.in. znany archeolog prof. dr Józef Kostrzewski – kierownik Katedry Archeologii Polski Uniwersytetu Poznańskiego, dr Andrzej Wojtkowski z Poznania oraz członkowie pomorskich towarzystw naukowych.

Konferencję zagał wojewoda Raczkiewicz. Następnie referaty programowe przedstawili: A. Wdziękoński, S. Malessa i H. Kenar. Ta ostatnia zaprezentowała zebrany przygotowany przez siebie preliminarz wydatków, które należy ponieść w trakcie urzędowania działu. Zakładał on m.in. renowację dwóch sal, przygotowanie 40 m² plansz graficznych, modeli gipsowych, gablot, stojaków, materiałów wydawniczo-propagandowych. Ogółem na ten cel – zdaniem Kenarowej – było potrzebne 30 000 zł. Budżet w tej wysokości został przyjęty przez zgromadzonych bez najmniejszego sprzeciwu. Wojewoda zobowiązał się nadzorować akcję zgromadzenia tych środków.

W trakcie konferencji organizacyjnej powołano Komisję Wykonawczą, która zająć się miała opracowaniem dokładnego planu działu pomorskiego i realizacją całego przedsięwzięcia. W skład Komisji weszła m.in. Halina Kenar, wspierana przez prof. Kostrzewskiego, który miał przygotować materiał naukowy.

Wykonanie całości eksponatów działu przewidywano na styczeń 1940 r. W swoich pracach Komisja Wykonawcza opierać się miała na przedstawionym podczas konferencji i zatwierdzonym przez MSZ ogólnym planie urządzenia ekspozycji. Według jego założeń dział pomorski miał zajmować 2 sale i składać się z 5 części:

Część I, zatytułowana *Układ demograficzny*, miała przedstawiać liczbowe zmiany w składzie narodowościowym regionu na przestrzeni lat. Dla przedstawienia tych zmian uwzględniono źródła niemieckie sprzed roku 1910 oraz spis polski z 1931 r.

Część II, *Antropogeografia*, prezentować miała prehistorię i historię polskich ziem zachodnich. Zamierzano przedstawić archeologiczne dowody

obecności kultury słowiańskiej na tym terenie (Biskupin, Łużyce), przybliżyć zwiedzającym m.in. postacie książąt pomorskich, walkę państwa polskiego z Krzyżakami, ogromną rolę Gdańska w czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej, walkę ludności polskiej z germanizacją w XIX w. Wystawiane ekspozyty miały również przedstawić przyłączenie Poznańskiego i Pomorza do niepodległej Polski, plebiscyt na Warmii i Mazurach, informować o statusie Gdańska jako Wolnego Miasta i uprawnieniach Polaków na jego terenie.

Część III, zatytułowana *Układ gospodarczy*, przybliżać miała zwiedzającym zagadnienia ekonomii regionu w ciągu wieków – wspaniałe rozwój miast nadwiślańskich (Gdańska, Torunia) w okresie I Rzeczypospolitej, upadek ich znaczenia pod rządami niemieckimi. W dalszej kolejności zamierzano zaprezentować odrodzenie gospodarcze Pomorza w ciągu 20 lat przynależności tego regionu do niepodległej Polski (budowa Gdyni).

Kolejna, IV część działu: *Turystyka i uzdrowiska*, miała być źródłem informacji turystycznej ukazującej możliwości wypoczynku i rekreacji w regionie.

Część V, *Sztuka*, prezentować miała regionalne zabytki architektury i ludową sztukę Pomorza.

Wybuch II wojny światowej niestety przekreślił te nowatorskie plany.

W Y D Z I A L III

MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

Posiedzenie naukowe dnia 17 XII 1998 r.

Eugenia T ę g o w s k a: *Ultrafiolet jako czynnik toksyczny.*

POSIEDZENIA KOMISJI NAUK MEDYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 14 II 1998 r.

Waldemar J ę d r z e j c z y k: *Rak jelita grubego - wprowadzenie.*

Michał D r e w s, Piotr K r o k o w i c z: *Zastosowanie zbiorników jelitowych w chirurgii jelita grubego.*

Arkadiusz J a w i e ń: *Rola przesiewu oportunistycznego w raku jelita grubego.*

Marek J a c k o w s k i, Waldemar J ę d r z e j c z y k, Hubert J u ź k ó w, Jacek S z e l i g a: *Jednoetapowe leczenie niedrożności nowotworowej jelita grubego w materiale własnym.*

Posiedzenie naukowe dnia 14 XI 1998 r.

Marek N o w a c k i: *Nowoczesne leczenie raka jelita grubego.*

Marian J a n o w s k i, Waldemar J ę d r z e j c z y k: *Śmiertelność z powodów nowotworowych w woj. toruńskim.*

W Y D Z I A Ł I V

NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH

POSIEDZENIA KOMISJI EKONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 21 IV 1998 r.

Wiktor M a r c z e w s k i (Alma-Ata): *Kazachstan - azjatycki wariant transformacji systemowej.*

Posiedzenie naukowe dnia 30 XI 1998 r.

Anton S ł o n i m s k i j (Mińsk): *Utopia tzw. komunizmu rynkowego na przykładzie gospodarki białoruskiej.*

Wielu białoruskich polityków i pr rządowych ekonomistów twierdzi, że radykalne, szybkie reformy rynkowe muszą spowodować gwałtowne obniżenie poziomu życia tzw. mas pracujących i są w związku z tym nie do przyjęcia dla słabiej sytuowanych warstw społecznych. Jedynym wyjściem jest więc transformacja gospodarcza prowadzona powoli, stopniowo i ostrożnie, z zachowaniem państwowej kontroli nad podstawowymi formami działalności gospodarczej.

Twierdzenie to nie wytrzymuje krytyki. Oczywiście, wszyscy chcieliby, aby transformacja systemowa dokonała się w krajach postkomunistycznych

w sposób możliwie bezbolesny. Jednak analiza danych statystycznych z państw, które przechodziły podobne problemy, pozwala stwierdzić jednoznacznie, że radykalne i kompleksowe przekształcenia rynkowe są bardziej efektywne w porównaniu ze zmianami powolnymi. Dowodzą tego wskaźniki zawarte w poniższej tabeli:

Państwo	Przeciętna płaca miesięczna w USD w 1997	Produkt narodowy brutto (PNB) na 1 mieszk. w USD, 1997	Tempo wzrostu PNB w 1997 do 1996, w %	Zagraniczne inwestycje bezpośrednie na 1 mieszk. w USD, 1997
Wskaźniki reform radykalnych				
Polska	350	3600	6,2	134
Czechy	340	5300	5,8	139
Słowenia	880	9100	7,2	100
Węgry	330	4500	5,7	176
Estonia	260	3000	5,3	167
Wskaźniki reform powolnych				
Ukraina	50	780	-4,8	9
Białoruś	70	1250	-3,6	2
Bułgaria	55	800	-3,0	36
Rumunia	105	1300	-2,1	27

Wskaźnik PNB Białorusi w 1990 r. był w przybliżeniu równy poziomowi tego wskaźnika w Słowenii, teraz natomiast jest niższy ponad siedmiokrotnie. Następuje pauperyzacja ludności. Wraz z kryzysem ekonomicznym nasilają się zjawiska przestępczości, gospodarki nieformalnej, niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej. Wskutek braku mechanizmu rynkowego rozwija się wszechwładna biurokracja, wobec której zwykli podatnicy i konsumenci są bezbronni.

Koncepcja „oddzielenia państwa od gospodarki” zakłada ujednoczenie warunków działania wszystkich podmiotów ekonomicznych i zagwarantowanie wysokiego stopnia swobody przedsiębiorczości. Przykład Białorusi dowodzi, że państwo w funkcji przedsiębiorcy jest mało efektywne i bardziej skorumpowane niż sektor prywatny.

III

MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

(Ciąg dalszy)

W y d z i a ł I

GÓRSKI GRZEGORZ urodził się 14 grudnia 1961 r. w Toruniu. Studia prawnicze ukończył na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu w 1985 r. Doktorat z nauk prawnych obronił na UMK w 1988 r. Stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim w 1996 r. (zatwierdzony w 1997 r.). Od 1997 r. kieruje Katedrą Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa Kanonicznego i Świeckiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, gdzie jest profesorem nadzwyczajnym. Od 1998 r. kieruje tam Szkołą Prawa Amerykańskiego, prowadzoną we współpracy z Chicago – Kent College of Law. Jest specjalistą w zakresie historii państwa i prawa Polski i powszechnej, ze szczególnym uwzględnieniem historii ustroju Polski od 1914 r., ostatnio rozwija zainteresowania dotyczące historii ustroju i prawa Anglii i Stanów Zjednoczonych. Wykłada na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, filii KUL w Stalowej Woli, Wyższej Szkole Ekonomiczno-Humanistycznej w Skiernewicach, Wyższej Szkole Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie, prowadził też wykłady w Wyższej Szkole Biznesu w Nowym Sączu. Jest członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu i Towarzystwa Naukowego KUL oraz zastępcą przewodniczącego Kolegium Redakcyjnego półrocznika „Czasy Nowożytne”.

S p i s p r a c: 1) Powstanie Administracji Zmilitaryzowanej ZWZ/AK pod nazwą „Teczka”, *Studia Historyczne*, 1988, nr 3, s. 441–458. 2) Służba wojskowa kobiet w ZWZ/AK, *Dzieje Najnowsze*, 1988, nr 1, s. 121–142. 3) Dolny

Śląsk w planach Komendy Głównej ZWZ/AK, Sobótka, 1989, nr 2, s. 269–279. 4) Recenzja: Z. Walter–Janke, W Armii Krajowej na Śląsku, *Studia Historyczne*, 1989, nr 4, s. 655–657. 5) Krajowa Rada Ministrów w czasie Powstania Warszawskiego, *Przegląd Powszechny*, 1989, nr 7–8, s. 99–116. 6) Katyń, *Przegląd Powszechny*, 1989, nr 5, s. 167–179. 7) Ziemie Zachodnie i Północne w planach Komendy Głównej ZWZ/AK i Delegatury Rządu RP na Kraj. Dzieje Biura Zachodniego i Wojskowej Administracji Ziem Nowych w latach 1940–1944, Sobótka, 1989, nr 3, s. 381–407. 8) Prusy Wschodnie w koncepcjach ZWZ/AK, *Komunikaty Warmińsko–Mazurskie*, 1989, nr 1–4, s. 115–118. 9) Recenzja: P. M. Lisiewicz, W imieniu Polski Podziemnej, *Czasopismo Prawno–Historyczne*, 1989, nr 1, s. 196–199. 10) Administracja Zmilitaryzowana ZWZ/AK „Teczka” w latach 1941–1943, *Studia Historyczne*, 1990, nr 3–4, s. 463–477. 11.) Administracja Polskiego Państwa Podziemnego w latach 1943–1944, *Przegląd Powszechny*, 1990, nr 9, 291–311. 12) Pomorska Okręgowa Delegatura Rządu RP w latach 1941–1945, *Zapiski Historyczne*, t. 55: 1990, z. 2–3, s. 41–53. 13) Pomorska Okręgowa Delegatura Rządu RP w latach 1941–1945 – „Zatoka”, [w:] *Walka podziemna na Pomorzu w latach 1939–1945. W 50. rocznicę powstania SZP*, Toruń 1990, s. 185–201. 14) Administracja Polski Podziemnej w latach 1939–1945. Studium historyczno–prawne, Toruń 1995, s. 337. 15) Ustrój Polskiego Państwa Podziemnego 1939–1944. Studium historyczno–prawne, Lublin 1995, s. 346. 16) Działalność Okręgowych Delegatur Rządu RP w Warszawie i województwie warszawskim w latach 1941–1944, *Roczniki Nauk Prawnych*, t. 6: 1996, s. 109–118. 17) Likwidacja struktur Polskiego Państwa Podziemnego w latach 1944–1945, *Czasy Nowożytne*, t. 1: 1996, s. 11–22. 18) Rada Narodowościowa przy Delegacie Rządu RP na Kraj (październik 1943 – lipiec 1944), *Roczniki Nauk Prawnych*, t. 7: 1997, s. 153–162. 19) Początki Pomorskiej Okręgowej Delegatury Rządu, *Zapiski Historyczne*, t. 63: 1998, z. 3–4, s. 73–90. 20) Postulaty Sił Zbrojnych pod adresem Administracji Zastępczej z 1941 r., *Czasy Nowożytne*, t. 4: 1998, s. 225–255. 21) O ziemiach zachodnich i północnych w pracy polskiego podziemia 1939–1945. Artykuł recenzyjny o pracy M. Dymarskiego, *Ziemie postulowane (ziemie nowe) w programach i działaniach polskiego ruchu oporu 1939–1945*, Wrocław 1997, tamże, s. 201–212. 22) Odbudowa polskiej administracji publicznej w latach 1914–1919, tamże, t. 5: 1998, s. 29–38. 23) Czy tak wyglądały początki sowietyzacji Kresów Wschodnich? Artykuł recenzyjny o pracy A. Sudola, *Początki sowietyzacji Kresów Wschodnich. Jesień 1939*, tamże, s. 171–176. 24) Konstytucja z 1935 r. a obowiązujący system prawa. Ekspertyza dla Senatu RP, s. 10. 25) Stan badań nad Polskim Państwem Podziemnym, [w:] *Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu 1939–1945. Dyskusja nad konspektem monografii*, Toruń 1998, s. 29–32. 26) Głos w dyskusji nad konspektem monogra-

fii, tamże, s. 65, 69–74. 27) Polskie Państwo Podziemne a Europejski Ruch Oporu w latach 1939–1945, [w:] Historia et ius. Księga pamiątkowa Ks. prof. Henryka Karbownika, Lublin 1998, s. 201–213. 28) Polskie Państwo Podziemne 1939–1945 (II wydanie rozprawy habilitacyjnej), Toruń 1999, s. 230. 29) Dzieje wymiaru sprawiedliwości, [w:] Polski wymiar sprawiedliwości 1939–1945, Koszalin 1999, s. 339–356. 30) Kształtowanie się nowego ustroju w Polsce w latach 1944–1952, Czasy Nowożytnie, t. 6: 1999, s. 17–26. 31) Ludność Pomorza Gdańskiego wobec Niemieckiej Listy Narodowej (NLN) w latach 1942–1943 w świetle raportu emisariusza Delegatury Rządu RP na Kraj, Zapiski Historyczne, t. 64: 1999, z. 2, s. 131–144. 32) Dwie konstytucje kwietniowe, Roczniki Nauk Prawnych, t. 8: 1998, s. 1–9. 33) O problemie tożsamości i ciągłości prawnomiędzynarodowej państwa polskiego, Państwo i Prawo, 1999, nr 7, s. 71–75. 34) Początki Polskiego Państwa Podziemnego, [w:] Niepodległość i Pamięć, 1999, nr 2, s. 127–136. 35) Polskie Państwo Podziemne na tle okupowanej Europy. W d r u k u: 36) Kobiety w Okręgowej Delegaturze Rządu, [w:] Służba Polek na frontach II wojny światowej, Część 2. 37) W sprawie polemiki prof. K. Dunin-Wąsowicza z prof. S. Salmonowiczem, czyli jeszcze kilka uwag o Polskim Państwie Podziemnym i ruchu oporu, Czasopismo Prawno-Historyczne, Poznań 1999, nr 1–2. 38) Akt 5 listopada 1916 roku w perspektywie historyczno-prawnej, UMK. 39) Losy nauczycieli akademickich KUL w czasie II wojny światowej, KUL. 39) Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych w latach 1790–1801, Roczniki Nauk Prawnych. 40) Stefan Korboński we władzach Polskiego Państwa Podziemnego, WSJOiE Częstochowa. 41) Wymiar sprawiedliwości w Toruniu w okresie II Rzeczypospolitej, Fundacja Centrum Prawa Polskiego i Europejskiego w Toruniu. 42) The Polish Underground State and The European Resistance Movement in the years from 1939 to 1945, European History Quaterly. 43) Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu w latach 1939–1945, pod red. G. Górskiego, Fundacja Archiwum Pomorskie AK Toruń: Rozdział 4. Podziemie cywilne czyli o Delegaturze Rządu RP na Pomorze, Rozdział 5 § 2. O walce z okupacją niemiecką – obywatele przeciw okupacji, Rozdział 6. Bohaterowie czyli kto tworzył PPP na Pomorzu. 44) Polska dekada 1989–1999, Konferencja w Chicago. 45) Prusy Wschodnie w planach KG AK 1939–1945, Zapiski Historyczne. 46) „Zkrwawić nieprzyjaciela... zyskać czas”. Wokół polskich przygotowań do wojny 1939 roku, Księga jubileuszowa prof. St. Litaka. 47) Wrzesień 1939. Rozważania alternatywne. Esej historyczny, Wydawnictwo BELLONA. 48) PPP a komunistyczny ruch oporu. Uwagi na marginesie pewnej decyzji, Roczniki Nauk Prawnych KUL.

HÜBNER PIOTR urodził się 27 maja 1944 r. w Warszawie, w rodzinie o tradycjach nauczycielskich. Po uzyskaniu matury studiował w latach 1964–1969 na Uniwersytecie Warszawskim – na Wydziale Prawa i Administracji, a uzupełniając na Wydziale Historycznym. Dzięki wynikom w nauce i aktywności w kole naukowym uzyskał stypendium naukowe i liczne nagrody. Jego opiekunem naukowym był profesor Bogusław Leśnodorski. Publicznie wyrażany krytycyzm wobec systemu komunistycznego i aktywny udział w wydarzeniach marca 1968 r. spowodował represje. Pozbawiony możliwości pracy na Uniwersytecie – mimo wysokiej oceny pracy magisterskiej „Organizacja życia artystycznego w Królestwie Polskim 1864–1890” – podjął pracę nauczycielską w Liceum Ekonomicznym w Warszawie. Z inspiracji Bogdana Suchodolskiego i Bogusława Leśnodorskiego prowadził badania własne (od kwietnia 1971 r. na pracach zleconych w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN, w pół roku później w formie stypendium doktorskiego) z zakresu polityki naukowej w Polsce po II wojnie światowej. Zebrał odpisy wielu tysięcy dokumentów, notatki z rozmów z prominentami i ofiarami systemu, a także domową bibliotekę liczącą dziś kilka tysięcy książek, broszur i innych publikacji, obejmującą wiedzę o formach organizacji nauki polskiej w XIX i XX w. Wstępne rezultaty pracy przedstawił jako pracę doktorską (obronioną w czerwcu 1973 r.) „Pierwszy Kongres Nauki Polskiej jako forma realizacji założeń polityki naukowej państwa ludowego”. Promotorem pracy i opiekunem był Bogusław Leśnodorski. Mimo wysokiej oceny, druk pracy został zablokowany przez Wydział Nauki KC PZPR – książka ukazała się dopiero w 1983 r. (Ossolineum) w wyniku orzeczenia komisji powołanej przez Prezydium PAN. Okazją do pogłębienia wiedzy była praca w Polskiej Akademii Nauk, podjęta w 1972 r. (Instytut Nauk Prawnych, a po roku – Zakład Prakseologii). Jako adiunkt współorganizował w 1973 r. Instytut Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego. Blokada badań mających ukazać funkcjonowanie PAN przyczyniła się do utraty pracy. W latach 1975–1981 ponownie pracował jako nauczyciel w XXXVII Liceum Ogólnokształcącym. W roku 1981 aktywnie działał w „Solidarności”, pełniąc z wyboru funkcję przewodniczącego Komisji Zakładowej Oświaty Warszawa-Śródmieście. Komisja Prezydium PAN przywróciła mu pracę w Zakładzie Prakseologii i Naukoznawstwa IFiS PAN. Dalsze badania zaowocowały obszerną syntezą „Polityka naukowa w Polsce w latach 1944–1953. Geneza systemu”, jej druk został jednak zablokowany przez administrację PAN. W tej sytuacji przygotował uproszczoną syntezę „Nauka polska po II wojnie światowej – idee i instytucje”, opublikowaną

przez UW w 1987 r. Na jej podstawie habilitował się w czerwcu 1989 r. przed Radą Naukową Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki. W IFiS PAN pełnił funkcję przewodniczącego Komisji „Solidarności”, był animatorem ruchu oświatowego, pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół I Społecznego Liceum Ogólnokształcącego, działającego pod egidą UW. W końcu 1989 i w 1990 r. współdziałał przy obaleniu ustroju komunistycznego, podejmując pracę doradcy w Komitecie do Spraw Nauki i Postępu Technicznego, współtworzył koncepcję reformy polityki naukowej, jako pełnomocnik ministra likwidował Urząd Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń. W Komitecie Badań Naukowych sprawował funkcję dyrektora Departamentu Polityki Naukowej (1991–1993). Wywierał wpływ na ustawodawstwo w sprawach nauki, wspierał odbudowę społecznego ruchu naukowego, m.in. reaktywując Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki i uruchamiając periodyki: „Nauka Polska – Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój” oraz „Problemy Społecznego Ruchu Naukowego”. Pracował w komisjach rządowych i ciałach doradczych KBN, od 1993 do 1997 r. pełnił funkcję doradcy Przewodniczącego KBN. Zdobyta wiedza praktyczna i ograniczone możliwości działania wpłynęły na decyzję o powrocie do pracy badawczej. Jej efektem było przygotowanie do druku w Ossolineum (1992) dwutomowej pracy „Polityka naukowa w Polsce...” oraz zgromadzenie nowych materiałów z archiwów krakowskich, które w konfrontacji z wcześniej zgromadzonymi materiałami z archiwów warszawskich pozwoliły napisać książkę „Siła przeciw Rozumowi... Losy Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1939–1989” (PAN Kraków 1994). Interdyscyplinarne badania przyniosły też wiele artykułów, ukazujących idee środowiska akademickiego w Polsce, ruch towarzystw naukowych, walkę o autonomię nauki i samorządność szkół akademickich, patologie biurokratyczne i normatywne. Interdyscyplinarność badań wprowadziła autora w nieliczny krąg naukoznawców, czego wyrazem były kolejne powołania do składu Komitetu Naukoznawstwa PAN. Po trzyletniej pracy badawczej w Centrum Badań Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego UW na stanowisku profesora nadzwyczajnego (1993–1996) przeprowadził się do Torunia, podejmując pracę (od 1995) w Instytucie Socjologii UMK. Tu buduje program nauczania nowej subdyscypliny: socjologii instytucji i zrzeszeń. W szczególności bada problem instytucjonalizacji życia społecznego w Polsce w XIX i XX w. Kontynuuje studia nad problemem rosnącego uzależnienia nauki akademickiej od administracji rządowej. Otrzymał udział w międzynarodowym projekcie badawczym (grant z Open Society Institute 1993–1996) „Academia in

Upheaval: the Origins and Demise of the Communist Academic Regime in Russia and East-Central Europe". Badania procesu sowietyzacji nauki w Polsce wiąże z tezą o współlistnieniu ze zbrodniami na osobach – zbrodni w sferze duchowej. Współorganizował sesję i współredagował książkę „Skryste oblicze systemu komunistycznego. U źródeł zła...” (DiG Warszawa 1997). W UMK organizuje spotkania Forum Naukoznawczego, przewodniczy Radzie Instytutu Socjologii. W 1996 r. otrzymał tytuł profesora.

S p i s p r a c : a) P r a c e m o n o g r a f i c z n e : 1) I Kongres Nauki Polskiej jako forma realizacji założeń polityki naukowej państwa ludowego, Wrocław 1983. 2) Nauka polska po II wojnie światowej – idee i instytucje, Warszawa 1987. 3) Kasa im. Józefa Mianowskiego – Fundacja Popierania Nauki 1881–1991, Warszawa 1992 – współautorzy: J. Piskurewicz, L. Zasztowt. 4) Polityka naukowa w Polsce w latach 1944–1953. Geneza systemu, tomy 1 i 2, Wrocław 1992. 5) Siła przeciw Rozumowi... Losy Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1939–1989, Kraków 1994. b) A r t y k u l y : 6) Główne problemy metodologii nauk historyczno-prawnych, Studenckie Prace Prawnicze 1967, nr VI, s. 35–49. 7) Instytucjonalne formy organizacji ekspertów w polityce naukowej państwa polskiego 1944–1952, Prakseologia 1974, nr 1, s. 173–193. 8) Instytucjonalne aspekty konfliktu jako rodzaju sytuacji socjotechnicznej – propozycje metodologiczne, Studia Nauk Politycznych 1974, nr 2, s. 155–164. 9) O ograniczeniach empirycznej socjologii nauki (współautorka: E. Neyman), Zagadnienia Naukoznawstwa 1974, z. 1, s. 41–46. 10) Profesor Tadeusz Kotarbiński w latach przebudowy ustrojowej – refleksje historyka i socjologa nauki, Prakseologia 1982, nr 1–2, s. 37–43. 11) Instytucje i programy naukoznawcze w Polsce w latach 1945–1949, Zagadnienia Naukoznawstwa 1983, z. 4, s. 446–454. 12) Polityka naukowa 'państwa podziemnego' w Polsce 1939–1944, Zagadnienia Naukoznawstwa 1984, z. 4, s. 571–580; w języku ang. Science Policy of the Polish 'Underground State' 1939–1944, Science of Science 1985, 1–2, s. 109–121. 13) Ideal uczzonego – wzory upowszechniane w nauce polskiej, Zagadnienia Naukoznawstwa 1986, z. 1, s. 33–51. 14) Polityka naukowa i organizacja nauki, rozwój szkolnictwa wyższego. Główne osiągnięcia nauki polskiej 1947–1970, [w:] Wybrane problemy z dziejów Polski Ludowej w latach 1959–1970, red. Z. Kowalski, Opole 1986, s. 171–179. 15) Formowanie koncepcji Polskiej Akademii Nauk, [w:] Życie naukowe w Polsce w drugiej połowie XIX i w XX wieku. Organizacje i instytucje, red. B. Jaczewski, Wrocław 1987, s. 313–341. 16) Upowszechniany obraz nauki – „Dyskusja o nauce” w latach 1971–1976, Zagadnienia Naukoznawstwa 1987, z. 2, s. 165–195. 17) Przebudowa nauk historycznych w Polsce 1947–1953, Przegląd Historyczny 1987, z. 3, s. 451–481. 18) Metody reformowania nauki polskiej – „Dyskusja o nauce” w latach 1971–1976,

Zagadnienia Naukoznawstwa 1988, z. 3-4, s. 685-702; w jęz. ang. *Methods of Reforming Polish Science – „Discussions on Science” in 1971-1976*, *Science of Science* 1988/89, 1-4, s. 305-328. 19) Problemy integracji nauk społecznych, *Zagadnienia Naukoznawstwa* 1990, z. 3, s. 331-341. 20) Struktura społeczna świata ludzi nauki, [w:] *Socjologia nauki – zarys problematyki*, red. Z. Krawczyk, Warszawa 1990, s. 74-100. 21) „Nowa nauka” i ludzie systemu, [w:] *Stalinizm*, red. J. Kurczewski, Warszawa 1991, s. 165-181. 22) I Zjazd a I Kongres Nauki Polskiej w 1951 roku – dwa systemy ustrojowe, [w:] *Wolność a służebność nauki*, red. Z. Kowalewski, Warszawa 1991, s. 29-36. 23) Formowanie systemu polityki naukowej 1944-1951, [w:] *Historia nauki polskiej*, red. B. Suchodolski, tom V, część I, Wrocław 1992, s. 529-541. 24) Tworzenie ustaw o nauce w latach 1989-1991, *Nauka Polska – Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój R. I/XXVI*, 1992, s. 123-153. 25) Tworzenie ustaw o nauce w latach 1992-1993, *Nauka Polska – Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój R. II/XXVII*, 1993, s. 118-138. 26) Patologie regulacji prawnej życia naukowego – normy, decyzje i biurokratyzacja nauki polskiej, [w:] *Patologia i terapia życia naukowego*, red. J. Goćkowski, P. Kisiel, Kraków 1994, s. 143-157. 27) Polska Akademia Nauk w systemie sterowania nauką w latach 1960-1970, część I, *Nauka Polska – Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój R. III/XXVIII*, 1994, s. 90-110. 28) ..., część II, *Nauka Polska – Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój R. IV/XXIX*, 1995, s. 75-100. 29) Społeczne organizacje naukowe w Polsce wczoraj i dziś (współautor: J. Kozłowski), *Problemy Społecznego Ruchu Naukowego* 1995, z. 3-4, s. 65-82. 30) Nauki społeczne i humanistyka – mechanizmy zniewolenia, [w:] *Polacy wobec przemocy 1944-1956*, red. B. Otwinowska, J. Żaryn, Warszawa 1996, s. 276-306. 31) Polska nauka – okres 1944-89 i lata 90, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, tom 5, Warszawa 1996, 8 kolumn. 32) Polska Akademia Umiejętności, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, tom 5, Warszawa 1996, 2 kolumny. 33) Krakowskie środowisko akademickie w latach przemian ustrojowych, [w:] *Kraków w Polsce Ludowej. Materiały sesji naukowej odbytej 27 maja 1995 roku*, Kraków 1996, s. 65-75. 34) Stalinowskie „czystki” w nauce polskiej, [w:] *Skryte oblicze systemu komunistycznego. U źródeł zła...*, red. R. Bäcker, P. Hübner, Warszawa 1997, s. 211-224. 35) Dwa modele organizacji środowiska historyków w Polsce – z 1947 i 1951 roku, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 1998, nr 1, s. 55-71. 36) Kilka refleksji o rządzeniu nauką. Na marginesie książki Adama Schaffa „Moje spotkania z nauką polską”, *Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria R. VII*, 1998, nr 1, s. 185-192.

MIKULSKI KRZYSZTOF urodził się w Lidzbarku Warmińskim 22 czerwca 1960 r. jako syn Stanisława i Stanisławy z Niewiarowskich. Tam też uczęszczał do szkoły podstawowej w latach 1967–1974, a w latach 1974–1978 do Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Jagiellończyka, gdzie w 1978 r. złożył egzamin maturalny. W roku szkolnym 1977/78 był uczestnikiem eliminacji centralnych Olimpiady Historycznej, przez co uzyskał możliwość podjęcia studiów historycznych bez konieczności zdawania egzaminów wstępnych. W latach 1978–1982 studiował historię w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1982 r. zakończył pod kierunkiem prof. dra hab. Jacka Staszewskiego pracę magisterską pt. „Struktura majątkowa szlachty powiatu świeckiego w XVI–XVIII wieku” i złożył egzamin magisterski. Po ukończeniu studiów pracował w latach 1982–1984 w ZWCh „Elana” na stanowisku redaktora tamtejszej gazety zakładowej. W 1984 r. został zatrudniony na stanowisku asystenta w Zakładzie Historii Polski i Powszechnej XVI–XVIII w. Instytutu Historii i Archiwistyki UMK, gdzie awansował na stanowisko starszego asystenta (1986), a następnie (1992) adiunkta. Od powstania Zakładu Historii Gospodarczej w 1996 r. jest w nim zatrudniony. W latach 1994–1997 pełnił funkcję kierownika Zaocznego Studium Historii, a od 1997 r. jest zastępcą dyrektora IHiA do spraw dydaktycznych. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego (od 1994 r. pełni funkcję członka Zarządu Głównego PTH), Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (od 1996 r. jest prezesem oddziału toruńskiego PTHer.) i Towarzystwa Miłośników Torunia. Z ramienia tego ostatniego sprawuje od 1997 r. funkcję redaktora „Toruńskiego Słownika Biograficznego”. Spośród zainteresowań naukowych związanych przede wszystkim z historią społeczno-gospodarczą na plan pierwszy wysuwają się dwie dziedziny: historia osadnictwa wiejskiego (związana z tematem pracy doktorskiej – „Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII w.”, którą pisał pod kierunkiem prof. dra hab. Stefana Cackowskiego) i historia miast i mieszczaństwa w okresie średniowiecza i w czasach nowożytnych (związana z przygotowaną do druku pracą pt. „Przestrzeń i społeczeństwo Torunia od końca XIV do początku XVIII wieku”). Z tą problematyką związana jest też większość publikacji. W swoim dorobku ma też rozprawy z zakresu genealogii szlacheckiej i mieszczańskiej, jest autorem i współautorem trzech tomów spisów urzędników, wydanych w serii „Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII w.” oraz przygotowanych obecnie do druku spisów urzędników miejskich Torunia i Elbląga. Wśród

nowych kierunków zainteresowań na plan pierwszy wysuwa się problem kryzysu społecznego i gospodarczego w Rzeczypospolitej w XVII–XVIII w. i związane z nim zagadnienie funkcjonowania elit stanu szlacheckiego i mieszczańskiego w XV–XVIII w. W druku znajdują się dwie rozprawy z tego zakresu, jedna (dotycząca funkcjonowania wielkiej własności na ziemiach polskich w XIV–XVII w.) jest w przygotowaniu.

S p i s p r a c : a) P r a c e m o n o g r a f i c z n e : 1) Urzędnicy Prus Królewskich XV–XVIII w. Spisy, [w:] Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII w., t. V, z. 2, Wrocław 1992, s. 243. 2) Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII w. Spisy, [w:] Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII w., t. IV, z. 2, Kórnik 1992, s. 284 (wspólnie z W. Stankiem). 3) Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII wieku, Toruń 1994, s. 216 + mapa. 4) Urzędnicy inflanccy w XVI–XVIII wieku. Spisy, [w:] Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII w., t. IX, Kórnik 1994, s. 292 (wspólnie z A. Rachubą). 5) Przestrzeń i społeczeństwo Torunia od końca XIV do początku XVIII wieku, Toruń 1999 (w druku). b) R o z p r a w y i a r t y k u l y : 6) Drobną szlachta kaszubska w XVI–XIX wieku, [w:] Kaszuby, „Pomorze Gdańskie”, nr 18, Wrocław 1988, s. 87–124. 7) Szlachta powiatu świeckiego w województwie pomorskim w XVI–XVIII wieku. (Zmiany struktury majątkowej), Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia 28: 1993, s. 35–60. 8) Zmiany w elicie władzy Prus Królewskich w XVI–XVIII wieku, [w:] Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w XVI–XIX wieku, Toruń 1993, s. 7–29 (wspólnie z J. Dygdałą). 9) Najstarsze dzieje Czapskich herbu Leliwa (Ze studiów nad genealogią szlachty pomorskiej), [w:] Między wielką polityką a szlacheckim partykularzem. Studia z dziejów nowożytnej Polski i Europy, Toruń 1993, s. 353–364. 10) Wymiana elity władzy w Toruniu w II połowie XV wieku (Przyczynek do badań nad mechanizmami kształtowania się elit), [w:] Elity mieszczańskie i szlacheckie Prus Królewskich i Kujaw w XIV–XVIII w., pod red. J. Staszewskiego, Toruń 1995, s. 51–93. 11) Źródła do dziejów wsi w Prusach Królewskich w XVI–XVIII wieku, [w:] Stan badań i potrzeby edycji źródłowych dla historii Pomorza i innych krajów południowej strefy bałtyckiej, pod red. M. Biskupa, Toruń 1995, s. 69–74. 12) Elity władzy wielkich miast pruskich w XIII–XVIII wieku (Próba analizy dynamicznej procesu długiego trwania), [w:] Genealogia – Rola związków rodzinnych i rodowych w średniowiecznej Polsce na tle porównawczym, Toruń 1996, s. 311–342. 13) Problem tzw. „wyspy” toruńskiej w świetle źródeł podatkowych z końca XIV i I połowy XV wieku, Zapiski Historyczne, t. 61: 1996, z. 1, s. 7–24. 14) Watzenrodowie i dom rodzinny Mikołaja Kopernika w Toruniu, [w:] Studia z dziejów miast i mieszczaństwa w średniowieczu, t. 2, pod red. J. Tandeckiego

i R. Czai, Toruń 1996, s. 243–256. 15) Rola osadnictwa w kształtowaniu się stosunków etnicznych na Pomorzu Gdańskim do końca XVIII wieku, [w:] Pogranicza etniczne Europy Środkowo-Wschodniej w XVI–XX wieku. Społeczeństwo – gospodarka – polityka, pod red. M. Wojciechowskiego i R. Schatkowsky'ego, Toruń 1996, s. 51–61. 16) Położenie najstarszej mennicy toruńskiej, Rocznik Toruński, t. 23: 1996, s. 55–67. 17) Nazwy ulic Nowego Miasta Torunia w pierwszej połowie XVIII wieku, [w:] Europa orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność, Toruń 1996, s. 169–176. 18) Zarys dziejów osadnictwa olęderskiego w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem terenu obecnego województwa bydgoskiego), Materiały do dziejów kultury i sztuki Bydgoszczy i regionu, z. 1, Bydgoszcz 1996, s. 105–108. 19) Topografia i hodonomastyka Nowego Miasta Torunia w XIV–XVIII w., Zapiski Historyczne, t. 62: 1997, z. 1, s. 7–38. 20) Die Rolle der Besiedlung bei der Gestaltung der ethnischen Verhältnisse in Pommerellen bis zum Ende des 18. Jh., [w:] Historische Grenzlandschaften Ostmitteleuropas im 16.–20. Jh. Gesellschaft – Wirtschaft – Politik, red. M. Wojciechowski u. R. Schattkowsky, Toruń 1996, s. 55–66. 21) Kryterium imionowe w badaniach nad genealogią patrycjatu toruńskiego w XIV–XVI wieku na przykładzie rodziny Hitfeldów, [w:] Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej, pod red. A. Radziwińskiego, A. Supruniuk, J. Wroniszewskiego, Toruń 1997, s. 307–318. 22) Watzenrodowie i kapituła warmińska (Rola związków rodzinnych w duchownych karierach mieszczan toruńskich w XIV–XV w.), [w:] Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin, pod red. T. Jasińskiego, T. Jurka, J. M. Piskorskiego, Poznań 1997, s. 358–371. 23) Starogard w czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej (1466–1772), [w:] Dzieje Starogardu. Tom 1: Historia miasta do 1920 roku, pod red. M. Kallasa, Starogard Gdański 1998, 5. Starogard w czasach Rzeczypospolitej (1466–1772), s. 113–168 (wspólnie z J. Porazińskim). 24) Szlachta i patrycjat w Prusach Królewskich w XV–XVIII wieku – próba określenia wzajemnych relacji, [w:] Prusy Książęce i Prusy Królewskie w XVI–XVIII wieku, pod red. J. Wijaczki, Kielce 1997, s. 97–109. 25) Struktura etniczna mieszkańców i status społeczny ludności pochodzenia polskiego w Toruniu od końca XIV do połowy XVII wieku, Roczniki Historyczne, t. 63: 1997, s. 111–129. 26) Unifikacja ustrojowa i centralizacja władzy w Toruniu w XV–XVIII wieku (zarys problemów badawczych), [w:] Gospodarka – społeczeństwo – ustrój. Studia dedykowane Profesorowi Stefanowi Cackowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestą piątą rocznicę pracy naukowej, Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia 30: 1997, s. 29–40. 27) Kondycja demograficzna rodziny mieszczańskej w Toruniu w XVI–XVII wieku

(na przykładzie genealogii Neisserów), [w:] *Kobieta i rodzina w średniowieczu i na progu czasów nowożytnych*, pod. red. Z. H. Nowaka i A. Radzimińskiego, Toruń 1998, s. 115–142. 28) *Jablonowo i jego właściciele*, [w:] *Jablonowo*, gmina Jablonowo Pomorskie. Zespół pałacowo-parkowy, Toruń 1998, s. 7–30 (wspólnie z W. Nowosadem). 29) *Modernizacja społeczna szlachty i mieszczaństwa Prus Królewskich w drugiej połowie XVII i pierwszej połowie XVIII wieku*, [w:] *Polska-Saksonia w czasach Unii (1697–1763). Próba nowego spojrzenia*, pod red. K. Bartkiewicza, Zielona Góra 1998, s. 175–182. 30) *Przestrzenny i społeczny rozwój Torunia do końca XVIII wieku*, *Rocznik Toruński* 25: 1998, s. 19–27. 31) *Topografia przedmieść toruńskich w XIV–XVII wieku*, *Zapiski Historyczne*, t. 63: 1998, z. 3–4, s. 7–33. c) *R e d a k c j e*: 32) *Między wielką polityką a szlacheckim partykularzem. Studia z dziejów nowożytnej Polski i Europy ku czci Prof. Jacka Staszewskiego*, Toruń 1993, s. 383 (współredakcja). 33) *Gospodarka – społeczeństwo – ustrój. Studia dedykowane Profesorowi Stefanowi Cackowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestą piątą rocznicę pracy naukowej*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia* t. 30: 1997, s. 182. 34) *Toruński słownik biograficzny*, t. 1, Toruń 1998, s. 264. d) *R e c e n z j e*: 35) *Monografia Kościerzyny, recenzja książki: Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, t. I, pod red. M. Kallasa, Toruń 1994; *Pomerania*, nr 7–8: 1994, s. 51–52. e) *S p r a w o z d a n i a*: 36) *Ryska konferencja naukowa o polskolotewskich związkach historycznych od XVI stulecia do roku 1940*, *Zapiski Historyczne*, t. 60: 1995, z. 4, s. 173–175. f) *B i o g r a m y*: 37) *Birken Rutger (Rudiger) von (zm. 1472), burmistrz tor., TSB*, t. 1, s. 29–30 (wsp. z I. Janosz-Biskupową). 38) *Krüger Henrich (Heinrich, Henryk) (ok. 1430–1504), burmistrz i burgrabia tor., protoplasta jednej z najwybitniejszych rodzin patrycjatu tor., TSB*, t. 1, s. 143–145. 39) *Sieffert Jerzy (ok. 1560–1617), ławnik, rajca i burmistrz tor., burgrabia król., TSB*, t. 1, s. 222–223 (wsp. z J. Tandeckim). 40) *Sieffert Michał (ok. 1530–1578), ławnik i rajca tor., TSB*, t. 1, s. 223–224 (wsp. z J. Tandeckim). 41) *Watzenrode Łukasz starszy (ok. 1390–1462), ławnik staromiejski, kupiec tor., przywódca pospólstwa, TSB*, t. 1, s. 245–247.

SARNOWSKY JÜRGEN urodził się 16 XI 1955 r. w Berlinie-Wilmersdorf. Po ukończeniu 11 XII 1974 r. szkoły średniej (Friedrich-Ebert-Oberschule) w 1975 r. zaczął studiować historię, fizykę i filozofię na Wolnym Uniwersytecie Berlińskim (Freie Universität Berlin). Jego profesorami historii byli m.in.: Dietrich Kurze, Kaspar Elm, Kunt Schulz, Jürgen Miethke, Werner Affeldt i Wolfgang H. Fritze. Już podczas studiów, od li-

stopada 1978 do marca 1982 r., został zaangażowany na uniwersytecie jako pracownik pomocniczy (studentische Hilfskraft) u boku prof. dra K. Elma. 9 VII 1981 r. zdał przed berlińskim Krajowym Naukowym Urzędem Egzaminacyjnym (Wissenschaftliches Landesprüfungsamt Berlin) pierwszy nauczycielski egzamin państwowy z zakresu historii i fizyki. Od kwietnia 1982 r. do marca 1987 r. pracował w zespole naukowym prof. dra D. Kurzego jako pracownik naukowy (Wissenschaftlicher Mitarbeiter) na Wydziale Historycznym FU Berlin. W 1985 r., na podstawie dysertacji „Die aristotelisch-scholastische Theorie der Bewegung. Studien zum Kommentar Alberts von Sachsen zur Physik des Aristoteles”, uzyskał stopień doktora w zakresie historii średniowiecznej i nowożytnej oraz filozofii. Później – po krótkotrwałym stypendium habilitacyjnym przyznany przez Deutschen Forschungsgemeinschaft – od października 1987 r. do października 1993 r. był zaangażowany jako asystent naukowy (Wissenschaftlicher Assistent) na kierunku historii Wolnego Uniwersytetu Berlińskiego. Tamże 3 VI 1992 r. na podstawie książki „Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preußen (1382–1454)” oraz przeprowadzonego przewodu uzyskał stopień doktora habilitowanego w zakresie historii średniowiecza. Następnie, po czasowej, dwusemestralnej pracy w latach 1993–1994 na stanowisku profesora historii średniowiecznej na Technicznym Uniwersytecie w Chemnitz-Zwickau (Lehrstuhlvertretung), od marca 1994 r. do września 1995 r. był stypendystą Heisenberg-Stipendiat der Deutschen Forschungsgemeinschaft. Wtedy też odbył liczne podróże naukowe do archiwów na Malcie, w Rzymie, Londynie i na Rodos. Później, najpierw po ponownym okresowym zatrudnieniu w 1995 r. na uniwersytecie w Hamburgu, 1 X 1996 r. został ostatecznie zaangażowany na stałe na Uniwersytecie Hamburgskim jako profesor historii średniowiecza i następca po profesorze Gerhardzie Theuerkaufie. Ma liczne kontakty naukowe z uczonymi z Polski, Wielkiej Brytanii, Włoch, Francji, Holandii i USA. Jest członkiem wielu niemieckich i międzynarodowych towarzystw historycznych, m.in. od 1998 r. pełni funkcję sekretarza Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung. Od 1997 r. jest również redaktorem czasopiśma „Beiträge zur Geschichte Westpreußens”, a od roku 1996 – wspólnie z prof. dr. Nikolausem Henkelem – kieruje pracami działającej przy uniwersytecie komisji skupiającej hamburskich mediewistów oraz filologów i historyków sztuki interesujących się tym okresem.

S p i s p r a c : a) M o n o g r a f i e : 1) Die aristotelisch-scholastische Theorie der Bewegung. Studien zum Kommentar Alberts von Sachsen zur Phy-

sik des Aristoteles (= Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters, N.F.32), Münster 1989, XII, 501 S. 2) Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preußen (1382–1454) (= Veröffentlichungen aus den Archiven Preußischer Kulturbesitz, 34), Köln–Weimar–Wien 1993, XX, 918 S. 3) Der Deutsche Orden: Entwicklung und Strukturen im Mittelalter (Vortrag auf der Jahrestagung der Gesellschaft der Freunde der Technischen Hochschule Danzig in Wernigerode, 6. Okt. 1993), o.O., o.J. [1996], 18 S. b) *R e d a k c j a*: 4) (mit Stuart Jenks, Marie–Luise Laudage) *Vera Lex Historiae*. Studien zu mittelalterlichen Quellen. Festschrift für Dietrich Kurze zu seinem 65. Geburtstag am 1. Januar 1993, Köln–Wien–Weimar 1993, XVII, 499 S. 5) (mit dens.) Dietrich Kurze: Kleerus, Ketzer, Kriege und Prophetien. Gesammelte Aufsätze, Warendorf 1996, XII, 510 S. 6) *Mendicants, Military Orders, and Regionalism in Medieval Europe*, Aldershot, Hants., usw. 1999, XIV, 334 S. 7) Beiträge zur Geschichte Westpreußens, bisher erschienen: Band 15 (1997, ersch. 1998); in Vorbereitung: Band 16 (1999) und 17 (2000). c) *T l u m a c z e n i a*: 8) (mit Erica Gisler; aus dem Italienischen) „Einleitung“, in: Nicolaus Oresme, *Quaestiones in De generatione et corruptione Aristotelis*, hrsg. Stefano Caroti (Bayerische Akademie der Wissenschaften), München 1996, S. 33*–199*. d) *A r t y k u l y*: 9) Zur Messung von Zeit und Bewegung: Einige spätscholastische Kommentare zum Ende des vierten Buchs der aristotelischen Physik, in: *Mensura. Maß, Zahl, Zahlensymbolik im Mittelalter*, hrsg. A. Zimmermann, Bd. 1 (= *Miscellanea Mediaevalia* 16,1), Berlin–New York 1983, S. 153–161. 10) Averroes als „scholastischer“ Kommentator der Physik des Aristoteles, in: *Orientalische Kultur und europäisches Mittelalter*, hrsg. A. Zimmermann (= *Miscellanea Mediaevalia* 17), Berlin–New York 1985, S. 254–273. 11) *Natural Philosophy at Oxford and Paris in the Mid–Fourteenth Century*, in: *From Ockham to Wyclif. Oxford Scholarship in the Later Fourteenth Century*, hrsg. von M. Wilks/A. Hudson (= *Church History, Subsidia*, 5), Oxford 1987, S. 125–134. 12) Das Treßleramt des Deutschen Ordens in Preußen in der Zeit Ulrichs von Eisenhofen (1441–1446). Einige Dokumente zu seiner Amtsführung, in: *Beiträge zur Geschichte Westpreußens*, Bd. 10 (1987), S. 195–222. 13) Ein Streit der Marienburger Großschäfferei mit den Grafen von Northumberland am Anfang des 15. Jahrhunderts, in: *Preußenland*, Bd. 27 (1989), S. 18–24. 14) Die Quellen für die angebliche Münzstätte des Deutschen Ordens auf der Marienburg in der Zeit um 1410. Mit einem Nachtrag zur Edition des Treßlerbuchs, in: *Zeitschrift für Ostforschung*, 38. Jg. (1989), S. 337–363. 15) Thorn / Königsberg / Riga, Hauptumschlagplatz für den Rußland–Handel / Reval und Dorpat, in: *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos. Eine Ausstellung des Museums für Hamburgische Geschichte*, Katalog, hrsg. J. Bracker, Hamburg 1989, Bd. 1, S. 285–

296. 16) *The Oxford Calculatores*, in: *Contemporary Philosophy, A New Survey*, hrsg. G. Fløistad, Bd. 6, *Philosophy and Science in the Middle Ages*, mithrsg. R. Klibansky, I, Dordrecht-Boston-London 1990, S. 473-80. 17) *Die Johanniter und die Verteidigung Smyrnas (1344-1402)*, in: *Das Kriegswesen der Ritterorden im Mittelalter*, hrsg. Z. H. Nowak (= *Ordines militares, Colloquia Historica Torunensia*, VI), Toruń 1991, S. 155-61. 18) *Albert von Sachsen und die Astronomie des 14. Jahrhunderts*, in: *Itinéraires d'Albert de Saxe, Paris-Vienne au XIVe siècle*, hg. J. Biard (= *Études de philosophie médiévale*, LXIX), Paris 1991, S. 219-34. 19) *Die Johanniter und Smyrna 1344-1402*, in: *Römische Quartalsschrift*, 86 (1991), S. 215-51, und 87 (1992), S. 47-98. 20) *Die wirtschafts- und kulturgeschichtliche Bedeutung der Brakteaten und Hohlpfennige im Kontext der mittelalterlichen Münz- und Geldgeschichte*, in: *Der Herold, Vierteljahrschrift für Heraldik, Genealogie und verwandte Wissenschaften*, N.F. 13, Heft 10 (1992), S. 253-71. 21) *Die wirtschaftliche Lage der Pfarreien im Deutschordensland Preußen: das Beispiel der Vikare zu Mühlhausen*, in: *Vera Lex Historiae. Studien zu mittelalterlichen Quellen. Festschrift für Dietrich Kurze zu seinem 65. Geburtstag am 1. Januar 1993, Köln-Wien-Weimar 1993*, S. 373-420. 22) *Der Tod des Großmeisters der Johanniter*, in: *Die Spiritualität der Ritterorden im Mittelalter*, hrsg. Z. H. Nowak (*Ordines militares, Colloquia Torunensia Historica*, VII), Toruń 1993, S. 205-15. 23) *Artikel: Albert von Sachsen*, in: *Lexikon für Theologie und Kirche*, 3. Aufl., hrsg. W. Kasper u.a., Bd. 1, Freiburg 1993, Sp. 334; *Artikel: Egbert, Elfriede, Eoban, Ethelbert, Finan v. Lindisfarne*, in: ebd., Bd. 3, Freiburg 1995, Sp. 461, 589, 700, 899 und 1286-87. 24) *England und der Kontinent im 10. Jahrhundert*, in: *Historisches Jahrbuch*, 114 (1994), S. 47-75. 25) *Die preußischen Städte in der Hanse*, in: *Hansische Geschichtsblätter*, 112 (1994), S. 97-124. 26) *The Teutonic Order Confronts Mongols and Turks*, in: *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick*, hrsg. M. Barber, London 1994, S. 253-62. 27) *Der Fall Thomas Schenkendorf: rechtliche und diplomatische Probleme um die Königsberger Großschäfferei des Deutschen Ordens*, in: *Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands*, 43 (1995), S. 187-275. 28) *Der Konvent auf Rhodos und die Zungen (lingue) im Johanniterorden (1421-1476)*, in: *Ritterorden und Region - Politische, soziale und wirtschaftliche Verbindungen im Mittelalter*, hrsg. Z. H. Nowak (*Ordines militares, Colloquia Torunensia Historica*, VIII), Toruń 1995, S. 43-65. 29) *Zölle und Steuern im Ordensland Preußen (1403-1454)*, in: *Zakon krzyżacki a społeczeństwo państwa w Prusach / Der Deutsche Orden und die Gesellschaft seines preußischen Staates*, hrsg. Z. H. Nowak (*Roczniki TNT*, 86, 3), Toruń 1995, S. 67-81. 30) *Mord im Dom. Thomas Beckett 1170*, in: *Das Attentat in der Geschichte*, hrsg. A. De-

mandt, Köln-Weimar-Wien 1996, S. 75-90. 31) *The Oligarchy at Work. The Chapters General of the Hospitallers in the XVth Century (1421-1522)*, in: *Au-tour de la première croisade*, hrsg. M. Balard (*Byzantina Sorbonensia*, 14), Paris 1996, S. 267-76. 32) *God's Absolute Power, Thought Experiments, and the Concept of Nature in the „New Physics“ of XIVth Century Paris*, in: *La Nouvelle Physique du XVe siècle*, hrsg. S. Caroti, P. Souffrin (*Biblioteca di Nuncius, Studi e Testi*, XXIV), Florenz 1997, S. 179-201. 33) *Hospitalorden / Geistliche Ritterorden*, in: P. Dinzelbacher, J. Hogg, Hrsgg., *Kulturgeschichte der christlichen Orden in Einzeldarstellungen*, Stuttgart 1997, S. 193-203 und 329-348. 34) *Die Kirche auf Rhodos im 15. Jahrhundert*, in: *Ritterorden und Kirche im Mittelalter*, hrsg. Z. H. Nowak (*Ordines militares, Colloquia Torunensia Historica*, IX), Toruń 1997, S. 195-226. 35) *Das historische Selbstverständnis der geistlichen Ritterorden; Zusammenfassung in: Geschichte als Argument*. 41. Deutscher Historikertag in München 1996, hrsg. S. Weinfurter, M. Siefarth, München 1997, S. 92-93. 36) *Die Bibliothek des Klosters Chemnitz am Vorabend der Reformation. Ein Bücherverzeichnis von 1541*, in: *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige*, 108 (1997), S. 321-373. 37) *„Si extra mundum fieret aliquod corpus...“ Extrakosmische Phänomene und die Raumvorstellungen der „Pariser Schule“ des 14. Jahrhunderts*, in: *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, hrsg. Jan A. Aertsen, A. Speer (*Miscellanea Mediaevalia*, 25), Berlin-New York 1998, S. 130-44. 38) *„Land und Städte“. Ansätze zu einer Sozial- und Wirtschaftsgeschichte Preußens im 14. und 15. Jahrhundert*, in: *Beiträge zur Geschichte Westpreußens 15* (1997, ersch. 1998), S. 27-47. 39) *Die Entwicklung des Handels der preußischen Hansestädte im 15. Jahrhundert*, in: *Die preußischen Hansestädte und ihre Stellung im Nord- und Ostseeraum des Mittelalters*, hrsg. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Toruń 1998, S. 51-78. 40) *'The rights of the treasury': the financial administration of the Hospitallers on 15th-century Rhodes (1421-1522)*, in: *The Military Orders, Vol. 2. Welfare and Warfare*, hrsg. H. Nicholson, Aldershot, Hamps., 1998, S. 267-274. 41) *Identität und Selbstgefühl der geistlichen Ritterorden*, in: *Ständische und religiöse Identitäten in Mittelalter und früher Neuzeit*, hrsg. S. Kwiatkowski, J. Mallek, Toruń 1998, S. 109-130. 42) *Die artes im Lehrplan der Universitäten*, in: *Artes im Mittelalter*, hrsg. U. Schaefer, Berlin 1999, S. 68-82. 43) *Place and Space in Albert of Saxony's Commentaries on the Physics*, in: *Arabic Sciences and Philosophy* 9 (1999), S. 25-45. 44) *Kings and Priors. The Hospitaller Priory of England in the Later Fifteenth Century*, in: *Mendicants, Military Orders, and Regionalism in Medieval Europe*, Aldershot, Hants., 1999, S. 83-102. 45) *Regional Problems in the History of the Mendicant and Military Orders*, und: *Mendicants, Military Orders and Regionalism*, ebd.,

S. 1–15 und 283–288. e) W d r u k u: 46) Das historische Selbstverständnis der geistlichen Ritterorden, vorauss. in: Zeitschrift für Kirchengeschichte, 111 (2000), in Vorbereitung. 47) Albert von Sachsen und die „Physik“ des *ens mobile ad formam*, in: Ancient and Medieval Traditions of De Generatione and Corruptione, hrsg. H. Braakhuis, J. M. Thijssen (Studia artistarum), Leiden, im Druck. 48) Artikel: 'Kendall, John (d. 1501)', sowie 'Hales, Robert (d. 14 June, 1381)', in: New Dictionary of National Biography, hrsg. C. Matthew, Oxford, in Vorbereitung. 49) Ein Schuldbuch der Komture von Brandenburg aus dem Anfang des 15. Jahrhunderts, in: Preußen – Polen – Europa im Mittelalter und an der Schwelle vom Mittelalter zur Neuzeit. Festschrift für Zenon Hubert Nowak zu seinem 65. Geburtstag, hrsg. J. Tandecki, Toruń, in Vorbereitung. 50) Kreuzzüge und Ritterorden in der neueren Forschung, in: Die Aktualität des Mittelalters, hrsg. H.–W. Goetz, Bochum, in Vorbereitung. 51) The Latin extension: dynamics, in: History of Science, Bd. 2, sez. B. Arabic Science, hrsg. von der Enciclopedia Italiana, Rom, in Vorbereitung. 52) Hansischer Gesellschaftshandel in Preußen, in: Die Rolle der Stadtgemeinden und bürgerlichen Genossenschaften im Hanseraum in der Entwicklung und Vermittlung des gesellschaftlichen und kulturellen Gedankengutes im späteren Mittelalter, hg. J. Tandecki, Toruń, in Vorbereitung. 53) Der Johanniterorden und die Kreuzzüge, in: Vita religiosa im Mittelalter. Festschrift für Kaspar Elm zu seinem 70. Geburtstag, hrsg. F.–J. Felten, N. Jaspert (Berliner Historische Studien. Ordensstudien), Berlin, in Vorbereitung. 54) Das Thorner Patriziat und der Fernhandel, in: Festschrift für Walter Stark zum 75. Geburtstag, hrsg. N. Jörn, D. Kattinger, H. Wernicke, in Vorbereitung. 55) „Rat und gemeinde der guden stat Hamborch“ – die politische Entwicklung und die sozialen Strukturen Hamburgs im Spätmittelalter, in: Die Kunst des Mittelalters in Hamburg, Ausstellungskatalog Hamburg 1999, hrsg. V. Plagemann, in Vorbereitung. 56) Rhodos und Brandenburg: die Johanniter im Spätmittelalter (1306–1522), voraussichtlich in: Jahrbuch für Berlin– Brandenburgische Kirchengeschichte, 64 (2000). 57) Die ständische Kritik am Deutschen Orden in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts, in: Preußenland 2000. Udo Arnold zum 60. Geburtstag, hrsg. B. Jähmig, in Vorbereitung. f) 73 recenzje (w następujących czasopismach): Historisches Jahrbuch; Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands; Preußenland; Zeitschrift für Ostforschung; Zeitschrift der Savigny–Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abt.; Mediävistik; Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters; Historische Zeitschrift; Zeitschrift für Historische Forschung; Beiträge zur Geschichte Westpreußens; Early Science and Medicine (davon 18 im Druck bzw. in Vorbereitung).

W y d z i a ł III

TEGOWSKA EUGENIA, córka Feliksa i Marty (z domu Rossa) Piotrowskich, urodziła się dnia 24 I 1947 r. w Bydgoszczy. Szkołę podstawową i Liceum Ogólnokształcące ukończyła w Bydgoszczy. W latach 1966–1971 studiowała Biologię w Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu. Uczęszczała na seminaria magisterskie prof. J. Narębskiego i pod jego kierunkiem napisała pracę magisterską: „Wpływ jonów Na^+ i K^+ na szerzącą się depresję w mózgu królika”, która została wyróżniona nagrodą im. prof. Hurynowicz. Od 1971 r. pracuje w Zakładzie Fizjologii Zwierząt. Początkowo jako pracownik kontraktowy problemu węzłowego 09.4.1.–2.5.2. na etacie technicznym, od roku 1972 jako asystent naukowo-badawczy, a od 1974 jako asystent naukowo-dydaktyczny. Rozprawę doktorską „Wydolność termoregulacyjna chomika syryjskiego w kontrolowanym środowisku termicznym zbliżonym do naturalnego” wykonała pod kierunkiem prof. Juliusza Narębskiego, a obroniła w 1977 r. W 1992 r. na podstawie rozprawy habilitacyjnej „Termoregulacja u myszy domowej i innych małych ssaków w aktywności i śnie oraz po podaniu pirogeny i salicylanu” i odbytego kolokwium habilitacyjnego, które przez recenzentów zostały wytypowane do nagrody, uzyskała stopień doktora habilitowanego. Od roku 1998 pracuje na stanowisku profesora UMK.

S p i s p r a c : a) A r t y k u ł y : 1) Dobowe wahania temperatury mózgu swobodnie poruszającego się królika, *Medycyna Lotnicza Warszawa* 38, 11–15, 1972 (współaut. J. Narębski i W. Kądziała). 2) The Circadian sleepwakefulness rhythm of the golden hamster. *Sleep: Physiology, Biochemistry, Psychology, Pharmacology, Clinical Implications*, ed. W. P. Koella and P. Levin, Publisher S. Karger Basel, 289–292, 1973 (współaut. J. Narębski, J. Tymicz i B. Cymborowski). 3) Zakres zmian temperatury mózgu w obciążeniu termicznym w zależności od rozmiarów zwierząt, *Postępy Astronautyki*, 2/3(17/18), 49–57, 1974 (współaut. J. Narębski, W. Kądziała i M. Caputa). 4) Oxygen consumption and behaviour of the golden hamster at different ambient temperatures, *Acta Theriologica*, 20/17/, 227–235, 1975 (współautor M. Gębczyński). 5) Reversible brain hyperthermia during audiogenic seizures in rats, *Acta Physiol. Pol.*, 30, 273–277, 1979 (współaut. J. Narębski, W. Waczyńska i J. Tymicz). 6) The functional efficacy of BAT in cold and after noradrenaline injection dependence on size of animal and on integumental isolation value, XXVIIIth International Congress of Physiological Sciences, ed. Z. Szelenyi, M. Szekely, 531–533, 1980 (współautor J. Narębski). 7) Absence

of selective brain cooling in pyrogen induced fever in rabbits, *Acta Physiol. Pol.*, 34,34/4/, 256-266, 1985 (współautor J. Narębski). 8) Ambient thermal conditions and thermoregulatory mechanisms in fever in rabbits, *Acta Physiol. Pol.*, 37/1/, 8-17, 1986 (współaut. J. Narębski i W. Kądziela). 9) New Aspects of temperature regulation during sleep, *Sleep* 86 ed. W. P. Koella, F. Obal, H. Schulz, P. Visser, Stuttgart, New York, 62-64, 1988 (współautor J. Narębski). 10) Regulation of brain temperature during REM sleep in golden hamster, wild house mouse and harvest mouse, *Chronobiology & Chronomedicine basic research and applications*, ed. J. Surowiak and M. H. Lewandowski, Peter Lang Frankfurt am Main, Berlin, New York, Paris, 319-324, 1989. 11) Computerized system for the study of drug induced disturbances in rhythm of spontaneous activity, *Chronobiology & Chronomedicine basic research and applications*, eds. J. Surowiak and M. H. Lewandowski, Peter Lang Frankfurt am Main, Berlin, New York, Paris, 254-258, 1989 (współaut. M. Stankiewicz, R. Tomaszewski i W. Kądziela). 12) Effect of ambient temperature and *E.coli* endotoxin upon the plasma iron level in wild house mice in winter season, *J. Comp. Physiol B*, 162, 327-330, 1992 (współautor E. Wasilewska). 13) Cold exposure and fever - III Sympozjum „Molekularne i fizjologiczne aspekty regulacji ustrojowej”, *Materiały sympozjalne*, 276-278, 1994 (współaut. M. Jefimow, A. Zienkiewicz, E. Wasilewska i E. Świącka). 14) Preferred ambient temperature during sleep and wakefulness of *Clethrionomys glareolus* and *Micromys minutus*. *Sleep, Physiology and Patology*, ed. W. Szelenberger, A. Kukwa, ELMA Books, Warszawa, 101-105, 1995 (współaut. A. Zienkiewicz, B. Prachniak, J. Stępa, K. Wolk i M. Jefimow). 15) Prosta metoda oszacowania zmian termoregulacyjnego set-point, IV Międzynarodowe Sympozjum „Molekularne i fizjologiczne aspekty adaptacji ustrojowej”, ed. H. Lach, WSP Kraków, 383-386, 1995 (współaut. A. Zienkiewicz, R. Tomaszewski i M. Jefimow). 16) Role of opioid receptors in thermoregulatory mechanisms. *Hibernators versus nonhibernators*, tamże, 320-322 (współaut. M. Jefimow, K. Wolk i A. Zienkiewicz). 17) Thermoregulatory changes protecting hibernators against hypoxia, II symp. *Metaboliczne aspekty niedotlenienia*, *Kwartalnik Ortopedyczny, SKAMED WAM Łódź*, suppl., 87-89, 1995 (współautor M. Jefimow). 18) Wpływ rytmiki aktywności i spoczynku na wybór temperatury preferowanej przez smużkę, *Pamiętniki II Krajowego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Badań nad snem*, Gdańsk, 145-151, 1996 (współaut. M. Jefimow, K. Wolk i A. Zienkiewicz). 19) Rola opiatów w termoregulacji gekonów, *Materiały V Sympozjum Polskiej Sieci Biologii Komórkowej i Molekularnej UNESCO/PAN - Molekularne i fizjologiczne aspekty adaptacji ustrojowej*, ed. H. Lach, WSP Kraków, 135-137, 1996 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 20) Rola opiatów w termogenezie myszy, tamże, 297-299

(współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 21) Wpływ stresu zimna i blokera kappa opiatowego na termogenezę i termoregulację behawioralną chomika syryjskiego, w: *Fizjologia i ekotoksykologia owadów oraz mechanizmy adaptacyjne u kręgowców*, *Studia Soc. Scient. Tor. sect. G*, vol. IV, nr 3, 107–115, 1996 (współautor M. Jefimow). 22) Okołodobowy rytm aktywności i spoczynku oraz wybór temperatury preferowanej smużki, tamże, 57–63, (współautor M. Jefimow). 23) Endotoxin-challenges precocial neonates and iron changes, *J. Comp. Physiol.* 1996 (współaut. E. Wasilewska i E. Święcka). 24) The blood group frequencies in the population of Poland, *Variability and Evolution*, vol. 6, 25–34, 1977 (współaut. G. Kriesel, M. Tyczyński, L. Janiszewski). 25) Insektycydy a gryzonie. I. Wpływ endosulfanu na termoregulację behawioralną myszy, *Pestycydy* 1998, vol. 1, 3–12 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 26) Insektycydy a gryzonie. II. Wpływ endosulfanu na termolabilność ciała dzikich myszy, tamże, 13–19 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). b) K o m u n i k a t y: 27) Rola krwi krążącej w regulacji temperatury mózgu królika, *Abstr. XII Zjazdu Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego*, Olsztyn, 178, 1972 (współaut. J. Narębski, W. Kądziała i H. Nowicka). 28) Dobowy rytm snu i czuwania chomika syryjskiego, *Pamiętniki XII Zjazdu Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego*, Olsztyn, 267–268, 1972 (współaut. J. Tymicz, J. Narębski i B. Cymborowski). 29) Sleep deprivation of the golden hamster by hyperthermia, *Sleep Research*, vol. 4, eds. M. H. Chase, W. C. Stern, P. L. Walter, California Los Angeles, 375, 1975 (współaut. J. Narębski i W. Kądziała). 30) Zmiany temperatury ciała u chomika syryjskiego w czasie SP, *Abstr. XIII Zjazd Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego*, Gdańsk, 375, 1975 (współaut. J. Narębski i W. Kądziała). 31) Wpływ stresu termicznego chłodu i gorąca na rytm snu i czuwania świnki morskiej, *XIV Zjazd Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego*, Łódź, 385, 1978 (współaut. J. Narębski, W. Kądziała i A. Marzec). 32) Thermoneutrality and thermal danger as measured by 24-h sleep-waking cycle, *Fourth Europ. Congr. on Sleep Res.*, eds. L. Popovicu, B. Asgani, I. Pascu, Tirgu-Mures Romania, 167, 1978 (współaut. J. Narębski i W. Kądziała). 33) Reversible brain hyperthermia during audiogenic seizures in rats. *Electroencephalography and Clinical Neurophysiol.*, ed. Elsevier/North-Holland Scientific Publisher, 28P, 1980 (współaut. J. Narębski, W. Waczyńska i J. Tymicz). 34) The functional efficacy of BAT in cold and after noradrenaline injection dependence on size of animal and on integumental isolation value, *XXVIIIth International Congress of Physiological Sciences*, ed. Pecs Hungary, 118, 1980 (współautor J. Narębski). 35) Regulation of brain temperature during REM sleep in wild house mouse and harvest mouse and golden hamster, *J. Interdisciplinary Cycle Research*, 20, 238, 1989. 36) The range of open loop body

temperature regulation during desynchronizes sleep, Abstr. 8th Europ. Congr. Sleep Res., ed. Szeged (Hungary), 144, 1986 (współautor J. Narębski). 37) Some new aspects of temperature regulation during sleep, Sleep 86, ed. W. P. Koella, F. Obal, H. Schulz, P. Visser, Stuttgart, New York, 247, 1986 (współautor J. Narębski). 38) Temperature of the wild house mouse brain during paradoxical sleep in different ambient temperatures, Abstr. 8th Europ. Congr. Sleep Res., ed. Szeged (Hungary), 361, 1986. 39) Sleep of the wild house mouse in the nest and in the different ambient temperatures, Abstr. 8th Europ. Congr. Sleep Res., jw., 360. 40) Thermal response of wild house mouse to pyrogen in winter and summer, Acta Physiologica Polonica, Suppl. No 30(3), 192–193, 1987. 41) Behavioral fever, post salicylate hypothermia and general behavioral activity rhythm of wild house mouse. Neuroscience, Pergamon Press Oxford, New York, Bening, Frankfurt, Sao Paulo, Sydney, Tokyo, Toronto, suppl. to vol. 22, S836, 1987. 42) Selective brain cooling after D-Amphetamine and pyrogen in heat exposed rabbits, Sudan Medical Journal. Abstr. The International Symposium on work in a hot environment and heat-related disorders, ed. Sudan Medic. Assoc., vol. 22, 103, 1988. 43) Procesy termoregulacyjne ssaków – a sen paradoksalny, IV Krajowy Kongres Polskiego Towarzystwa Elektroencefalografii i Neurofizjologii Klinicznej, Kraków, 190, 1989. 44) Thermoregulation and rapid-eye-movement sleep in mammals, tamże, 190. 45) Regulation of brain temperature during REM sleep in golden hamster, wild house mouse and harvest mouse, Abstr. 5th Meeting ESC. J. Interdisc. Cycle Res., 20/3/, 238, 1989. 46) Computerized system for the study of drug induced disturbances in rhythm of spontaneous activity, J. Interdisciplinary Cycle Research, 20, 233, 1989 (współaut. M. Stankiewicz, R. Tomaszewski, W. Kądziała). 47) Pattern of the changes temperature of the brain during REM sleep and body size. 10th Congr. Europ. Sleep Res. Society, Strasbourgh, 334, 1990. 48) The effect of pyrogen upon the blood iron in wild house mice in cold environment, Acta Physiol. Pol. vol. 41, suppl. 34(1), 18th congress Pol. Phys. Soc. 238, 1990 (współautor E. Wasilewska). 49) Hypoferremia in hypothermic wild house mice in winer, tamże, 236, (współautor E. Wasilewska). 50) Metoda ciągłej rejestracji behawioru termoregulacyjnego małych ssaków na przykładzie myszy, XV Zjazd Pol. Tow. Zoologicznego, ed. MIR Gdynia, 75, 1991 (współaut. M. Stankiewicz i A. Zienkiewicz). 51) Wpływ brunatnej tkanki tłuszczowej na zmiany temperatury mózgu podczas snu u 9 gatunków małych ssaków, tamże, 84. 52) Wpływ procesów immunologicznych na termoregulację śródsenną, tamże, 85. 53) Zmiany temperatury mózgu podczas snu REM u zwierząt hibernujących jako mechanizm adaptacyjny do stresu zimna, Biologiczne Mechanizmy Procesów Adaptacyjnych. Materiały Sympozjum, Kraków, ed. WSP, 154–155, 1991. 54) The

brain temperature and body size, Abstr. of the IUPS Regional Meeting in Prague, eds. S. Tucek, D. Maresova, F. Stastny, 144, 1991. 55) Wpływ noradrenaliny na temperaturę mózgu myszy eksponowanych na zimno, *Molekularne i Fizjologiczne Aspekty Regulacji Neurohormonalnej*, ed. WSP, Kraków, 81–82, 1992 (współautor E. Wasilewska). 56) Effect of cold stress on noradrenaline induced thermogenesis, *J. Physiol. Pharmacol.*, vol. 46, No 1, suppl., 78, 1995 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 57) Thermoregulatory changes protecting hibernators against hypoxia, II symp. *Metaboliczne aspekty niedotlenienia*, Łódź, 50, 1995 (współautor M. Jefimow). 58) Wpływ blokady receptorów beta adrenergicznych i kappa opiatowych na termoregulację dzikich myszy, Abstr. XVI Ogólnopolskiego Zjazdu PTZool., Łódź, 170, 1995 (współautor M. Jefimow). 59) Wpływ masy ciała i niszy ekologicznej na termogeniczną odpowiedź ssaków na noradrenalinę, tamże, 171 (współaut. M. Jefimow i K. Wolk). 60) Cold and fever, *Pflugers Archiv Suppl. to vol. 430(4)*, R 133, 1995 (współautor M. Jefimow). 61) Thermogenesis of BAT in hibernators and nonhibernators, 132 (współautor M. Jefimow). 62) The effect of blockade of kappa opioid receptors on metabolic response to cold, *Teent Mikulaj's memorial Int. Symp. Cold and Heat Stress in humans*, 34, 1995 (współaut. M. Jefimow i K. Wolk). 63) Thermal behaviour in pyrogen injected ectothermal animals, w: *The molecular and free radical basis of wide spectrum diseases – International Conference Łódź–Płock*, 58, 1996 (współautor M. Jefimow). 64) Insektycyd jako środek gryzoniobójczy. I. Rola thiodanu w termogenezie. „Letnia szkoła chemii i aktywności biologicznej pestycydów”, *Materiały Szkoły*, 34, 1996 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 65) Insektycyd jako środek gryzoniobójczy. II. Rola thiodanu w termolabilności ciała, tamże, 35 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 66) Wpływ noradrenaliny i glukagonu na termogenezę chomika syryjskiego (*M. auratus*). *Materiały Konferencji „Mechanizmy adaptacyjne zwierząt stałocieplnych”*, Uniwersytet Warszawski filia w Białymstoku, 17–18, 1996 (współautor M. Jefimow). 67) Wpływ noradrenaliny i glukagonu na termoregulację myszy (*M. musculus*), tamże, 24–25 (współautor M. Jefimow). 68) The influence of locomotor activity pattern on preferred ambient temperature in the lizard (*Gekkoninae, Hemidactylus*), *iw.*, 153 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 69) The influence of sleep–wakefulness (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 70) Niezależność termogenezy od lipolizy u niehibernatora eksponowanego na zimno, *Molecular and Physiological Aspects of Regulatory Processes of the Organism*, Kraków 1997, Wyd. Nauk. WSP, 168–169 (współautor M. Jefimow). 71) Kryeksja czy hypotermia ponoradrenalinowa u myszy eksponowanych na zimno, tamże, 370–371 (współaut. M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 72) Differences in circadian pattern of thermoreferendum between golden hamster and birch mouse. *Chronobiology In-*

ternational, Journal of Biological and Medical Rhythm Research, vol. 14, Suppl. 1, 1997, 75 (współautor M. Jefimow). 73) Preferred ambient temperature and sleep in wild mice. tamże, 166 (współautor M. Jefimow). 74) Aktywność okołodobowa i wybór temperatury preferowanej przez nocka dużego *Myotis myotis* w warunkach laboratoryjnych – wstępne wyniki badań, XI Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna, Kraków 1997, 16 (współaut. M. Wojciechowski, M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 75) Czy śpią tylko ptaki i ssaki, III Kongres Pol. Tow. Badań nad Snem, Bydgoszcz 1997, 6. 76) Termoregulacja behawioralna nocka dużego (*Myotis myotis*) a rytmika snu i czuwania, tamże, 7 (współaut. M. Wojciechowski, D. Pracka, T. Pracki, M. Jefimow i A. Zienkiewicz). 77) Wpływ pestycydów na termoregulację behawioralną i aktywność ruchową owadów, Uniwersytet Wrocławski, III Polskie Sympozjum Proekologiczne Insektycydy, Łądek Zdrój 1998, P12 (współautor B. Grajpel). 78) The effect of alfa adrenergic antagonist on thermogenesis in cold exposed and NA injected mice, Molecular and Physiological Aspects of Regulatory Processes of the Organism, Kraków 1998, Wyd. Nauk. WSP, 314 (współaut. M. Jefimow i M. Wojciechowski). c) S y l w e t k i n a u k o w e: 79) Profesor Juliusz Narębski, w: Biuletyny Bydgoskiej Akademii Medycznej (11), 27–32, 1995. 80) Juliusz Narębski: Teacher, Scientist and Friend (1927–1993), w: Sleep, Physiology and Pathology, ed. W. Szelenberger and A. Kukwa, 9–15, 1995. d) P r a c e p r z e g l ą d o w e: 81) Hibernacja a aklimatyzacja do zimna, Kosmos, 1/32, 31–39, 1995. 82) Brunatna tkanka tłuszczowa – czy tylko sezonowy generator termiczny małych ssaków, Kosmos 37/4, 585–605, 1988. 83) Sen a hibernacja, Wiedza i Życie, 6, 36–37, 1990. 84) Żelazo pozornie nieczynne, Problemy, 540, 16–21, 1991. 85) Rola żelaza w procesach immunologicznych, Post. Hig. Med. Dośw., 46(4), 361–379, 1992. e) S k r y p t y: 86) Instrukcja do ćwiczeń z fizjologii zwierząt, UMK 1997, 71–75 (praca zbiorowa).

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1999

ZAPISKI HISTORYCZNE

- Tom 64, z. 1, Toruń 1999, ss. 236.
Tom 64, z. 2, Toruń 1999, ss. 187.
Tom 64, z. 3-4, Toruń 1999 (w druku).
Tom 64 (suplement): Bibliografia historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku, Toruń 1999 (w druku).

FONTES

T. 87

Relacje Jerzego Woyny Okołowa - przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu w latach 1792-1794, wyd. Jacek Wijaczka, Toruń 1999 (w druku).

T. 88

Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1659-1665. Indeksy, opracował Maciej Golembiowski przy współpracy Ireneusza Czarcińskiego, Toruń 1999 (w druku).

ROCZNIKI

R. 88, z. 3

BARANOWSKI HENRYK: *Bibliografia miasta Torunia do 1971 roku*, t. 1, Toruń 1999, ss. 242 (wyd. 2).

R. 89, z. 1

CZAJA ROMAN: *Urzednicy miejscy Torunia w sredniowieczu do roku 1454*, Toruń 1999 (w druku).

300001622456

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGII

T. 35, z. 2

WOLK MARCIN: *Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszorzutowa w powieściach Kazimierza Brandysa*, Toruń 1999, ss. 213.

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio C (Geographia et geologia)

MOLEWSKI PAWEŁ: *Rytna Gopla – problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas zlodowacenia vistuliańskiego*, Toruń 1999, ss. 172 + il., vol. 10, nr 6.

PRACE POPULARNONAUKOWE

Nr 66

MOCARSKA-TYCOWA ZOFIA: *Spotkania w słowie. Szkice literackie*, Toruń 1999, ss. 152.

MATERIAŁY Z KONFERENCJI

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, pod red. Bożeny Gronowskiej, Toruń 1999, ss. 56 + il.

Kultura czynnikiem jednoczącym Europę, pod red. Janusza Kryszaka, Toruń 1999, ss. 35 + il.

WYDAWNICTWA OGÓLNE

Atlas historyczny miast polskich, t. 1: *Prusy Królewskie i Warmia*, pod red. Antoniego Czacharowskiego, z. 3: *Chełmno*, opr. historyczne: Zenon Hubert Nowak, opr. kartograficzne: Zenon Koziół, Toruń 1999.

SERCZYK JERZY: *Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Krótki zarys dziejów*, wyd. 2, poprawione, rozszerzone i uzupełnione, Toruń 1999, ss. 115 + il.

Historia Torunia, pod red. Mariana Biskupa, t. 1: *W czasach średniowiecza (VIII-1454)*, oprac. Jadwiga Chudziakowa, Tomasz Jasiński, Zenon H. Nowak, Janusz Tandecki, Anna Tomczak, Toruń 1999 (w druku).

GÓRSKI KONRAD: *Teatralia z lat 1938-1983*, wybór i opracowanie Lidia Kuchtówna, Toruń 1999 (w druku).

SPRAWOZDANIA TNT

Nr 52 (za okres 1 I 1998 - 31 XII 1998), Toruń 1999, ss. 80.

